

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ, ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ, ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Τα προβλήματα των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο και η πρόληψή τους από τις δομές φιλοξενίας.

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Γιαπατζή Ουρανία

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:
Λίνα Βεντούρα, Καθηγήτρια, Επιβλέπουσα
Έφη Γαζή, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
Σπυριδάκης Μάνος, Αναπληρωτής Καθηγητής

Κόρινθος, Ιούνιος 2015.

Copyright © Ονοματεπώνυμο, 2013.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και μόνο.

Ευχαριστίες

Η παρούσα εργασία αποτελεί διπλωματική εργασία στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος «Κοινωνικές διακρίσεις, Μετανάστευση και Ιδιότητα του πολίτη», του τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής, του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

Πριν την παρουσίαση της παρούσας διπλωματικής εργασίας, αισθάνομαι την υποχρέωση να ευχαριστήσω ορισμένους από τους ανθρώπους που γνώρισα, συνεργάστηκα μαζί τους και έπαιξαν πολύ σημαντικό ρόλο στην πραγματοποίησή της.

Πρώτα από όλους, θέλω να ευχαριστήσω απο καρδιάς την επιβλέπουσα καθηγήτρια της διπλωματικής εργασίας,κα Λίνα Βεντούρα για την άριστη συνεργασία. Με τις γνώσεις της και το ειλικρινές ενδιαφέρον της για την επιστήμη και την εκπαίδευση, μου πρόσφερε πολύτιμη καθοδήγηση και άμεση στήριξη καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής της εργασίας.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες θέλω να απευθύνω στον κο Ηλία-Μιχαήλ Ραφαήλ, ψυχολόγο της ΑμΚε Ίασις, με ειδίκευση στην Εκπαίδευση Ενηλίκων, ο οποίος με εμπιστεύτηκε και με βοήθησε στην πραγματοποίηση των συνεντεύξεων.

Επίσης εκφράζω τις ευχαριστίες μου στην κα Μαριέλλα Μιχαηλίδου του Τομέα Προστασίας Προσφύγων της Ύπατης Αρμοστείας για το χρόνο που μου αφιέρωσε ανταποκρινόμενη στο αίτημα μου για ενημέρωση σχετικά με τους ασυνόδευτους ανήλικους αιτούντες άσυλο.

Ευρετήριο Συντηρήσεων και Συντομογραφιών

ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού.
ΚΕΚ	Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
Δ.Ο.Μ	Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ε	Ευρωπαϊκή Έπιτροπή
Ε.Κ	Ευρωπαϊκός Κανονισμός
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
Ο.Η.Ε	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
ΣτΠ	Συνήγορος του Πολίτη
Υ.Α.	Υπουργική Απόφαση
Ν.	Νόμος
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης
Ε.Κ.Κ.Α	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης
Ν.Π.Δ.Δ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΚΜΟΠ	Κέντρου Μέριμνας Οικογένειας και Παιδιού
ΣΔΠ	Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού
ΙΝΕΔΙΒΙΜ	Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης
ΑμΚε	Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρία ,
ΕΑΔΑΠ	Εταιρία για την Ανάπτυξη και την Δημιουργική Απασχόληση των Παιδιών
ΚΕ.Π.Υ	Κέντρο Πρώτης Υποδοχής
Ε.Χ.Π.Α	Ειδικό Χώρο Παραμονής Ανηλίκων
ΓτΚ	Γιατροί Του Κόσμου
UNICEF	United Nations Children's Fund
Eurostat	European Statistics
EURODAC	European Dactyloscopy
UNHCR	United Nations High Commission for Refugees
PUCAFREU(project)	Promoting unaccompanied children's access to fundamental rights in the European Union.

Περίληψη

Τα τελευταία χρόνια, μεταξύ των αλλοδαπών που εισέρχονται στη χώρα και ζητούν διεθνή προστασία εμφανίζονται, ολοένα και συχνότερα, ανήλικοι, παιδιά ή έφηβοι, που φθάνουν στη χώρα μόνοι τους, χωρίς την οικογένειά τους ή άλλον ενήλικα που να τους συνοδεύει και να μεριμνά για αυτούς. Αυτά τα παιδιά που ζητούν διεθνή προστασία είναι γνωστά ως ασυνόδευτοι ανήλικοι.

Η κατηγορία αυτή των παιδιών είναι μια πολυπλεύρως ευαίσθητη ομάδα. Ως παιδιά έχουν τις ίδιες ανάγκες με τα υπόλοιπα παιδιά. Παράλληλα, ως αιτούντες άσυλο πολλά από αυτά έχουν εμπειρίες διώξεων και πολέμων και όλα ταξιδεύουν μόνα τους χωρίς κηδεμονία. Ως μια ειδική κατηγορία παιδιών χρειάζονται ειδική μεταχείριση, νομική και κοινωνική προστασία που καλείται να καλυφθεί μέσω των δομών φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο.

Τα προβλήματα των παιδιών αυτών άλλοτε βρίσκουν λύσεις και τα ίδια βοήθεια μέσα από τις δομές φιλοξενίας και άλλοτε οι τελευταίες προσπαθούν παράλληλα με τα προβλήματα των παιδιών να λύσουν και τα δικά τους προβλήματα που προκύπτουν μέσα από ένα προνοιακό σύστημα που έχει σοβαρές ελλείψεις και καθρεπτίζει την ανυπαρξία πολιτικής βούλησης και ευαισθησίας.

Η παρούσα εργασία προσπαθεί να παρουσιάσει τα προβλήματα των παιδιών, τον τρόπο πρόληψης και επίλυσης τους στα πλαίσια μιας δομής φιλοξενίας και να διατυπώσει τις δυσκολίες της δομής στην παροχή προστασίας.

Περίληψη στα Αγγλικά (Abstract)

In recent years, among the aliens entry the borders of the country and apply for international protection, increasingly appear minors, children or teenagers who reach the country alone, without accompaniment and concern of their family or another adult. These children which request international protection are known as unaccompanied minors.

This population of children is a many-sided sensitive group. Furthermore, many of them, as asylum seekers carry out experiences of prosecution and war and all of them travel alone without custody.

As a special group of children need expert treatment, legal and social care provided by the unaccompanied minors' asylum seekers' hostels. On the one hand, children have been helped and their problems have been solved through the hostels. On the other hand, the hostels try to solve their own problems which are provoked by the lacks of the welfare system which reflects the absence of political willing and sensibility.

This thesis is an effort of presentation of the children's problems, the manner of prevention and solution within a hostel and the formulation of the difficulties of providing protection.

Πίνακας περιεχομένων

	ΣΕΛ.
Ευχαριστίες.....	3
Ευρετήριο Συντμήσεων και Συντομογραφιών.....	4
Περίληψη.....	5
Περίληψη στα Αγγλικά(Abstract).....	6
Εισαγωγή.....	9

Κεφάλαιο 1

Γνωρίζοντας τα ασυνόδευτα παιδιά αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα

1.1 Ορισμός των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο.....	11
1.2 Μια σύντομη περιγραφή των αιτιών της μετανάστευσης (“push and pull” factors) των παιδιών που ζητούν άσυλο στην Ελλάδα.....	12
1.2.1 Push factors.....	12
1.2.2 Pull factors.....	15
1.3 Η ευρωπαϊκή εμπειρία.	19
1.4 Η ελληνική εμπειρία: Ιστορική αναδρομή.....	26
1.5 Στατιστικά στοιχεία.....	30
1.6 Μερικά χαρακτηριστικά της μεταναστευτικής τους πορείας.....	34

Κεφάλαιο 2.

Θεσμικό Πλαίσιο για τα ασυνόδευτα ανήλικα

2.1 Το θεσμικό πλαίσιο στην Ευρώπη.....	38
2.1.1 Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (ΣΔΠ).....	38
2.1.2 Γενικό Σχόλιο Νο. 6 της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα δικαιώματα του παιδιού.	40
2.1.3 «Κανονισμός Δουβλίνο»	41
2.1.4 Οδηγίες της Ε.Ε	43
2.2 Το θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα.....	43

2.2.1 Το Προεδρικό Διάταγμα 220/2007.....	43
2.2.2 Το Προεδρικό Διάταγμα 90/2005.....	46
2.2.3 Το Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 96.....	47
2.2.4 Ο Νόμος 3386/2005.....	47
2.2.5 Κατευθυντήριες Αρχές.....	48

Κεφάλαιο 3.

Φορείς υποστήριξης των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο.....	52
3. 1 Δομές φιλοξενίας.....	52
3.2. Ο ρόλος του Συνηγόρου του Παιδιού και της Ύπατης Αρμοστείας.....	55

Κεφάλαιο 4.

4.1 Περιγραφή της έρευνας.....	58
4.1.1 Περιγραφή έρευνας.....	58
4.1.2 Σκοπός της έρευνας.....	60
4.2 Μεθοδολογία της έρευνας.....	60
4.2.1 Πεδίο μελέτης.....	60
4.2.2 Ερευνητικό εργαλείο.....	61

Κεφάλαιο 5.

5.1 Παρουσίαση (ποιοτικών) αποτελεσμάτων.....	63
A) Σχετικά με τα προβλήματα των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο και B) πως αυτά επιλύονται μέσα απο τις δομές φιλοξενίας	
5.2 Ανάλυση και συζήτηση των αποτελεσμάτων της έρευνας.....	80
5.3 Συμπεράσματα και προτάσεις.....	90
Βιβλιογραφία.....	103
Παράρτημα.....	111

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια, οι κοινωνίες ανά το κόσμο χαρακτηρίζονται από μια συνεχώς αυξανόμενη πόλωση μεταξύ πλούτου και φτώχειας και από δραματικές εκρήξεις κοινωνικού ανταγωνισμού, διαμάχες και πολέμους, εμφυλίους και διακρατικούς.

Οι πληθυσμοί που κατευθύνονται από λιγότερο εύπορες ή/και ασφαλείς χώρες και περιοχές του πλανήτη προς τα οικονομικά υγιέστερα ή/και ασφαλέστερα κράτη (ανάλογα με τα εκάστοτε κίνητρα) έχουν κατά καιρούς απασχολήσει ιδιαίτερα τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τόσο στην κατεύθυνση του ελέγχου της μετανάστευσης όσο και της κοινωνικής και προνοιακής πολιτικής.

Από τι αποτελούνται οι ροές των ανθρώπων αυτών; Μετανάστες, πρόσφυγες, θύματα εμπορίας ανθρώπων(trafficking), θύματα παράνομης διακίνησης ανθρώπων(smuggling). Άνθρωποι που ανήκουν σε μία τουλάχιστον κατηγορία ή ακόμα και σε όλες. Πολύ πιθανόν επίσης να ανήκουν επιπρόσθετα και σε άλλες ευάλωτες ομάδες όπως αυτές νοούνται κατά το άρθρο 11 του Ν.3907/2011¹, στις οποίες ανήκει και η ομάδα που αποτελεί το αντικείμενο της συγκεκριμένης εργασίας: Τα ασυνόδευτα ανήλικα τα οποία ζητούν άσυλο στην Ελλάδα.

Η ανεξάρτητη μετανάστευση των παιδιών αν και έχει πολλά κοινά χαρακτηριστικά με αυτή των ενηλίκων και πολλές φορές συνδέεται άμεσα με

¹ Ως ευάλωτες ομάδες νοούνται κατά το άρθρο 11 του Ν.3907/2011:

- A. Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι
- B. Τα άτομα που έχουν αναπηρία ή πάσχουν από ανίατη ασθένεια
- Γ . Οι υπερήλικες
- Δ. Οι γυναίκες σε κύηση ή λοχεία
- E. Οι μονογονεϊκές οικογένειες με ανήλικα τέκνα
- Στ. Τα θύματα βασανιστηρίων, βιασμού ή άλλης σοβαρής μορφής ψυχολογικής , σωματικής ή σεξουαλικής βίας ή εκμετάλλευσης, και
- Z. Τα θύματα εμπορίας ανθρώπων

τους τελευταίους, έχει αναδειχθεί ως ένα ιδιαίτερο φαινόμενο σε όλο τον κόσμο, που αξίζει να μελετηθεί ξεχωριστά λόγω των ιδιαιτεροτήτων και της ευαλωτότητας της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας.

Η προγραμματισμένη, αναγκαστική ή αυθόρμητη απόφαση των παιδιών να εγκαταλείψουν το σπίτι τους και τη χώρα προέλευσης αποκτά νέα διάσταση, όταν παιδιά μόνα τους, συχνά στην αρχή της εφηβείας τους παίρνουν την απόφαση να συμμετέχουν ενεργά, σε μια μακρά και συχνά επικίνδυνη περιπέτεια μετανάστευσης, όχι ως ακόλουθοι της οικογένειας αλλά ως κύρια, αυτεξούσια ή μη, δρώντα υποκείμενα της ίδιας της μεταναστευτικής τους πορείας.

Οι λόγοι που αναγκάζουν τα παιδιά αυτά να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους δεν διαφέρουν ουσιαστικά από τους λόγους που οδηγούν έναν ενήλικα να φύγει από το μέρος όπου μεγάλωσε. Οι συνεχιζόμενοι πόλεμοι και οι εμφύλιες συρράξεις, οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ο φόβος για την ίδια τη ζωή, είναι κάποιοι από αυτούς.

Στην περίπτωση των ασυνόδευτων ανηλίκων ειδικότερα, συχνά εμπλέκονται και άλλες αιτίες, όπως η διάλυση της οικογένειας λόγω θανάτου ή φυγής των γονέων, η σεξουαλική εκμετάλλευση, η αναγκαστική εργασία, η βίαιη στρατολόγησή τους ή η το όνειρο για μια «καλύτερη ζωή», λόγοι που οδηγούν τα παιδιά αυτά στην εγκατάλειψη της πατρίδας τους και τη μοναχική αναζήτηση προστασίας και μέλλοντος σε μια άλλη χώρα.

Η ιδιαίτερη αυτή κατηγορία των παιδιών, αντιμετωπίζει διπλές δυσκολίες και διπλά προβλήματα, ενώ, παράλληλα, χρήζει διπλής προστασίας και φροντίδας. Από τη μία πλευρά λοιπόν, ως παιδιά, είναι εξίσου ευάλωτα και έχουν τις ίδιες ανάγκες με όλα τα παιδιά. Από την άλλη, ως αιτούντες άσυλο χρειάζονται επιπλέον μέριμνα και προστασία που να ανταποκρίνεται στις πολύπλευρες ανάγκες τους, δεδομένης της ιδιαίτερης κατάστασής τους.

Κεφάλαιο 1.

Γνωρίζοντας τα ασυνόδευτα παιδιά αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα.

1.1 Ορισμός των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο.

«Ασυνόδευτος ανήλικος, είναι ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής που δεν έχει συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας του και ο οποίος είτε εισέρχεται στην Ελληνική Επικράτεια χωρίς να συνοδεύεται από τον κατά τον νόμο ή το έθιμο υπεύθυνο για την επιμέλειά του ενήλικο και για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί ή ανωτέρω κατάσταση είτε βρέθηκε χωρίς συνοδεία μετά την είσοδο του στην χώρα.»²

«Αιτών άσυλο ή αιτών διεθνή προστασία είναι ο αλλοδαπός ή ανιθαγενής, ο οποίος δηλώνει προφορικά ή γραπτά ενώπιον οποιασδήποτε ελληνικής αρχής ότι ζητά άσυλο ή ζητά να μην απελαθεί γιατί φοβάται δίωξη λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, κοινωνικής ομάδας ή πολιτικών πεποιθήσεων, ή γιατί κινδυνεύει να υποστεί σοβαρή βλάβη στη χώρα καταγωγής ή προηγούμενης διαμονής του, ιδίως γιατί κινδυνεύει με θανατική ποινή ή εκτέλεση, με βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή κινδυνεύει η ζωή ή η σωματική του ακεραιότητά του λόγω διεθνούς ή εμφύλιας σύρραξης».

Στα πλαίσια της βέλτιστης κατανόησης του παραπάνω ορισμού παρατίθεται και ο ορισμός του ανιθαγενή.

Ανιθαγενής(ή αλλιώς Άπατρις): Συμπίπτει με την έλλειψη ιθαγένειας δηλαδή με την έλλειψη νομικού δεσμού ενός ατόμου με ένα συγκεκριμένο Κράτος. Στην ελληνική νομοθεσία και νομολογία η ιθαγένεια έχει ταυτόσημο περιεχόμενο με την υπηκοότητα³.

² Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, αρ. Φύλλου 212, Νόμος υπ. Αριθμ.3386(2005), «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια. Κεφάλαιο Α' Ορισμοί- Πεδίο εφαρμογής.

³ UNHCR (2011), *Προστατεύοντας τους Ανιθαγενείς, Η σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών*, Αθήνα, UNHCR.

1.2 Μια σύντομη περιγραφή των αιτιών της μετανάστευσης (“push and pull” factors) των ασυνόδευτων αιτούντων άσυλο ανηλίκων.

1.2.1 Push factors

Στο σημείο αυτό θα γίνει μια προσπάθεια να δούμε τι είναι αυτό που ωθεί ένα παιδί να περάσει μόνο του τα σύνορα της χώρας του, να ταξιδέψει διανύοντας τεράστιες αποστάσεις κάτω από δυσμενείς συνθήκες ταξιδιού προκειμένου να μεταβεί σε μία άλλη χώρα. Οι λόγοι σε γενικές γραμμές είναι οι ίδιοι που αναγκάζουν και τους ενήλικες να εγκαταλείψουν τη χώρα καταγωγής τους και να αναζητήσουν αλλού μια καλύτερη ζωή. Παρόλο που μπορεί να αντιμετωπίζουν παρόμοιες ή όμοιες με τους ενήλικες μορφές βλάβης, οι ανήλικοι βιώνουν διαφορετικά αυτή την εμπειρία. Πράξεις ή απειλές που ενδέχεται να μην είναι αρκετές για να τρέψουν έναν ενήλικο σε φυγή από τη χώρα του, μπορεί να είναι επαρκείς και δυσβάσταχτες για ένα παιδί, μόνο και μόνο γιατί είναι παιδί. Η ανωριμότητα, το ευάλωτο καθεστώς, οι μη ανεπτυγμένοι μηχανισμοί αντιμετώπισης διαφόρων καταστάσεων και η εξάρτηση, σχετίζονται άμεσα με τον τρόπο που ένα παιδί βιώνει τις εμπειρίες ή τους φόβους του. Άρα ένας βασικός λόγος είναι η ίδια η ευαισθησία του παιδιού η οποία υπάρχει ούτως ή άλλως λόγω ηλικιακής ιδιαιτερότητας. Βέβαια αξίζει να σημειωθεί ότι ο βαθμός ωριμότητας των παιδιών είναι σε άμεση συνάρτηση με τα βιώματα τους και επίσης διαφέρει από κοινωνία σε κοινωνία και από εποχή σε εποχή ανάλογα με το εκάστοτε κοινωνικό γίνεσθαι.

Ένας άλλος κύριος λόγος, ο οποίος αναφέρεται εξ αρχής, μιας και μιλάμε για αιτούντες άσυλο, είναι η προσφυγιά. Βασική αιτία της προσφυγιάς, οι πόλεμοι, οι διωγμοί, ο κίνδυνος της ζωής συνήθως συνυφασμένα με την ελπίδα για μια καλύτερη ζωή. Ο φόβος δίωξης και διαφύλαξης της σωματικής ακεραιότητας για φυλετικούς, θρησκευτικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς λόγους δυστυχώς αφορούν και στα παιδιά σε πάρα πολλές περιπτώσεις και δεν αποτελούν αποκλειστικότητα των ενηλίκων. Έτσι τα παιδιά αναγκάζονται και αυτά να εγκαταλείψουν «το μέρος που μεγάλωσαν», αλλά πριν

μεγαλώσουν. Η περιπλάνηση, η ξενιτιά, η εγκατάλειψη της γενέτειρας και των αγαπημένων προσώπων είναι δύσκολα για κάθε άνθρωπο και πόσο μάλλον για ένα παιδί που ταξιδεύει ασυνόδευτο, χωρίς την φροντίδα κάποιου δικού του προσώπου και πολλές φορές μετά το βίωμα άσχημων εμπειριών που τους οδηγεί στην φυγή. Τις περισσότερες φορές λοιπόν, οι ασυνόδετοι ανήλικοι που φτάνουν στη χώρα μας προέρχονται από χώρες όπου μαίνεται πόλεμος. Ο φόβος για την επιβίωση, η έλλειψη ασφάλειας, η ανέχεια και οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης, αναγκάζουν το παιδί να αναζητήσει μία καλύτερη τύχη μακριά από τη χώρα καταγωγής του.

Ένας άλλος λόγος που μπορεί να οδηγήσει τα παιδιά στην εγκατάλειψη της χώρας τους είναι η βία που ασκείται εις βάρος τους και η κακομεταχείριση. Η εμπορία ανηλίκων για λόγους πορνείας και σεξουαλικής εκμετάλλευσης, η στρατολόγησή τους σε εξαιρετικά νεαρή ηλικία, όπως συμβαίνει σε αφρικανικές χώρες όπως στην Σιέρα Λεόνε, στην Σομαλία, στην Γουινέα, η εξαναγκαστική εργασία, η ενδοοικογενειακή βία, είναι ορισμένες από τις ειδικότερες μορφές βίας που υφίστανται τα παιδιά. Οι μορφές βίας μπορεί να ασκούνται από το ίδιο το κράτος όπως στις περιπτώσεις αναγκαστικής στρατολόγησης πριν την ενηλικίωση. Επίσης βία μπορεί να ασκούν δίκτυα παρανόμων που δρουν χάρη στην ελλιπή προστασία από το κρατικό μηχανισμό όπως για παράδειγμα η εξαναγκαστική εργασία παιδιών (Αφγανιστάν, Αγκόλα, Κένυα). Βία μπορεί να ασκεί και η ίδια την οικογένεια που είτε αδυνατεί να προστατεύσει το παιδί ή του προκαλεί η ίδια προβλήματα (περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας).

Παραμένοντας στις αιτίες εντός προσφυγικού πλαισίου, θα λέγαμε ότι η οικογένεια αποτελεί και αυτή έναν παράγοντα ώθησης προς την μοναχική μετανάστευση των παιδιών, που ορίζονται από το προσφυγικό δίκαιο ως ασυνόδετα ανήλικα (αιτούντες άσυλο). Συχνά, είναι η ίδια η οικογένεια που πιέζει τον ανήλικο να φύγει είτε για να αποφύγει κάποια μορφή ποινής που επιβάλλεται από νόμιμους θεσμούς δικαιοσύνης ή και άτυπους θεσμούς (π.χ στην Αιθιοπία επιβάλλεται συλλογική ποινή σε μέλη οικογένειας για εγκλήματα που διέπραξε ένα μόνο μέλος) είτε για να το προστατεύσει διασφαλίζοντας την σωματική του ακεραιότητα σε περιπτώσεις που αυτή απειλείται.

Επιπρόσθετα, οι ανήλικοι είναι περισσότερο ευαίσθητοι σε πράξεις που στοχεύουν πρόσωπα του στενού συγγενικού περιβάλλοντός τους. Η βλάβη

που υπόμεινε κάποιο μέλος της οικογένειάς του, μπορεί να προκαλέσει μεγάλο τραύμα σε ένα παιδί. Για παράδειγμα, ένας ανήλικος που υπήρξε μάρτυρας βίας που ασκήθηκε σε βάρος του γονέα του ή που βίωσε την εξαφάνιση ή τη δολοφονία του γονέα του ή άλλου προσώπου από το οποίο εξαρτάται, ενδεχομένως να σημαδευτεί τόσο από αυτό το γεγονός, ώστε να αποφασίσει να εγκαταλείψει τη χώρα του για μια καλύτερη ζωή.

Η ορφάνια μπορεί επίσης να αποτελέσει αιτία φυγής και να οδηγήσει το παιδί να πάρει την ζωή στα χέρια του και να αναζητήσει αλλού την τύχη του. Σύμφωνα με έρευνά που έχει γίνει σε ασυνόδευτα παιδιά από το Αφγανιστάν, 110 στο σύνολο, μόνο στο 1/3 ο πατέρας βρίσκονταν εν ζωή και σε ποσοστό 2/3 ζούσε η μητέρα. Υπολογίζεται λοιπόν, σύμφωνα με την έρευνα ότι το ένα τρίτο των παιδιών είναι ορφανά και από τους δύο γονείς. Μερικά από τα παιδιά αυτά, ανέφεραν ότι έχασαν τους γονείς τους σε μικρή ηλικία και τα μεγάλωσαν οι παππούδες τους, μεγαλύτερα αδέρφια ή άτομα του στενού οικογενειακού περιβάλλοντος. Ίσως αξίζει να σημειωθεί ότι τα παιδιά που ερωτήθηκαν στην Ελλάδα και την Ιταλία ήταν πολύ πιο πιθανό να αναφέρουν ως ζωντανό τον έναν ή τους δύο γονείς, ενώ η πλειοψηφία των παιδιών που ερωτήθηκαν στην Νορβηγία ανέφεραν ότι και οι δύο γονείς δεν βρίσκονταν στη ζωή.⁴

Η οικογένεια μπορεί να αποτελεί επίσης παράγοντα που παροτρύνει ένα παιδί να μεταναστεύσει ασυνόδευτο όχι μόνο για να το προστατεύσει, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, αλλά και για αμιγώς οικονομικούς λόγους ή ακόμα συνηθέστερα σε συνδυασμό με οικονομικούς λόγους. Συχνά, είναι η ίδια η οικογένεια που πιέζει τον ανήλικο να φύγει στα πλαίσια της λογικής του να γλιτώσει αυτός τουλάχιστον από τη δύσκολη κατάσταση οικονομικής στέρησης και ίσως να μπορέσει να βοηθήσει αργότερα και την οικογένεια. Η οικογένεια αποσκοπεί είτε στην μετέπειτα άμεση χρηματική υποστήριξη της μέσω εμβασμάτων είτε στην ευκολότερη προσβασιμότητα σε κάποιο κράτος. Όταν ένα μέλος της οικογένειας εγκαθίσταται σε ένα μέρος αυτόματα ανοίγει το δρόμο ή τουλάχιστον διευκολύνει και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας

⁴ Christine Mougne (2010), *Trees only move in the wind. A study of unaccompanied afgan children in Europe*, Γενεύη, Policy Development and Evaluation Service of UNHCR: 13

που θα θελήσουν να ακολουθήσουν. Το μέλος της οικογένειας που θα μεταναστεύσει πρώτο αυτόματα γίνεται σημείο αναφοράς αλλά και έλξης της υπόλοιπης οικογένειας. Η δημιουργία άτυπων κοινωνικών δικτύων μπορεί να είναι βοηθητική σε πρακτικό και σε συναισθηματικό επίπεδο, καθώς υπάρχει η αίσθηση της ασφάλειας όταν υπάρχει ήδη κάποιος συγγενής σε ένα ξένο μέρος. Η δε απόκτηση άδειας παραμονής μπορεί να είναι καθοριστικής σημασίας όταν προβλέπονται περιπτώσεις δικαιώματος οικογενειακής επανένωσης για τους συγγενείς α΄ βαθμού.

Όταν τουλάχιστον ένας εκ των δύο γονέων δεν δύναται για διάφορους λόγους να μεταναστεύσει (π.χ μεγάλη ηλικία, αναπηρία), το βάρος πέφτει στο πρώτο ηλικιακά αρσενικό μέλος της οικογένειας, ασχέτως αν αυτό είναι ανήλικο. Ένα βάρος που πολλές φορές είναι δυσβάσταχτο για την ηλικία του καθώς νιώθει ότι βασίζεται επάνω του η τύχη ολόκληρης της οικογένειας. Αυτό σημαίνει ότι πάσα θυσία πρέπει να τα καταφέρει. Νιώθει ότι είναι αυτός πάνω στον οποίο έχει ποντάρει η οικογένεια και πολλές φορές είτε έχει δανειστεί είτε έχει πουλήσει το μοναδικό περιουσιακό στοιχείο, πέφτοντας θύμα διακινητών ή τοκογλύφων.

Βέβαια, τις περισσότερες φορές η οικογένεια δεν γνωρίζει τους κινδύνους που μπορεί να διατρέχει ένα παιδί ασυνόδευτο είτε γιατί εμπιστεύεται τους συμπατριώτες του διακινητές είτε λόγω άγνοιας των πραγματικών συνθηκών στην Ευρώπη και αγραμματοσύνης των ανθρώπων αυτών.

1.2.2 Pull factors

Πάντως είτε πρόκειται για προσφυγιά είτε για μετανάστευση υπάρχουν τρία κοινά χαρακτηριστικά. Το πρώτο είναι η ευαλωτότητα και το δεύτερο η έλλειψη κρατικής προστασίας ή/και υποστηρικτικού οικογενειακού δικτύου. Το τρίτο κοινό χαρακτηριστικό μπορούμε να πούμε ότι είναι η επιδίωξη υπαγωγής στο καθεστώς του αιτούντος άσυλο καθώς αυτό δημιουργεί τις προϋποθέσεις για νόμιμη (έστω και προσωρινά) διαμονή τουλάχιστον έως την απόκτηση του καθεστώτος του αναγνωρισμένου πρόσφυγα σε περιπτώσεις προσφύγων ή της «ανοχής» και της «νομιμότητας» έως την εξεύρεση άλλης λύσης για τις καταχρηστικές περιπτώσεις αίτησης ασύλου. Σε όποια απο τις

παραπάνω κατηγορίες (ή ακόμα και στις δύο) ανήκει ένα ασυνόδευτο παιδί που ζητά άσυλο, πέρα από τους λόγους για τους οποίους εγκαταλείπει τη χώρα καταγωγής, λαμβάνει υπόψη συνδιαστικά και τα δεδομένα του τόπου προορισμού. Κανείς δεν εγκαταλείπει τον τόπο του, τουλάχιστον με τη θέληση του, για να πάει κάπου αλλού όπου η κατάσταση, ως προς τα θέματα που τον ώθησαν να φύγει, είναι η ίδια ή χειρότερη.

Οι προσδοκίες και η πίστη των παιδιών ότι στην Δύση θα έχουν ευκαιρίες όσον αφορά στην πρόσβαση τους στην μόρφωση αλλά και στην εκπαιδευτική και τεχνολογική τους κατάρτιση, είναι παράγοντες που μπορούν να συγκαταλεγούν στους παράγοντες έλξης που ασκεί μια χώρα, ως χώρα προορισμού. Οι προσδοκίες αυτές έχουν να κάνουν τόσο με την εκπλήρωση άμεσων στόχων για την εύρεση εργασίας τόσο και με τα μελλοντικά σχέδια που έχουν για την επαγγελματική τους ζωή ως ενήλικες. Υπάρχει η πίστη ότι θα μπορέσουν να αποκτήσουν όλα εκείνα τα απαραίτητα εφόδια για να εισαχθούν άμεσα στην αγορά εργασίας της χώρας προορισμού ή να επιστρέψουν κάποια στιγμή μελλοντικά στην χώρα τους και να ασκήσουν εκεί ένα καταξιωμένο επάγγελμα, που διαφορετικά δεν θα είχαν την δυνατότητα να σπουδάσουν, λόγω οικονομικών περιορισμών, στην χώρα καταγωγής τους.

Έναν σημαντικό ρόλο στον επηρεασμό των ανηλίκων που θα μπορούσε να συγκαταλεγεί (έστω και έμμεσα) στους παράγοντες έλξης (pull factors) που ασκεί μια χώρα, παίζουν οι διακινητές. Οι τελευταίοι, ως ένα οργανωμένο δίκτυο που έχει πλοκάμια τόσο στις χώρες αποστολής όσο και στις χώρες υποδοχής, φροντίζουν να παρουσιάσουν μια ιδεατή εικόνα για τις χώρες προορισμού προκειμένου να εκμεταλλευτούν τα θύματα τους. Βέβαια αυτό δεν σημαίνει ότι τα παιδιά γνωρίζουν πάντα σε ποια χώρα θα πάνε. Επιπλέον, η υποσχόμενη από τους διακινητές χώρα προορισμού πολλές φορές δεν είναι η πραγματική. Τα θύματα στην προκειμένη περίπτωση είναι είτε οι οικογένειες των παιδιών που δίνουν τα χρήματα για το ταξίδι είτε τα ίδια τα παιδιά. Στην δεύτερη περίπτωση, δεδομένου ότι τα παιδιά είναι δύσκολο να έχουν χρήματα να πληρώσουν, μιλάμε όχι απλώς για παράνομη διακίνηση αλλά και για εμπορία ανθρώπων, καθώς είναι αυτονόητο ότι με κάποιο τρόπο θα πρέπει να πληρωθεί το ταξίδι.

Οι διακινητές θα κανονίσουν έπειτα το ταξίδι, όσον αφορά στο σχεδιασμό και την εκτέλεση της παράνομης εξόδου από την χώρα τους.

Ανάλογα με τα χρήματα που έχουν δοθεί μπορεί να αποτελεί απο μια απλή μεταφορά μέσω μιας συγκεκριμένης διαδρομής, μέχρι την συνοδεία του παιδιού ως το τελικό προορισμό ακόμα και την έκδοση πλαστών νομιμοποιητικών εγγράφων.⁵ Οι παροχές είναι ανάλογες του ποσού που έχει δοθεί.

Επιπρόσθετα ένα παράγοντα έλξης θα μπορούσαν να αποτελέσουν και οι ιστορίες απο συνομήλικους. Στην εύκολη μετάδοση της πληροφορίας έχει συμβάλει και η ύπαρξη της κινητής τηλεφωνίας που κάνει εύκολη και καθόλου κοστοβόρα την επικοινωνία με την πατρίδα. Η γνώση και οι εμπειρίες που αποκτούν όσοι μεταναστεύουν θεωρούνταν συχνά ένα είδος κοινωνικού κεφαλαίου υπό το πρίσμα της «κουλτούρας της μετανάστευσης». Πολλές φορές απο μικρή ηλικία «φλερτάρουν» με την ιδέα της μετανάστευσης μέσα απο ιστορίες που ακούνε όχι μόνο απο συγγενείς, συμμαθητές, συνομήλικους, αλλά και απο αυτούς που έχουν απελαθεί και έχουν μια ιστορία να διηγηθούν.

Τα άτομα λοιπόν παίζουν σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση της γνώμης για την μετανάστευση και τον τρόπο που φαντάζονται την Δύση. Επίσης, πολλές φορές αποτελεί ένας τρόπος ενηλικίωσης για τα παιδιά και απόκτησης εμπειριών και διαμόρφωσης ταυτότητας για τα ασυνόδευτα παιδιά που γίνονται δρώντες και υποκείμενα της μεταναστευτικής τους πορείας.⁶

Η οικογενειακή επανένωση μπορεί επίσης να αποτελεί λόγο που ένα παιδί αποφασίζει να πάει σε μια χώρα. Αν και υπάρχει ο νόμιμος τρόπος της οικογενειακής επανένωσης λόγω του χρονοβόρου της διαδικασίας, ακολουθούνται και άλλοι εναλλακτικοί τρόποι. Ένας απο αυτούς είναι το παιδί να ξεκινάει ταξίδι προκειμένου να μεταβεί στην χώρα όπου ζουν ήδη οι γονείς

⁵ Frances Wright, «Unaccompanied Asylum – Seeking Young People Facing Removal»:

<http://bjsw.oxfordjournals.org/search?fulltext=unaccompanied+minors&submit=yes&x=9&y=10> (Πρόσβαση 16/07/2014)

⁶ Lilian Chavez, Cecilia Menjivar, «Children without Borders: A Mapping of the Literature on Unaccompanied Migrant Children to the United States»: <http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=15112895003>, 21-23, (Πρόσβαση 17/07/2014)

του. Αντίθετα ένας άλλος τρόπος είναι το παιδί να ταξιδέψει με τη παρότρυνση των γονέων ως ασυνόδευτο σε μια χώρα και να ζητήσει άσυλο πρώτο. Μετά δύναται να ακολουθήσει η υπόλοιπη οικογένεια, γονείς και ανήλικα τέκνα, από τη χώρα καταγωγής, στο πλαίσιο της διαδικασίας του κανονισμού του Δουβλίνου.⁷ Τα παιδιά αυτά είναι γνωστά ως “anchor children”, καθώς λειτουργούν ως άγκυρες. Έτσι παρατηρείται η κατοχή δελτίου αιτούντος άσυλο ή οποιοδήποτε άλλο νομιμοποιητικό έγγραφο να ακολουθείται από το κάλεσμα της υπόλοιπης οικογένειας, βασισμένο στη νομοθεσία περί οικογενειακής επανένωσης.⁸ Επειδή η χώρα μας είναι μια χώρα διέλευσης το φαινόμενο αυτό δεν είναι συχνό. Αντίθετα σε χώρες που αποτελούν τελικούς προορισμούς ταξιδιού όπως η Φινλανδία, έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο παιδιά που μόλις αποκτούν νομιμοποιητικά έγγραφα, αυτομάτως στην συντριπτική πλειοψηφία και εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων, να υποβάλλουν αίτηση οικογενειακής επανένωσης. Επίσης παρατηρείται (μέσω ευρωπαϊκής βάσης δεδομένων δακτυλικών αποτυπωμάτων «euodac»), παιδιά που αν και έχουν περάσει και από άλλες χώρες υποβάλλουν το αίτημα ασύλου σε χώρες που υλοποιείται ευκολότερα η οικογενειακή επανένωση.

Αναφορικά με τον ορισμό της οικογένειας στα πλαίσια της σχετικής νομοθεσίας, είναι σκόπιμο να αναφέρουμε ότι η οικογενειακή επανένωση με συγγενείς εκτός α' βαθμού, όπως θείου, παπούδες γίνεται σπανιότερα, κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις και με αυστηρά κριτήρια. Όταν αποδεδειγμένα δεν υπάρχουν γονείς και την πλήρη φροντίδα και κηδεμονία του παιδιού έχει κάποιος συγγενής. Όποτε η ύπαρξη συγγενών σε μια χώρα συνήθως λειτουργεί ως παράγοντα έλξης που περιορίζεται στην ύπαρξη υποστηρικτικού δικτύου.

⁷ Πληροφορίες για οικογενειακή επανένωση:

<http://asylo.gov.gr/wp-content/uploads/2015/02/-18.2.15.pdf>, (Πρόσβαση 25/03/2015)

⁸ Οδηγία 2003/86/EK του Συμβουλίου της 22ας Σεπτεμβρίου 2003 σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/>, (Πρόσβαση 14/11/2014)

Οι οικονομικές φιλοδοξίες που συνοψίζονται στο «όνειρο για μια καλύτερη ζωή» δύνανται να οδηγήσουν ένα παιδί να έρθει μόνο του σε μια ξένη χώρα. Φιλοδοξίες που πολλές φορές ενισχύονται από τις ίδιες της οικογένειες. Εξαιτίας της έλλειψης πόρων στις χώρες καταγωγής, της απουσίας προοπτικής για το μέλλον των παιδιών, των δύσκολων συνθηκών διαβίωσης, της φτώχειας και της ανάγκης των οικογενειών για εμβάσματα, ο μύθος της Δύσης ενισχύεται. Ένας μύθος που γεννά ελπίδες και όνειρα και λειτουργεί ως «pull factor», για τα παιδιά που βλέπουν ότι δεν υπάρχει καμιά προοπτική στις χώρες καταγωγής τους.

1.3 Η ευρωπαϊκή εμπειρία.

Εδώ και αρκετά χρόνια όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν έρθει αντιμέτωπα με την άφιξη στην εδαφική τους επικράτεια, μιας ιδιαίτερης ομάδας ανθρώπων που μετακινούνται: τα ασυνόδευτα ανήλικα που ζητούν άσυλο. Τα παιδιά αυτά προερχόμενα από την Ασία, τις χώρες της Μέσης Ανατολής, το Μάγκρεμπ και την υποσαχάρια Αφρική έρχονται στην Ευρώπη προς αναζήτηση προστασίας, καλύτερης ζωής ή για να επανενωθούν με την οικογένειά τους.

Αυτό το μεταναστευτικό φαινόμενο ξεκίνησε σε μερικά ευρωπαϊκά κράτη πολύ πιο νωρίς από τα υπόλοιπα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Γερμανία όπου οι ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο εμφανίστηκαν στα τέλη της δεκαετίας του '70. Έπειτα αυξήθηκε σε ευρωπαϊκό επίπεδο την δεκαετία του 1990 και πλέον έχει σημειώσει μεγάλους αριθμούς τα τελευταία χρόνια, με αυξητική τάση.

Ενδεικτικά παρατίθεται ο παρακάτω πίνακας, που αναφέρεται σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, δίνοντας μια πρώτη σχετική εικόνα του φαινομένου.

	Πριν από την δεκαετία του 1990	Κατά την διάρκεια της δεκαετίας '90	Κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 2000
Πρώτες περιπτώσεις παιδιών που μετακινούνται ασυνόδευτα	Γερμανία (τέλη του 1970), Ηνωμένο Βασίλειο και Γαλλία	Γαλλία, Ιταλία, Βέλγιο, Ηνωμένο Βασίλειο (αρχές '90), Ισπανία (τέλος '90)	Νέα κράτη μέλη που προστέθηκαν (2004-2007)

Σημείωση αύξησης των αφίξεων	Γερμανία(δεύτερο μισό δεκαετίας 1980 με αρχές δεκαετίας 1990).		Βέλγιο, Γαλλία, Ισπανία, Ιρλανδία.
------------------------------------	---	--	--

Πηγή: Jyothi Kanics and Daniel Senovilla Hernández and K. Touzenis (2010), *Migrating Alone Unaccompanied and Separated Children's Migration in Europe*, Paris, UNESCO: 4

Ιδιαίτερα απο το 2008 και έπειτα, έχει σημειωθεί ουσιαστική αύξηση στις αφίξεις και στην υποδοχή ασυνόδευτων ανηλίκων γενικότερα, σε πολλά κράτη μέλη. Αυτή η αύξηση του αριθμού είχε ως αποτέλεσμα την επιτακτική ανάγκη ανάπτυξης κατάλληλων πολιτικών. Τα νομοθετικά όργανα τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε κρατικό επίπεδο, έχοντας ως προτεραιότητα την προστασία των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, προσπαθούν να παράσχουν προστασία, ιδιαίτερα στην περίπτωση των ασυνόδευτων ανηλίκων που ζητούν άσυλο.⁹

Από την άλλη, αν και είναι ένα θέμα που αφορά και τα εικοσιεπτά κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αυτά τα παιδιά δέχονται διαφορετική υποδοχή και φροντίδα στις διάφορες χώρες. Υπάρχουν ανομοιότητες όσον αφορά στην νομοθεσία αλλά και τις πρακτικές που ακολουθεί το κάθε κράτος.

Αυτό πρακτικά μπορεί να ερμηνευτεί ως ανικανότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συγχρονιστεί για την αντιμετώπιση ενός φαινομένου που λόγω της φύσης του απαιτεί διακρατική συνεργασία. Αν και υπάρχουν λοιπόν αρκετοί νόμοι και οδηγίες σε ευρωπαϊκό επίπεδο φαίνεται το νομοθετικό πλαίσιο να μην έχει καταφέρει να μειώσει την ψαλίδα στην παροχή προστασίας μεταξύ των κρατών.

Έτσι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποσκοπώντας στην αύξηση της παροχής φροντίδας δημοσίευσε ένα σχέδιο δράσης για τα ασυνόδευτα

⁹ European Migration Network, «Unaccompanied Minors – an EU comparative study», <http://www.e.m.n.fi>, 5 (πρόσβαση 29/07/2014).

ανήλικα, το οποίο αναφέρεται συν τοις άλλοις και στην ανάγκη για συνεργασία¹⁰

Παρακάτω γίνεται μια προσπάθεια παρουσίασης της ευρωπαϊκής εμπειρίας σε ένα γενικότερο ευρωπαϊκό πλαίσιο, όπως διαμορφώνεται μέσα από την πρόσβαση των ασυνόδευτων ανηλίκων στις διαδικασίες ασύλου και στην υποδοχή, δεδομένων των διαφορών μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών ως προς τη φροντίδα που παρέχεται προς τους ασυνόδευτους ανήλικους. Η διαφοροποίηση αυτή μπορεί να οφείλεται στο διαφορετικό επίπεδο του κράτους Πρόνοιας του εκάστοτε κράτους-μέλους, που επηρεάζει αναφισβήτητα και τις παρεχόμενες υπηρεσίες προς τα ασυνόδευτα παιδιά. Σε κράτη μέλη με οικονομικά προβλήματα όπου οι παροχές είναι ήδη συρρικνωμένες ακόμα και για τα παιδιά πολίτες της χώρας, συμπεραίνουμε ότι η κατάσταση είναι εξίσου δύσκολη- αν όχι δυσκολότερη- για τα παιδιά υπήκοους τρίτων χωρών.

Διαφοροποίηση χωρών προορισμού και διέλευσης.

Για τα ασυνόδευτα παιδιά οι χώρες της Ευρώπης χωρίζονται σε χώρες διέλευσης και προορισμού.

Οι ίδιοι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι έχουν πληροφόρηση για τη διαφοροποίηση ως προς το επίπεδο της πρόνοιας σε κάθε χώρα και ως εκ τούτου εκδηλώνουν τη προτίμηση τους σε κάποιες χώρες, ως χώρες τελικού προορισμού. Τέτοιες χώρες είναι η Σουηδία¹¹, η Γερμανία, η Νορβηγία που αποτελούν πόλο έλξης λόγω της φήμης για το σεβασμό των ανθρωπίνων

¹⁰ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council «Action Plan on Unaccompanied Minors (2010 – 2014)», <http://lastradainternational.org>, (Πρόσβαση στις 25/10/2014)

¹¹ Πληροφορίες για την σουηδική υπηρεσία “Migration Board Application Unit”, <http://www.migrationsverket.se/English/About-the-Migration-Board/Our-mission/Cooperation-with-others.html>, (Πρόσβαση 25/10/2014).

δικαιωμάτων, τις γεναιόδωρες πολιτικές ασύλου, την χαμηλή ανεργία και την παροχή παιδικής προστασίας.

Από την άλλη, οι “transit” χώρες όπως η Γαλλία, η Ιταλία και η Ελλάδα έχουν πολλά ασυνόδευτα παιδιά που μένουν έξω από το δίκτυο και τους μηχανισμούς υποστήριξης του κράτους, επιλέγοντας να ζούν κάτω από ανασφαλείς και επικίνδυνες συνθήκες χωρίς πρόσβαση σε υπηρεσίες εξαιτίας της έλλειψης πληροφόρησης και ευκαιριών. Επίσης ένας ακόμα λόγος είναι ότι πολλά από αυτά τα παιδιά αποφεύγουν την επαφή με τις αρχές υπό τον φόβο της επιστροφής τους υπό τους όρους της Συνθήκης του Δουβλίνου.

Έτσι παρατηρείται στις χώρες διέλευσης μεγάλος αριθμός να συγκεντρώνεται σε κεντρικές πλατείες προς αναζήτηση δικτύων μέσω των οποίων θα βοηθηθούν να συνεχίσουν το ταξίδι τους. Κατά συνέπεια παρατηρείται η σύνθεση να αλλάζει συνεχώς καθώς άνθρωποι έρχονται και φεύγουν σε καθημερινή βάση. Η εναλλαγή των ασυνόδευτων ανηλίκων παρατηρείται και στις δομές φιλοξενίας όπου τα παιδιά μένουν έως ότου βρουν τρόπο να συνεχίσουν το ταξίδι τους, με βραχυπρόθεσμη παραμονή σε αυτές.

Τα παιδιά που περνούν από την Ιταλία καταφθάνουν στα λιμάνια της Ανγκόνας, Βενετίας και στην Απούλια μέσω της Ελλάδας.¹² Για να ταξιδέψουν κρύβονται συνήθως σε φορητά που επιβιβάζονται στα πλοία αλλά και σε κοντέινερ που έπειτα φορτώνονται σε εμπορικά πλοία. Από την Ιταλία τα παιδιά επιθυμούν να περάσουν στην Γαλλία ώστε να κατευθυνθούν στο Ηνωμένο Βασίλειο ή στην Ολλανδία. Η πλειοψηφία των παιδιών πάντως έχει ως τελικό προορισμό του ταξιδιού του τις Σκανδιναβικές χώρες για τις οποίες περνάει από την Γερμανία και την Αυστρία. Κάποιες εθνικότητες όπως Αφγανοί και κυρίως οι Παस्तού έχουν ως τελικό προορισμό το Ηνωμένο Βασίλειο όπου και υπάρχει μεγάλη κοινότητα ομοεθνών.

¹²Πληροφορίες για τα ασυνόδευτα ανήλικα στην Ιταλία, <http://www.efsyn.gr> (Πρόσβαση 4/11/2014)

Διαφοροποίηση υποδοχής.

Γενικότερα, βοηθητική είναι η ύπαρξη δομών ανοιχτού τύπου όπως κέντρα ημέρας στις χώρες διέλευσης. Η ύπαρξη τέτοιων δομών μπορεί να ανταποκριθεί στην ανάγκη των παιδιών για είδη πρώτης υγιεινής, φαγητού και ύπνου, χωρίς να βιώνουν το φόβο της σύλληψης από την αστυνομία και τη παραμονή τους σε καταλύματα που θέτουν σε κίνδυνο την υγεία τους.

Όσον αφορά την υποδοχή, τα παιδιά γενικά εντοπίζονται στα σύνορα ή στα αεροδρόμια, ανάλογα με τη γεωγραφική θέση του κάθε κράτους της Ευρωζώνης.

Η πρώτη γνωριμία με τις αρχές γίνεται στα σημεία εισόδου από την αστυνομία και τις υπηρεσίες ελέγχου συνόρων ενώ οι αιτήσεις ασύλου γίνονται κυρίως στην ενδοχώρα. Έτσι στα σύνορα περιορίζονται σε συνεντεύξεις που αποσκοπούν στην ταυτοποίηση, όσον αφορά στην χώρα προέλευσης, την διαδρομή που ακολουθήθηκε και τους λόγους εγκατάλειψης της χώρας μόνιμης διαμονής. Πολλές φορές η πρώτη προσέγγιση σχετικά με το “screening” που σκοπεύει στο διαχωρισμό σε αιτούντες άσυλο και μη, γίνεται κατά την προσπάθεια εισόδου. Στα διεθνή αεροδρόμια της χώρας ή στα κέντρα πρώτης υποδοχής στα σύνορα, τα ασυνόδευτα ανήλικα περνάνε από μια “fast- trucked” συνέντευξη, όπως όλοι οι υπήκοοι των τρίτων χωρών.

Βαρύτητα δίνεται στις ατομικές πληροφορίες σχετικά με το οικογενειακό περιβάλλον του παιδιού, την πιθανή επαφή με άλλους ενήλικες εκτός των βιολογικών γονέων, την ύπαρξη των τελευταίων, τις συνθήκες διαβίωσης κ. ά, ενώ αξιοσημείωτη είναι η έλλειψη παρουσίας επιτρόπου κατά τις διαδικασίες αυτές.

Στα παιδιά που αιτούνται ευθύς εξαρχής διεθνή προστασία ζητούνται επίσης κάποια πρώτα στοιχεία. Αρχικά αν ταξιδεύει μόνο του ή με παρέα/συνοδεία. Επίσης ζητείται μια σύντομη περιγραφή των αιτιών που ζητά άσυλο, τα ονόματα των γονιών του και αν έχει συγγενείς, πληροφορία που σχετίζεται με το ενδεχόμενο της οικογενειακής επανένωσης.

Το πρώτο στάδιο της διαδικασίας είναι η ταυτοποίηση του παιδιού αιτούντα και η ολοκλήρωση της έρευνας σχετικά με το αν είναι υπεύθυνο για την αίτηση του κάποιο άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως ορίζεται από την Συνθήκη του Δουβλίνου II.

Διαφοροποίηση δομών φιλοξενίας.

Ακολουθεί η προσπάθεια τοποθέτησης των παιδιών σε δομές η οποία γίνεται όσο το δυνατό γρηγορότερα. Τα παιδιά μπορεί να τοποθετηθούν σε δομές φιλοξενίας που απευθύνονται μόνο σε παιδιά αιτούντες άσυλο, σε στέγες προστασίας παιδιών γενικότερα ή σε ανάδοχες οικογένειες, ανάλογα με το πλαίσιο λειτουργίας των κατάλληλων δομών σε κάθε χώρα. Την τοποθέτηση στις δομές αναλαμβάνουν μη κυβερνητικές οργανώσεις, δημόσιοι φορείς ή ακόμα και οι δήμοι ανάλογα με το οργανωτικό πλαίσιο που εφαρμόζει το κάθε κράτος.

Οι ανάλογοι φορείς στους οποίους ανατίθεται το έργο της προστασίας των ασυνόδευτων ανηλίκων είναι αρμόδιες για την υποδοχή, το άσυλο, την παραμονή και τα θέματα που ορίζει ο Κανονισμός του Δουβλίνου.

Τα ασυνόδευτα παιδιά δικαιούνται την ίδια κοινωνική προστασία όπως και τα παιδιά με υπηκοότητα ευρωπαϊκής χώρας. Έτσι οργανώνεται η στέγαση τους, η τοποθέτησή τους σε ανάδοχες οικογένειες και η συνολική φροντίδα (εκπαίδευση, ιατρική φροντίδα, νομική συνδρομή).

Σε μερικές χώρες τα ασυνόδευτα παιδιά μένουν στα κέντρα πρώτης υποδοχής μέχρι την τελική έκβαση του αιτήματος του (π.χ Ολλανδία) ενώ σε άλλες επιτρέπεται η είσοδος στην ενδοχώρα, όπως στη Πορτογαλία και στο Ηνωμένο Βασίλειο. Στη τελευταία χώρα, αν και υπάρχει η δυνατότητα οι ανήλικοι να ζητήσουν άσυλο στα σημεία εισόδου, πρακτικά τα περισσότερα αιτήματα ασύλου υποβάλλονται μετά την είσοδο. Χαρακτηριστικά αναφέρεται το έτος 2008, το 91% των αιτημάτων έλαβε χώρα στην ενδοχώρα.¹³

Αξιοσημείωτος είναι και ο διαχωρισμός των ανηλίκων σε ηλικιακές υποομάδες αναφορικά με τις διαδικασίες υποδοχής. Σε κάποιες χώρες (Γερμανία, Ολλανδία) τα παιδιά που είναι 16 και 17 ετών φιλοξενούνται σε δομές που απευθύνονται γενικά στους αιτούντες άσυλο. Σε αυτά τα κέντρα

¹³ Πληροφορίες για την υποδοχή και προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων σε οκτώ ευρωπαϊκές χώρες:

<http://www.i-red.eu/resources/publications-files/ftda-i-red-cir-minors10-2010.pdf>, (Πρόσβαση στις 29/07/2013).

διασφαλίζονται βασικές ανάγκες όπως η διατροφή, η θέρμανση, η κάλυψη αναγκών ένδυσης και υπόδυσης και ειδών ατομικής υγιεινής. Επίσης τα παιδιά άνω των δεκατεσσάρων ετών λαμβάνουν το ποσό των 40 ευρώ μηνιαίως, για την κάλυψη των προσωπικών εξόδων της καθημερινότητας τους στην Γερμανία, ενώ στην Ολλανδία τα παιδιά κάτω των δεκατριών ετών τοποθετούνται σε οικογένειες κυρίως κοντινού πολιτισμικού υπόβαθρου. Ο θεσμός της ανάδοχης οικογένειας είναι αρκετά διαδεδομένος σε κάποιες χώρες της Ευρώπης κάτι που δεν υπάρχει στην Ελλάδα τουλάχιστον για τα παιδιά αυτής της κατηγορίας. Επίσης παιδιά 12-18 ετών τοποθετούνται και σε μονάδες φιλοξενίας μικρού αριθμού ατόμων, υπό την επίβλεψη επίσημων φορέων και οργανισμών όπως ο οργανισμός Nidos¹⁴. Στο Ηνωμένο Βασίλειο συνήθως τα παιδιά κάτω των δεκαέξι ετών βρίσκουν προστασία μέσω του θεσμού της ανάδοχης οικογένειας και άνω των δεκαέξι τοποθετούνται σε ημι-αυτόνομες δομές φιλοξενίας που λειτουργούν με την επίβλεψη των κοινωνικών λειτουργών.

Η εκπροσώπηση του παιδιού γίνεται μέσω των θεσμών της δικαιοσύνης και τη πρόνοιας. Αναφορικά με την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων γίνεται μια εκτίμηση των αναγκών και αποκτούν έναν συγκεκριμένο κοινωνικό λειτουργό ο οποίος ως πρόσωπο αναφοράς για το παιδί, φροντίζει για την κάλυψη των διαφόρων αναγκών του μέσα από ένα συγκεκριμένο πλάνο προστασίας.

Στην πραγματικότητα οι υπηρεσίες ποικίλλουν και η ποιότητά τους εξαρτάται άμεσα από τις εκάστοτε χώρες, διαχειριστικές αρχές ή/και τοπικές υπηρεσίες των δήμων που αναλαμβάνουν την παροχή φροντίδας(π.χ Ηνωμένο Βασίλειο) ιδιαίτερα στις περιοχές όπου οι ανάγκες είναι δυσανάλογες με τους διαθέσιμους πόρους.¹⁵

¹⁴Nidos Foundation, "Towards a European Network of Guardianship Institutions", <http://www.epim.info/wp-content/uploads/2011/02/ENGI-Report-Towards-a-European-Network-of-Guardianship-Institutions.pdf>, 45-50 (Πρόσβαση 30/10/2014)

¹⁵ UNHCR(2012), *Protecting children on the move. Addressing protection needs through reception, counseling and referral, and enhancing cooperation in Greece, Italy and France*, UNHCR

Τέλος κάποιες χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο στα πλαίσιο της διαχείρισης του μεταναστευτικού μέσα απο τις διακρατικές συνεργασίες με τρίτες χώρες προσανατολίζεται στην δημιουργία κέντρων (“reintegration centers”) στο Αφγανιστάν (χώρα απο όπου προέρχεται μεγάλος αριθμός ασυνόδευτων παιδιών αιτούντων άσυλο).¹⁶

1.4 Η ελληνική εμπειρία: Ιστορική αναδρομή.

Η εισροή ασυνόδευτων παιδιών είτε προσφύγων είτε μεταναστών στην Ελλάδα δεν αποτελεί ένα καινούριο φαινόμενο. Την δεκαετία του '90, η Ελλάδα δεχόταν εκατοντάδες ασυνόδευτα παιδιά από τρίτες χώρες στο έδαφος της, για περισσότερο από μία δεκαετία και ιδιαίτερα μετά την κατάρρευση της πρώην Γιουγκοσλαβίας αλλά και την κρίση που ξέσπασε στην Αλβανία.

Ειδικότερα η παρουσία παιδιών από την Αλβανία, που ήταν συνήθως ασυνόδευτα και ανήκαν στους Ρομά της Αλβανίας, υπήρξε έντονη στις αρχές της δεκαετίας του '90. Πολλά από τα παιδιά αυτά ζούσαν στους δρόμους, ζητιάνευαν, καθάριζαν τα τζάμια αυτοκινήτων στα φανάρια, πουλούσαν μικροαντικείμενα ή ακόμα και διέπρατταν μικρο-αδικήματα ενώ πιστεύεται ότι πολλά από αυτά υπήρξαν θύματα εμπορίας.

Τον Ιανουάριο του 2003, η διεθνής ΜΚΟ Terre des Hommes δημοσίευσε μια έκθεση με τίτλο «The Trafficking of Albanian Children in Greece», η οποία έκανε λόγο για «αλβανική μαφία». Έπαιρναν τα παιδιά από τις οικογένειές τους στην Αλβανία, στις οποίες υπόσχονταν ότι θα έστελναν λεφτά. Σύμφωνα με την έκθεση, τα παιδιά που δούλευαν στους δρόμους των ελληνικών πόλεων έβγαζαν 30-50 ευρώ τη μέρα και τα έδιναν στο «αφεντικό», το οποίο σπάνια έστελνε λίγα λεφτά στους γονείς.¹⁷

¹⁶ Πληροφορίες σχετικά με ασυνόδευτα ανήλικα αφγανικής καταγωγής στο Ηνωμένο Βασίλειο:

<http://www.theguardian.com/news> (31/10/2014).

¹⁷ Πληροφορίες για την εκμετάλλευση των παιδιών των φαναριών απο δίκτυα: <http://www.alfavita.gr/arhron/%CF%80%CF%8E%CF%82>, (Πρόσβαση 31/03/2015).

Μέχρι σήμερα, ο συνολικός αριθμός των αλλοδαπών αυτών παιδιών στην Ελλάδα δεν είναι γνωστός και η κυβέρνηση δεν τήρησε ποτέ σχετικά αρχεία.

Σύμφωνα με μελέτη που διεξήχθη το 2000 από την UNICEF (United Nations Children's Fund) περίπου 5.800 παιδιά του δρόμου (παιδιά των φαναριών) ζούσαν στη χώρα. Στην πλειοψηφία τους ήταν Αλβανικής καταγωγής και σε ποσοστό περίπου 15% φέρεται να ήταν Ιρακινής, Πακιστανικής ή Κουρδικής καταγωγής . Η Ελληνική κυβέρνηση ακολούθησε ένα πρόγραμμα που έφερε, κατ' ευφημισμό, την ονομασία «Προστασία και κοινωνική φροντίδα των παιδιών στο δρόμο»¹⁸. Μετά τη σύλληψή τους, τα παιδιά είτε απελαύνονταν είτε οδηγούνταν σε μεγάλες δομές, όπως το ίδρυμα «Αγία Βαρβάρα» στην Αθήνα για να εξαφανισθούν στην συνέχεια και τον Συνήγορο του Πολίτη να διερευνεί την υπόθεση.

Ένας από τους λόγους που γίνεται η αναφορά αυτή στα πλαίσια της ιστορικής αναδρομής, αν και δεν αποτελεί κατά κανόνα περίπτωση ασυνόδευτων παιδιών αιτούντων άσυλο αλλά ασυνόδευτα παιδιά θύματα εμπορίας ανθρώπων, είναι ότι το εν λόγω ίδρυμα είχε καταγράψει την εισαγωγή παιδιών από χώρες που πλήττονται από τον πόλεμο, συμπεριλαμβανομένων το Ιράκ και τη Σιέρα Λεόνε, κάτι που αποτελεί και προάγγελο της σημερινής άφιξης ασυνόδευτων παιδιών.

Σήμερα παρατηρεί κανείς στην Ελλάδα μία σημαντική αύξηση του αριθμού των αλλοδαπών παιδιών που εισέρχονται ασυνόδευτα στη χώρα και ζητούν διεθνή προστασία. Έφηβοι ή παιδιά που φτάνουν στη χώρα μόνοι τους, χωρίς την οικογένειά τους ή άλλον ενήλικα που να τους συνοδεύει και να μεριμνά γι' αυτούς. Παιδιά που είναι γνωστά στην προσφυγική ορολογία ως ασυνόδευτοι ανήλικοι.

Η πρώτη γνωριμία των παιδιών με τις ελληνικές αρχές γίνεται στα σύνορα από την Ελληνική Αστυνομία, όπως γίνεται για κάθε υπήκοο χώρας

¹⁸ Συνήγορος του Πολίτη, «Πόρισμα: Υλοποίηση του Προγράμματος 'Προστασία και Κοινωνική Φροντίδα των Παιδιών στο Δρόμο'», Μάρτιος 2004. <http://www.synigoros.gr>, (Πρόσβαση 5/11/2014).

εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης που εισέρχεται στην χώρα χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα. Εκεί γίνεται η καταγραφή και η ταυτοποίηση των παιδιών αυτών ως προς την εθνικότητα, την ηλικία και το αν είναι ασυνόδευτα ή συνοδεύονται απο κάποιον ενήλικα. Μετά την καταγραφή των παιδιών ως ασυνόδευτα ακολουθεί η ενημέρωση του εισαγγελέα και ακολουθεί η παραπομπή των παιδιών στα κέντρα φιλοξενίας. Εδώ βέβαια έχουμε να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα των περιορισμένων θέσεων σε δομές φιλοξενίας, οπότε κάποιες φορές κρατούνται για λίγες μέρες σε ξεχωριστό χώρο για ανήλικους, έως ότου αδειάσει κάποια θέση. Στα σύνορα επίσης γίνονται ιατρικές εξετάσεις και διευθετείται η συνοδεία των παιδιών στις δομές.

Επιπρόσθετα, το παιδί έχει δικαίωμα να ζητήσει άσυλο τόσο στα σύνορα όσο και μετά την τοποθέτηση σου σε δομή φιλοξενίας.

Απο το 2011, την ευθύνη για την διαχείριση των αιτημάτων τοποθέτησης των ασυνόδευτων ανηλίκων σε δομές, έχει το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης(Ε.Κ.Κ.Α) που είναι Ν.Π.Δ.Δ και υπάγεται στο Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Η συγκεκριμένη υπηρεσία διαχειρίζεται όλα τα αιτήματα στέγασης των ασυνόδευτων παιδιών και των αιτούντων άσυλο, συγκεντρώνοντας τα αιτήματα απο δημόσιες αρχές και συνεργαζόμενους φορείς και τηρώντας σύστημα καταγραφής και παρακολούθησης της πορείας αυτών.¹⁹

Το 2013 το ΕΚΚΑ δέχθηκε συνολικά 1.150 αιτήματα για ασυνόδευτα παιδιά. Το συντριπτικά μεγαλύτερο ποσοστό αυτών [95,65%] ήταν αγόρια, ενώ μόλις το 4,35%, περίπου 50 αιτήματα αφορούσαν κορίτσια. Από τα 1.150 αιτήματα, τα 34 είχαν να κάνουν με παιδιά μικρότερα των 12 ετών.²⁰

Βέβαια πολλά παιδιά δεν φιλοξενούνται ποτέ καθώς μετακινούνται συνεχώς. Δεν πρέπει να ξεχνάμε οτι η Ελλάδα είναι πρωτίστως μια χώρα «transit» ως σύνορο της Ευρώπης και σημείο εξόδου προς την Ιταλία που αποτελεί επίσης ενδιάμεσο σταθμό και πέρασμα στην Κεντρική Ευρώπη. Τα

¹⁹ Πληροφορίες για την υπηρεσίας διαχείρισης αιτημάτων στέγασης των ασυνόδευτων ανηλίκων και των αιτούντων άσυλο:

<http://www.ekka.org.gr>, (Πρόσβαση 3/11/2014).

²⁰ Πληροφορίες για τα ασυνόδευτα ανήλικα:

<http://www.vice.com> (Πρόσβαση 4/11/2014).

παιδιά που κουράζονται απο τις αποτυχημένες προσπάθειες να περάσουν στην Ιταλία ή υπο τον κίνδυνο της απέλασης ζητούν άσυλο στην Ελλάδα ώστε να μην θεωρούνται παράνομα. Το άσυλο επίσης είναι ένας τρόπος να έχουν πρόσβαση στην στέγαση και στην υποστήριξη. Το πιο σημαντικό σημείο εξόδου αποτελεί το λιμάνι της Πάτρας. Παρά την αυστηροποίηση των μέτρων ασφαλείας ώστε να αποτραπεί η έξοδος των αλλοδαπών υπήκων τρίτων χωρών που θέλουν να περάσουν στην Ευρώπη χωρίς τα απαραίτητα νομιμοποιητικά έγγραφα (συμπεριλαμβανομένου των καταγεγραμμένων ως αιτούντες άσυλο και των ανθρώπων με προσφυγικό προφίλ), συνεχίζει να αποτελεί πόλο έλξης. Πολλοί μετανάστες και πρόσφυγες μέσα στους οποίους και μόνο ανήλικα παιδιά ζουν κάτω απο άθλιες συνθήκες ζωής σε προσωρινά καταλύματα, εγκαταλειμμένα σπίτια, εργοστάσια ή στους δρόμους, προκειμένου να βρίσκονται κοντά στο λιμάνι και να επαναλαμβάνουν τις προσπάθειες να επιβιβαστούν λάθρα σε κάποιο πλοίο και να περάσουν στην Ιταλία. Βέβαια πολλά παιδιά κατάφεραν να φτάσουν στην Ιταλία αλλά συνελήφθησαν σε κάποιο απο τα λιμάνια της και επεστράφηκαν στην Ελλάδα, βάση διμερούς συμφωνίας που υπεγράφη ανάμεσα στις δύο χώρες τον Μάιο του 1999 στην Ρώμη αλλά και βάση του Κανονισμού του Δουβλίνο για όσα έχουν καταθέσει αίτημα ασύλου. Μέρος του πληθυσμού που επιστρέφεται πίσω στην Ελλάδα, βάση της προηγούμενης συμφωνίας επανεισδοχής αποτελείται απο ασυνόδευτους ανήλικους. Βέβαια αυτό δεν σημαίνει οτι σταματούν την προσπάθεια έως ότου έρθει η φορά που θα σταθούν τυχερά και δεν θα συλληφθούν. Οι επανειλημμένες προσπάθειες οδηγούν στην επιμύκνση του χρόνου παραμονής τους υπο δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης, έως ότου πετύχουν τον στόχο τους.

Παρόλο αυτά, δεν έχουν ληφθεί αποτελεσματικά και συστηματικά μέτρα στην κατεύθυνση της ταυτοποίησης και της προστασίας των ασυνόδευτων ανηλίκων σε αυτήν την φάση, και η φροντίδα περιορίζεται σε δράσεις απο μη κυβερνητικές οργανώσεις με απορρόφηση κυρίως κοινοτικών κονδυλίων, που αφορούν ξενώνες, ένα κέντρο ημέρας και “street work” για ασυνόδευτα ανήλικα.²¹ Η παροχή λοιπόν πληροφόρησης και υπηρεσιών στα ασυνόδευτα

²¹ Πληροφορίες για δράσεις για ασυνόδευτα ανήλικα στην Πάτρα:

<http://www.praksis.gr> (Πρόσβαση 02/11/2014).

ανήλικα καθίσταται μια πρόκληση, με περιορισμένους πόρους σε τοπικό επίπεδο και παντελή έλλειψη ολιστικής αντιμετώπισης βάση κεντρικού μηχανισμού προστασίας.

Οι διάφορες ελλείψεις στις πτυχές της προστασίας έχουν επισημανθεί από διάφορους ελληνικούς φορείς, ενώ η Ύπατη Αρμοστεία έχει ζητήσει και την βελτίωση των συνθηκών υποδοχής τους καθώς και την διεύρυνση της πρόσβασης σε υπηρεσίες.

Η αποτυχία της ελληνικής κυβέρνησης να προστατεύσει επαρκώς τα παιδιά από τρίτες χώρες δεν έχει περάσει απαρατήρητη από τις διεθνείς οργανώσεις, όπως η Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η οποία αναφορικά με τα ασυνόδευτα παιδιά που ζητούν άσυλο, ζήτησε από την Ελλάδα την εφαρμογή κατάλληλων πρακτικών ενάντια στην ελλιπή προστασία και την κάλυψη των ιδιαίτερων αναγκών τους.

1.5 Στατιστικά στοιχεία.

Στατιστικά στοιχεία για την Ευρώπη.

Παρακάτω γίνεται μια προσπάθεια παρουσίασης των στατιστικών στοιχείων των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο, βάση στοιχείων της επίσημης ευρωπαϊκής στατιστικής υπηρεσίας.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ε.Ε (28 χώρες)	11.700	12.225	10.620	11.695	12.545	12.730
Ε.Ε (27 χώρες)	11.700	12.225	10.620	11.695	12.475	12.675
Βέλγιο	470	710	860	1.385	975	420
Βουλγαρία	15	10	20	25	60	185
Τσεχία	35	10	5	10	5	0
Δανία	300	520	410	270	355	350
Γερμανία	765	1.305	1.950	2.125	2.095	2.485
Εσθονία	0	0	0	0	0	5
Ιρλανδία	100	55	35	25	25	20
Ελλάδα	295	40	145	60	75	325
Ισπανία	15	20	15	10	15	10
Γαλλία	410	445	610	595	490	365
Κροατία	-	-	-	-	70	55

Ιταλία	575	420	305	825	970	805
Κύπρος	70	20	35	15	25	55
Λεττονία	5	0	5	0	0	5
Λιθουανία	0	5	10	10	5	0
Λουξεμβούργο	0	10	20	20	15	45
Ουγγαρία	175	270	150	60	185	380
Μάλτα	20	45	5	25	105	335
Ολλανδία	725	1.040	700	485	380	310
Αυστρία	695	1.040	600	1.005	1.375	935
Πολωνία	375	360	230	405	245	255
Πορτογαλία	5	0	5	5	10	55
Ρουμανία	55	40	35	55	135	15
Σλοβενία	20	25	25	60	50	30
Σλοβακία	70	30	5	20	5	5
Φιλανδία	705	555	330	150	165	160
Σουηδία	1.510	2.250	2.395	2.655	3.580	3.850
Ηνωμένο Βασίλειο	4.285	2.990	1.715	1.400	1.125	1.265
Ισλανδία	0	0	0	0	5	0
Λίχενεστάιν	0	15	0	0	0	0
Νορβηγία	1.365	2.500	890	860	965	1.070
Ελβετία	595	415	220	310	495	355

Πηγή: Eurostat

Το 2013 υπήρχαν, κατά προσέγγιση, 13. 000 αιτήσεις ασύλου από ασυνόδετους ανηλίκους στην ΕΕ, παραμένοντας στο ίδιο περίπου επίπεδο με εκείνο που καταγράφηκε το 2011 και το 2012. Οι ανήλικοι ηλικίας κάτω των 18 αντιπροσώπευαν περισσότερο από το ένα τέταρτο (27%) του συνόλου των αιτήσεων για το 2013. Η συντριπτική πλειοψηφία, πάνω από τέσσερις στους πέντε ασυνόδετοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο είναι αγόρια.²²

Καταλαβαίνουμε ότι ο αριθμός των ασυνόδετων ανηλίκων αιτούντων άσυλο μπορεί να διαμορφώνεται μέσα απο διάφορες συνιστώσες.

Οι χώρες transit εμφανίζουν μικρότερα ποσοστά στις αιτήσεις ασύλου απο ασυνόδετους ανηλίκους σε σχέση με τον εν δυνάμει αριθμό των αιτούντων άσυλο. Βέβαια είναι δύσκολο να καταγραφεί ο πραγματικός

²² Πληροφορίες σχετικά με στατιστικά στοιχεία αιτήσεων ασύλου από ασυνόδετους ανηλίκους:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Asylum_statistics (πρόσβαση 26/10/2014)

αριθμός καθώς αποφεύγεται η επαφή των τελευταίων με τις επίσημες αρχές και περιοριζόμαστε στις κατατεθείσες αιτήσεις που αποτελούν και το μοναδικό αξιόπιστο στοιχείο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Γαλλία όπου σύμφωνα με επίσημες εκτιμήσεις τα ασυνόδευτα ανήλικα(αιτούντες άσυλο και μη) στο Παρίσι το καλοκαίρι του 2009 ήταν 475 ενώ ανεπίσημες αρχές αναφέρονται σε 1.000 ασυνόδευτα ανήλικα. Ανάμεσα σε αυτά υπάρχουν πολλά παιδιά αφγανικής υπηκοότητας που ταξιδεύουν μέσω Γαλλίας με τελικό προορισμό την Σουηδία, την Νορβηγία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Στατιστικά στοιχεία για την Ελλάδα.

Όσον αφορά στην Ελλάδα, τα πρόσφατα στατιστικά στοιχεία των ασυνόδευτων παιδιών που ζητούν άσυλο έχουν ως εξής για τα δύο τελευταία έτη: Σύμφωνα με την Υπηρεσία Ασύλου που υπάγεται στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, την περίοδο Ιούνιο – Δεκέμβριο 2013 έγιναν 3.654 αιτήσεις χορήγησης ασύλου εκ των οποίων οι 196 (4,1% του συνόλου) κατατέθηκαν απο ασυνόδευτους ανήλικους.²³

Επίσης απο τον Ιανουάριο του 2014 έως τον Σεπτέμβρη του 2014 έχουν υποβληθεί 6.919 αιτήσεις ασύλου εκ των οποίων 335 υποβλήθησαν απο ασυνόδευτους ανήλικους που αντιστοιχεί στο 4,8% του συνολικού αριθμού των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα.²⁴

Παρακάτω παρατίθεται πίνακας που δείχνει τα αιτήματα ασύλου που υποβλήθηκαν απο ασυνόδευτους ανήλικους τα τελευταία χρόνια, σύμφωνα με το νεοσύστατη Υπηρεσία Ασύλου και την ευρωπαϊκή στατιστική υπηρεσία²⁵.

²³ Πληροφορίες σχετικά με τα στατιστικά στοιχεία των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα, www.yptp.gr (Πρόσβαση 3/ 11/2014).

²⁴ Πληροφορίες σχετικά με τα στατιστικά στοιχεία των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα, <http://asylo.gov.gr>, (Πρόσβαση 3/ 11/2014).

²⁵ Πληροφορίες σχετικά με τα στατιστικά στοιχεία των συνόδευτων ανηλικών αιτητών ασύλου στην Ελλάδα:
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_asyunaa&lang=en, (Πρόσβαση 6/ 11/2014).

Έτος	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
αριθμός	247	314	302	158	165	44	295	40	145	60	75	325	335

Σημείωση: το έτος 2014 περιλαμβάνει συγκεκριμένα τους μήνες Ιανουάριος – Σεπτέμβριος 2014.

Έρευνα της Ύπατης Αρμοστείας σχετική με τους ασυνόδετους ανήλικους αιτούντες άσυλο, η οποία διεξήχθη το 2008, διαπίστωσε ότι υπάρχουν ελλείψεις στο θέμα της στατιστικής καταγραφής των ανηλίκων. Τα μόνα διαθέσιμα επίσημα στατιστικά στοιχεία είναι αυτά που εμφανίζουν το (πρώην) Υπουργείο Δημόσιας Τάξης για τους ασυνόδετους ανήλικους που υποβάλλουν αίτημα ασύλου (για τα έτη 2002-2008) και δευτερευόντως απο το Ε.Κ.Κ.Α για τους ανήλικους που στεγάζονται στα διάφορα Κέντρα Φιλοξενίας.

Σύμφωνα με την έρευνα, τα στοιχεία αυτά θεωρήθηκαν ανεπαρκή, για την διαμόρφωση πολιτικών για τους ασυνόδετους ανήλικους και επίσης αμφισβητούνται ως προς την ακρίβεια και πληρότητά τους. Επίσης καταλογίζεται στις αρμόδιες αρχές ότι πέραν του αριθμού των αιτημάτων ασύλου που υποβάλλονται από ασυνόδετους αλλοδαπούς, στα υπόλοιπα επιμέρους στοιχεία (απόκτηση καθεστώτος πρόσφυγα, απορριπτικές απαντήσεις, χορηγήσεις ανθρωπιστικού καθεστώτος, απορρίψεις σε α' και/η β' βαθμό,) δεν αναφέρεται η ηλικία των αιτούντων²⁶. Το τελευταίο επιβεβαιώνεται με μια ματιά στα επίσημα στατιστικά που δημοσιεύονται σχετικά με το άσυλο. Σήμερα, με η νεοσύστατη υπηρεσία ασύλου (2011) δεν παρέχει περαιτέρω επιμέρους ηλικιακού τύπου κατηγοριοποιήσεις ως προς τα προαναφερθέντα.

Επιπλέον δεν παρέχονται αναλυτικότερα στοιχεία για την κατανομή ανάμεσα σε άρρενες και θήλεις, αν και τα διαθέσιμα στοιχεία συγκλίνουν ότι οι περιπτώσεις ανηλίκων αφορούν στην συντριπτική τους πλειοψηφία αγόρια.

Επιπρόσθετα σε ό,τι αφορά την ηλικιακή κατανομή των ανηλίκων, όπως προκύπτει πολύ λίγοι είναι οι αιτούντες που όταν φθάνουν στην Ελλάδα είναι κάτω των δεκαπέντε ετών. Έτσι η τυπική περίπτωση ασυνόδετου ανηλίκου είναι ένας νέος 16-18 ετών με καθορισμό της ηλικίας τους κατά

²⁶ Γεωργία Δημητροπούλου(2008), Ιωάννης Παπαγεωργίου, *Ασυνόδετοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα*, Αθήνα, UNHCR.

δήλωσή τους μιας και δεν διαθέτουν νομιμοποιητικά έγγραφα ούτε υπάρχει επιστημονικά έγκυρος τρόπος εξακρίβωσης της ηλικίας.

Επίσης όσον αφορά την εθνικότητα δεν φαίνεται να υπάρχουν επίσημα στατιστικά στοιχεία ως προς την εθνικότητα των ασυνόδευτων ανηλίκων παρά μόνο οι εθνικότητες των αιτούντων άσυλο συνολικά και ανεξαρτήτου ηλικίας.

1.6 Μερικά χαρακτηριστικά της μεταναστευτικής τους πορείας.

Η κατηγορία αυτή των παιδιών αντιμετωπίζει διπλές δυσχέρειες και προβλήματα. Ως παιδιά είναι εξίσου ευάλωτα με τα υπόλοιπα παιδιά και ως πρόσφυγες ή μετανάστες, έχουν τις ίδιες ανάγκες και παρόμοιες εμπειρίες με τους άλλους πρόσφυγες και μετανάστες. Η εαυλωτότητα λοιπόν της κατηγορίας αυτής μπορούμε να πούμε ότι είναι κοινό στοιχείο που χαρακτηρίζει ολόκληρη την μεταναστευτική τους πορεία.

Ο κίνδυνος είναι επίσης ένα σημαντικό χαρακτηριστικό. Οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν, απο την στιγμή της έναρξης της διαδρομής μέχρι και την εγκατάσταση/ παραμονή στο τόπο προορισμού, είναι πολλοί και ποικίλλοι. Κίνδυνοι που είναι δύσκολο να αντιμετωπισθούν ακόμα και απο ενήλικους πόσο μάλλον απο ανήλικα παιδιά ασυνόδευτα. Κίνδυνοι που έχουν να κάνουν με τις καιρικές συνθήκες, με τις αντίξοες συνθήκες ταξιδιού, την ασυνειδησία των διακινητών, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που κινδυνεύουν να συλληφθούν που δεν διστάζουν να ρισκάρουν τη ζωή όσων μεταφέρουν. Συχνά ακούμε στα δελτία ειδήσεων για ναυάγια στα υδάτινα σύνορα της Ελλάδας, με θύματα που συχνά είναι παιδιά. Ένας δεκαπεντάχρονος Αφγανός αφηγείται «...Δεν ήξερα κολύμπι και άρχισα να χτυπάω τα χέρια μου φωνάζοντας “χελπ”. Σε λίγο άρχισα να πίνω νερό και κατάλαβα ότι θα πεθάνω. Σκέφτηκα τη μάνα μου, ότι θα τη δω και δεν ένιωσα φόβο. Μετά θυμάμαι να ανοίγω τα μάτια μου και να κρυστάλλω...Ήμουν στο καράβι του Λιμενικού...»²⁷

²⁷ « Ασυνόδευτοι ανήλικοι Ελλάδα-Κύπρος»,

<http://www.cen.gr/index.php/news-and-others/578-2013-01-18-13-08-01>

(Πρόσβαση 17/11/2014).

Επιπρόσθετα υπάρχει και ο κίνδυνος του trafficking που σχετίζεται με τα παράνομα κυκλώματα διακίνησης που δεν περιορίζονται στην λάθρα διακίνηση ανθρώπων (smuggling κατά την αγγλική ορολογία).

Ο επίσημος ορισμός του «trafficking» αντλείται διεθνώς από το «Πρωτόκολλο των Ηνωμένων Εθνών για την Αποτροπή Καταστολή και τη Τιμωρία της Παράνομης διακίνησης Προσώπων με σκοπό τη Σεξουαλική και Οικονομική Εκμετάλλευση ιδιαίτερα Γυναικών και Παιδιών» και αφορά στη στρατολόγηση, μεταφορά, εγκατάσταση, ή παραλαβή προσώπων, μέσω απειλής, ή χρήσης βίας, ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, της απαγωγής, του δόλου, της εξαπάτησης, της κατάχρησης της δύναμης, της κατάχρησης μιας τρωτής ή ευάλωτης θέσης, της προσφοράς ή της αποδοχής οικονομικού ή άλλου οφέλους για την επίτευξη της σύμφωνης γνώμης ενός προσώπου το οποίο ασκεί έλεγχο ή εξουσία επί άλλου προσώπου για το σκοπό της εκμετάλλευσης. Η εκμετάλλευση περιλαμβάνει, την εκμετάλλευση της πορνείας ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, την εξαναγκαστική εργασία, ή παροχή υπηρεσιών, τη διαμόρφωση συνθηκών σκλαβιάς, ή τη λήψη σωματικών οργάνων. Ο ορισμός αυτός είναι γνωστός ως «Πρωτόκολλο του Palermo» (2000) ή «Πρωτόκολλο του Trafficking».

Το κυρίαρχο σχήμα του Trafficking είναι το εξής: χώρα προέλευσης, χώρα διαμετακόμισης και χώρα υποδοχής. Η Ελλάδα αποτελεί χώρα προορισμού και διέλευσης των θυμάτων παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων που εισέρχονται στην Ε.Ε.

Στην Ελλάδα εκτιμάται ότι μεταξύ των 20.000 γυναικών που είναι θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης, υπάρχουν και 1.000 κορίτσια ηλικίας 13 – 15 ετών²⁸ και η πιο συχνή εκμετάλλευση παιδιών είναι η εξαναγκαστική επαιτεία κι όχι η εξαναγκαστική εργασία, με την στενή έννοια του όρου²⁹. «Δυστυχώς, δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία για την εθνικότητα των παιδιών που πέφτουν θύματα. Είναι πολύ δύσκολο να καταγραφούν κι αυτό είναι ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα. Συνήθως προέρχονται από

²⁸Πληροφορίες σχετικά με το trafficking:

www.stoptrafficking.gr/el (Πρόσβαση 17/11/2014)

²⁹Πληροφορίες για εμπορία ανθρώπων:

www.klimaka.org.gr/TRAFFICKING.doc (Πρόσβαση 17/11/2014).

βαλκανικές χώρες. Η χώρα μας είναι χώρα προορισμού και διέλευσης των θυμάτων»,³⁰ σύμφωνα με ψυχολόγο του Κέντρου Μέριμνας Οικογένειας και Παιδιού (ΚΜΟΠ).

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της μεταναστευτικής πορείας των ασυνόδευτων παιδιών αιτούντων άσυλο, είναι η βεβαρημένη ψυχική τους κατάσταση. Πολλά παιδιά, έζησαν πόλεμο, διωγμούς, βίωσαν την απώλεια αγαπημένων προσώπων. Επιπλέον, πολλά παιδιά μπορεί να ξεκίνησαν την μεταναστευτική τους διαδρομή μαζί με τους γονείς τους ή άλλους συγγενείς και να τους έχασαν είτε γιατί χωρίστηκαν στην διαδρομή και έχουν χάσει τα ίχνη τους, είτε ακόμα χειρότερα, γιατί τους είδαν να πεθαίνουν μπροστά στα μάτια τους, στην προσπάθεια να περάσουν από κάποιο επικίνδυνο πέρασμα.

Το αβέβαιο μέλλον είναι ακόμα ένα στοιχείο που χαρακτηρίζει την πορεία τους. Τα παιδιά αυτά αναπροσαρμόζουν το πλάνο τους σύμφωνα με τις εκάστοτε συνθήκες, λόγω της ιδιαιτερότητας της παράτυπης μετανάστευσης. Γενικά, το πλάνο τους μπορεί να είναι να συναντήσουν κάποιους συγγενείς, να βρουν δουλειά, να καταφέρουν να φτάσουν σε συγκεκριμένη χώρα που φημίζεται είτε για την κοινωνική πρόνοια είτε για τις ευκαιρίες εργασίας. Πολλές φορές η αβεβαιότητα αυτή ξεκινά από την στιγμή που εξαπατούνται από τον διακινητή, ο οποίος μπορεί να τους αφήσει ακόμα και σε άλλη χώρα από την συμφωνηθείσα. Επιπρόσθετα, πολλά παιδιά επειδή οι γονείς τους δεν έχουν τα χρήματα να πληρώσουν για την «συνοδεία» τους μέχρι την χώρα προορισμού αφήνονται είτε στις χώρες-σύνορα (π.χ Ελλάδα, Ιταλία) της Ευρώπης είτε σε άλλες χώρες ενδιάμεσους σταθμούς (Γαλλία, Γερμανία). Τα παιδιά της δεύτερης κατηγορίας είναι σε ακόμα πιο ευάλωτη θέση, γιατί στην προσπάθεια τους να εξασφαλίσουν χρήματα για την συνέχιση του ταξιδιού τους, είναι πολύ εύκολο να καταφύγουν στην παρανομία και στην ζωή στους δρόμους. Η επιβίωση μπορεί να στηριχτεί στις μικροκλοπές, την μεταφορά ναρκωτικών ουσιών (“dealing”), στην πορνεία. Η εξοικονόμηση χρημάτων είναι απαραίτητη για την

³⁰ Πληροφορίες για αναγκαστική εργασία στην Ελλάδα: http://news247.gr/eidiseis/reportaz/paidia_thumata_emporias_mas_kratousan_omhroys_10_xronia_eksasfalizan_thn_ypakoh_mas_me_swmatikh_kai_sek_soyalikh_via.3150871.html?service=print, (Πρόσβαση 25/03/2015).

εξασφάλιση των προς «το ζήν» όσο και για τη συγκέντρωση του απαιτούμενου ποσού για την πληρωμή για συνέχιση του ταξιδιού τους.

Η άγνοια είναι ένα ακόμα χαρακτηριστικό ολόκληρης της μεταναστευτικής πορείας που ξεκινά από την χώρα καταγωγής. Η άγνοια της οικογένειας και του παιδιού σχετικά με τους κινδύνους που μπορεί να αντιμετωπίσει ένα παιδί μόνο του και η άγνοια για τις πραγματικές συνθήκες ζωής και τις εργασιακές ευκαιρίες στην Ευρώπη, μπορούν να αποβούν μοιραίες. Βέβαια σε αυτήν την παραπληροφόρηση συμβάλλουν και τα δίκτυα των διακινητών που παρουσιάζουν μια ιδεατή εικόνα που ουδεμία σχέση έχει με την πραγματικότητα. Το παιδί με του που φθάνει στην Ευρώπη βλέπει ότι έχει να αντιμετωπίσει μια διαφορετική εικόνα απο αυτήν που περίμενε.

Χαρακτηριστική είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης³¹ που δημιουργείται και θα το συντροφεύει σε όλη του την πορεία. Πολλές φορές εκδηλώνεται και προς τους επαγγελματίες απο διάφορους φορείς προστασίας. Εδώ ρόλο μπορούν να παίζουν και ομοεθνείς που συχνά συμβουλεύουν, κρίνοντας από την δική τους περίπτωση, χωρίς όμως να γνωρίζουν επακριβώς τι μπορεί να ισχύει για κάθε εξειδικευμένη περίπτωση. Επίσης τα παιδιά επηρεάζονται και απο τους συνομηλίκους τους και απο τις ιστορίες που αυτοί τους διηγούνται και συχνά αποφεύγουν την επαφή με επίσημους φορείς ή ακόμα και με μη κυβερνητικές οργανώσεις.

³¹Ní Raghallaigh, Muireann, Gilligan, Robbie (2010), «*Active survival in the lives of unaccompanied minors: coping strategies, resilience, and the relevance of religion*», Child and Family Social Work, 15 (2): 226-237

Κεφάλαιο 2.

Θεσμικό Πλαίσιο για τα ασυνόδευτα ανήλικα.

2.1 Το θεσμικό πλαίσιο στην Ευρώπη.

2.1.1 Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (ΣΔΠ)

Η διεθνής σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού αποτελεί το πληρέστερο νομικό εργαλείο διασφάλισης των ατομικών, πολιτικών, κοινωνικών και πολιτισμικών δικαιωμάτων των παιδιών. Η σύμβαση αναφέρεται σε όλα τα παιδιά έχοντας βάση την αρχή της μη διακριτικής μεταχείρισης³². Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται από την σύμβαση με το άρθρο 2, που αναφέρεται στην ισότητα των παιδιών ανεξαρτήτως καταγωγής (εθνικής, εθνοτικής ή κοινωνικής), ανεξαρτήτως θρησκείας, γλώσσας, χρώματος, πολιτικών πεποιθήσεων παιδιών ή γονέων, παρουσίας, πιθανής αναπηρίας, γέννησης ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης και τα οποία συμπίπτουν με ότι περιλαμβάνεται σχετικά και στην Παγκόσμια Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου (Ηνωμένα Έθνη, 1989).

Επιπρόσθετα μέσω της παρούσας σύμβασης (άρθρο 17), τα κράτη πρέπει να διασφαλίζουν την πρόσβαση των παιδιών στην ενημέρωση, η οποία είναι ιδιαίτερα σημαντική για τα ασυνόδευτα παιδιά αιτούντες άσυλο και τα οποία πρέπει να ενημερώνονται τακτικά για την έκβαση του αιτήματος τους και για ότι άλλο τα αφορά, σε γλώσσα που κατανοούν, καθώς όπως ορίζεται (από το άρθρο 13) τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης και αναζήτησης, λήψης και διάδοσης πληροφοριών.

Γενικά η ΣΔΠ επιφορτίζει τα κράτη με υποχρεώσεις απέναντι στα παιδιά. Κάποιες από αυτές που μπορούν να αφορούν ιδιαίτερα τα ασυνόδευτα παιδιά αιτούντες άσυλο είναι οι εξής:

- «Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικά το παιδί έναντι κάθε μορφής διάκρισης ή κύρωσης, βασισμένης στη νομική κατάσταση, στις δραστηριότητες, στις εκφρασμένες απόψεις ή στις πεποιθήσεις των γονέων του, των

³²Save the Children , Terry Smith (Επιμ.) (2009), *Διακήρυξη Καλών Πρακτικών (4^η Αναθεωρημένη Έκδοση)*, Αθήνα , UNHCR.

νόμιμων εκπροσώπων του ή των μελών της οικογένειάς του»(άρθρο 2).

- «Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να εξασφαλίζουν στο παιδί την αναγκαία για την ευημερία του προστασία και φροντίδα, λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των γονέων του, των επιτρόπων του ή των άλλων προσώπων που είναι νόμιμα υπεύθυνα γι' αυτό, και παίρνουν για το σκοπό αυτόν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά και διοικητικά μέτρα». (άρθρο 3 παραγρ. 2)
- «τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να προστατεύεται από την οικονομική εκμετάλλευση και από την εκτέλεση οποιασδήποτε εργασίας που ενέχει κινδύνους ή που μπορεί να εκθέσει σε κίνδυνο την εκπαίδευσή του ή να βλάψει την υγεία του ή τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική ή κοινωνική ανάπτυξή του» (άρθρο 32, παραγρ. 1).
- «τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και σεξουαλικής βίας» (άρθρο 34).
- «τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διευκολύνουν τη σωματική και ψυχολογική ανάρρωση και την κοινωνική επανένταξη κάθε παιδιού θύματος, οποιασδήποτε μορφής παραμέλησης, εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, βασανισμού ή κάθε άλλης μορφής σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας ή ένοπλης σύρραξης. Η ανάρρωση αυτή και η επανένταξη γίνονται μέσα σε περιβάλλον, που ευνοεί την υγεία, τον αυτοσεβασμό και την αξιοπρέπεια του παιδιού» (άρθρο 39).
- «τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμφωνούν ότι η εκπαίδευση του παιδιού πρέπει να αποσκοπεί στην ανάπτυξη του σεβασμού για τις εθνικές αξίες της χώρας στην οποία ζει αλλά και της χώρας από την οποία κατάγεται, για τις πολιτισμικές αξίες των γονιών του, την ταυτότητά του, τη γλώσσα του και τους πολιτισμούς που διαφέρουν από το δικό του» (άρθρο 29, παραγρ. 1).
- «τα Συμβαλλόμενων Κράτη υποχρεούνται να αντιμετωπίζουν κάθε αίτηση, από ένα παιδί ή από τους γονείς του για την είσοδο ή την

έξοδο από αυτό με σκοπό την οικογενειακή επανένωση, με θετικό πνεύμα, ανθρωπισμό και ταχύτητα. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη φροντίζουν επιπλέον ώστε η υποβολή μιας τέτοιας αίτησης να μην επισύρει δυσμενείς συνέπειες για τον αιτούντα ή για τα μέλη της οικογένειάς του» (άρθρο 10, παραγρ. 1).³³

Η σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού κυρώθηκε στην Ελλάδα στις 3 Δεκεμβρίου του 1992 με τον Ν.2101/92.(ΦΕΚ 192).³⁴

2.1.2 Γενικό Σχόλιο Νο. 6 της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα δικαιώματα του παιδιού.

Η επιτροπή του ΟΗΕ για τα δικαιώματα του παιδιού το 2005 με το Γενικό Σχόλιο Νο. 6 για την μεταχείριση των ασυνόδευτων παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους,³⁵ προσπάθησε να επιστήσει την προσοχή στην ιδιαίτερα ευάλωτη κατάσταση των ασυνόδευτων ανηλίκων και στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα κράτη προκειμένου να διασφαλιστεί ο σεβασμός των δικαιωμάτων τους. Με βάση το εν λόγω Σχόλιο έγινε προσπάθεια να παρασχεθούν κατευθυντήριες οδηγίες για την προστασία, τη φροντίδα των ασυνόδευτων παιδιών, καθώς αναγνωρίστηκε ως μια ομάδα παιδιών που είναι η πλέον επιρρεπής σε κινδύνους σεξουαλικής εκμετάλλευσης και κακοποίησης, στρατολόγησης σε ένοπλες ομάδες και παιδικής εργασίας. Επιπλέον διαπίστώθηκε ότι αυξάνεται ο αριθμός των παιδιών που βιώνουν παρόμοιες καταστάσεις και έτσι αποφασίστηκε η έκδοση του Σχολίου.

³³ Κείμενο σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού:

<http://www.0-18.gr/gia-megaloyis/dsdp>, (Πρόσβαση 16/11/2014).

³⁴ Πληροφορίες σχετικά με κύρωση της διακήρυξης από την Ελλάδα:

<http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=ZQGYSLRgy24%3D&tabid=132>, (Πρόσβαση 18/11/2014).

³⁵ Επιτροπή για τα δικαιώματα του Παιδιού, 39η Σύνοδος, 2005, Γενικό Σχόλιο Νούμερο 6:

<http://www.unhcr.org/refworld/docid/42dd174b4.html>, (Πρόσβαση 18/11/2014).

Το παρόν Γενικό Σχόλιο εφαρμόζεται στα ασυνόδευτα παιδιά που βρίσκονται εκτός της χώρας της οποίας έχουν την ιθαγένεια ή, εφόσον είναι ανιθαγενή, εκτός της χώρας της συνήθους διαμονής.

Βάσει του παρόντος Σχολίου (παράγραφος 29), τα συμβαλλόμενα κράτη είναι υποχρεωμένα να προστατεύουν την εμπιστευτικότητα των πληροφοριών που αφορούν στα ασυνόδευτα παιδιά ή παιδιά πρόσφυγες. Επιπρόσθετα ορίζεται μέσω της παραγράφου 75, ότι το προσωπικό που ασχολείται με τα τις διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα πρέπει να είναι επαρκώς καταρτισμένο στα θέματα που αφορούν στο προσφυγικό δίκαιο.

Το Γενικό Σχόλιο της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα δικαιώματα του παιδιού δεν παραλείπει να αναφερθεί και στην διερμηνεία. Στα παιδιά που παίρνουν μέρος σε συνεντεύξεις ή σε νομικές διαδικασίες ή παρίστανται σε συναντήσεις σχεδιασμού/προγραμματισμού της ζωής του, πρέπει να διασφαλίζονται οι υπηρεσίες κατάλληλων διερμηνέων (παράγραφος 95).

Τέλος τα κράτη οφείλουν να λαμβάνουν προληπτικά μέτρα για να αποτρέπουν την εμπορία παιδιών, η οποία αφορά άμεσα τα ασυνόδευτα ανήλικα. Τα παιδιά δεν πρέπει να αναγκάζονται να επιστρέψουν στην χώρα τους (εκτός αν επιβάλλεται από το βέλτιστο συμφέρον τους) και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να ποινικοποιείται η συμπεριφορά των παιδιών θυμάτων εμπορίας.(παράγραφος 50-53).

2.1.3 «Κανονισμός Δουβλίνο»

Ο Κανονισμός Δουβλίνο κατοχυρώνει τα κριτήρια και τους μηχανισμούς που καθορίζουν ποιο κράτος μέλος είναι υπεύθυνο για να εξετάσει την αίτηση διεθνούς προστασίας. Ο νέος κανονισμός γνωστός ως « Δουβλίνο III», ο οποίος συμφωνήθηκε τον Ιούνιο του 2013, «περιλαμβάνει τις εγγυήσεις που σχετίζονται με την διασφάλιση εκπροσώπησης των ασυνόδευτων ανηλίκων, την οικογενειακή ενότητα, την πρόνοια και την κοινωνική ανάπτυξη και την ασφάλεια λαμβάνοντας υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού»³⁶.

³⁶ Πληροφορίες για ευρωπαϊκή νομοθεσία σχετικά με κανονισμό Δουβλίνο:

http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-723_en.htm,(Πρόσβαση 28/10/2014)

Απο την άλλη, βάσει του Κανονισμού Δουβλίνο III (ΕΚ 604/2013), η πρώτη χώρα εισόδου ενός υπηκόου στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει συνήθως την υποχρέωση να εξετάσει και να αποφανθεί για την αίτηση ασύλου του.

Βάσει του εν λόγω Ευρωπαϊκού Κανονισμού, σε περίπτωση που ο αιτών άσυλο μεταβεί σε άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επιστρέφεται στην πρώτη χώρα εισόδου προκειμένου να εξεταστεί εκεί το αίτημα του, ενώ αν η αίτησή του έχει ήδη απορριφθεί στην Ελλάδα, δεν εξετάζεται ξανά.

Στην πράξη όμως, σήμερα οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες έχουν σταματήσει την επιστροφή αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα, για λόγους που σχετίζονται με την υποβολή σε συνθήκες κράτησης προσβλητικές για τα δικαιώματά τους, τις γενικότερες συνθήκες δυσχερούς διαβίωσης και την επαφή με ένα σύστημα χορήγησης ασύλου που δεν ανταποκρίνονταν στις εγγυήσεις της ΕΣΔΑ.³⁷

Τόσο το ελληνικό κράτος όσο και άλλα κράτη στα σύνορα της Ευρώπης, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και πολλές μη-κυβερνητικές οργανώσεις, έχουν καταγγείλει το «Δουβλίνο III» ως ένα σύστημα άδικο, με μεγάλο κόστος και πρακτικά ανέφικτο στην εφαρμογή του.

Η κατοχύρωση ενός δίκαιου και αποτελεσματικού συστήματος ασύλου και η τήρηση των διεθνών μας υποχρεώσεων σε ό,τι αφορά στην προστασία των προσφύγων, ενισχύει σημαντικά τη διαπραγματευτική θέση της χώρας στην προσπάθεια διεκδίκησης αλλαγών, όπως την αναθεώρηση του Κανονισμού Δουβλίνο III, την έμπρακτη αλληλεγγύη προς τα κράτη που δέχονται τις κύριες πιέσεις μικτών μεταναστευτικών ροών και την αναδιανομή των αιτούντων άσυλο και των αναγνωρισμένων προσφύγων στο εσωτερικό της Ε.Ε.³⁸

³⁷ Πληροφορίες για επιστροφές αιτούντων άσυλο βάση της Συνθήκης του Δουβλίνου:

<http://www.constitutionalism.gr/site/2407-ta-temeliwdi-dikaiwmata-toy-aitoynta-politiko-asylo/> (Πρόσβαση 21/05/2015)

³⁸ Πληροφορίες για κανονισμό Δουβλίνο III:

2.1.4 Οδηγίες της Ε.Ε

Επίσης στην ευρωπαϊκή νομοθεσία υπάρχει η Οδηγία 2003/86/ΕΚ «σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης», η Οδηγία 2004/83/ΕΚ «για τη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απατρίδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους» και η Οδηγία 2005/85/ΕΚ σχετικά με «τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα», οι οποίες περιγράφονται παρακάτω, μέσω της ενσωμάτωσης τους σε ελληνικά Προεδρικά Διατάγματα.

Τέλος υπάρχει και η Οδηγία 2013/33/ΕΕ³⁹ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013 σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία.

2.2 Το θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα.

2.2.1 Το Προεδρικό Διάταγμα 220/2007⁴⁰

Είναι κατ' ουσίαν η προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου της 27^{ης} Ιανουαρίου 2003, σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη.

Το άρθρο 1 περιλαμβάνει ορισμούς που σχετίζονται με τους ασυνόδετους ανήλικους αιτούντες άσυλο. Αρχικά περιλαμβάνεται ο ορισμός του ασυνόδετου ανηλίκου που έχει ως εξής: «ασυνόδετος ανήλικος είναι ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής ηλικίας κάτω των 18 ετών, ο οποίος

http://asylo.gov.gr/wp-content/uploads/2014/09/final_1404_QA_GR.pdf,

(Πρόσβαση 28/10/2014)

³⁹Πληροφορίες για ευρωπαϊκή νομοθεσία που αναφέρεται στους ασυνόδετους ανήλικους:

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:180:0096:01:16:EL:PDF>, (Πρόσβαση 28/10/2014)

⁴⁰Π.Δ 220, Ε.Τ.Κ, 251 Α', 13/11/2007.

φθάνει στην Ελλάδα χωρίς να συνοδεύεται από ενήλικο υπεύθυνο για την φροντίδα του, σύμφωνα με τον νόμο ή το έθιμο, για όσο χρόνο δεν έχει τεθεί υπό την ουσιαστική φροντίδα ενός τέτοιου προσώπου, ή ο ανήλικος που αφέθηκε ασυνόδευτος μετά την είσοδό του στην Ελλάδα.»

Στο ίδιο Π.Δ ορίζεται και ο εκπρόσωπος του ανηλίκου ως «το πρόσωπο που ορίζεται από τον αρμόδιο κατά τόπον Εισαγγελέα Ανηλίκων ή όπου δεν υπάρχει Εισαγγελέας Ανηλίκων, από τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών».

Επιπλέον το εν λόγω Προεδρικό Διάταγμα ορίζει και την οικογενειακή επανένωση που αφορά άμεσα στους ασυνόδευτους ανήλικους ως «την είσοδο και διαμονή στη χώρα των μελών της οικογένειας προκειμένου να διατηρηθεί η οικογενειακή ενότητα, εφόσον οι οικογενειακοί δεσμοί δημιουργήθηκαν πριν από την είσοδο του συντηρούντος.»

Τέλος στο παρών Π.Δ ορίζονται τα παρακάτω: ο «αιτών άσυλο», το «κέντρο φιλοξενίας», «οι αρμόδιες αρχές παραλαβής και εξέτασης αίτησης ασύλου», οι «αρμόδιες αρχές υποδοχής και φιλοξενίας», οι «συνθήκες υποδοχής» και οι «υλικές συνθήκες υποδοχής».

Στο άρθρο 4 που αναφέρεται γενικά στις υποχρεώσεις των αιτούντων άσυλο, αναφέρεται η υποχρέωση «να δακτυλοσκοπούνται εφόσον είναι άνω των δεκατεσσάρων ετών» βάσει της οδηγίας 2725/2000/ΕΚ του Συμβουλίου.

Όσον αφορά στην εκπαίδευση των ανηλίκων, το άρθρο 9 (βάσει άρθρου 10 Οδηγίας 2003/9/ΕΚ), αναφέρει ότι «οι ανήλικοι αιτούντες έχουν πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα υπό προϋποθέσεις ανάλογες με αυτές που ισχύουν για τους Έλληνες πολίτες, εφόσον δεν εκκρεμεί μέτρο απομάκρυνσης κατά των ιδίων ή των γονέων τους». Η δε «ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα δεν πρέπει να καθυστερεί πέραν των τριών μηνών από την ημερομηνία παραλαβής της αίτησης του ανηλίκου[...]. Όταν για ειδικούς λόγους που αφορούν τον ανήλικο, είναι αδύνατη η πρόσβασή του στο εκπαιδευτικό σύστημα, είναι δυνατό να λαμβάνονται τα κατάλληλα προς τούτο μέτρα, σύμφωνα με τις διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας».

Κατά την εφαρμογή των διατάξεων του, οι αρμόδιες αρχές και οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης φροντίζουν για την ειδική μεταχείριση των αιτούντων που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες στις οποίες συμπεριλαμβάνονται ρητά οι ασυνόδευτοι ανήλικοι και οι ανήλικοι γενικότερα.

Το άρθρο 18 (κατά το άρθρο 18 Οδηγίας 2003/9/ΕΚ) που αναφέρεται στους ανήλικους περιλαμβάνει τα εξής: «Το απώτερο συμφέρον του παιδιού αποτελεί πρωταρχικό μέλημα των αρμοδίων αρχών κατά την εφαρμογή των διατάξεων που αφορούν τους ανήλικους αιτούντες άσυλο». Στην δεύτερη παράγραφο αναγράφεται πως «οι αρμόδιες αρχές υποδοχής και φιλοξενίας, εξασφαλίζουν την πρόσβαση σε μονάδες κοινωνικής φροντίδας σε ανήλικους που είναι θύματα κάθε μορφής κακοποίησης, αμέλειας, εκμετάλλευσης, βασανιστηρίων ή σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή ενόπλων συγκρούσεων και εξασφαλίζουν τη παροχή κατάλληλης ψυχολογικής φροντίδας και ειδικής θεραπείας».

Όσον αφορά στους ασυνόδευτους ανήλικους υπάρχει το άρθρο 19 (άρθρο 19 Οδηγίας 2003/9/ΕΚ), το οποίο αναφέρεται αμιγώς στην συγκεκριμένη κατηγορία ανηλίκων. «Προκειμένου περί ασυνόδευτων ανηλίκων, οι αρμόδιες αρχές λαμβάνουν αμέσως τα κατάλληλα μέτρα ώστε να εξασφαλίζεται άμεσα η αναγκαία εκπροσώπηση τους. Οι αρμόδιες αρχές ενημερώνουν τον Εισαγγελέα, ο οποίος ενεργεί ως προσωρινός επίτροπος και προβαίνει στις απαραίτητες ενέργειες για το διορισμό επιτρόπου του ανηλίκου». Βάση του ίδιου άρθρου, οι αρμόδιες αρχές που παραλαμβάνουν και εξετάζουν την αίτηση ενός ασυνόδευτου ανηλίκου λαμβάνουν τα παρακάτω μέτρα:

Α. Διασφάλιση ικανοποίησης αναγκών στέγασης σε ενήλικους συγγενείς, σε ανάδοχες οικογένειες, σε κέντρα φιλοξενίας με ειδική υποδομή για ανήλικους και ότι «η στέγαση του παιδιού το προστατεύει από το κίνδυνο της εμπορίας ή εκμετάλλευσης.»

Β. Φροντίδα για την από κοινού στέγαση και συμβίωση αδερφών λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία, την ωριμότητα και το συμφέρον του κάθε ανηλίκου και αναγνωρίζουν ότι «οι αλλαγές διαμονής ασυνόδευτων ανηλίκων πρέπει να περιορίζονται στο ελάχιστο».

Γ. Προσπάθεια εντοπισμού οικογένειας και σε περίπτωση που υπάρχει πιθανότητα να απειληθεί ο ανήλικος ή στενά συγγενικά του πρόσωπα, ιδίως αν αυτοί διαμένουν στη χώρα καταγωγής, η συλλογή, επεξεργασία και διαβίβαση πληροφοριών γίνεται εμπιστευτικά, ώστε να μην διακυβεύεται η ασφάλειά τους». Επιπρόσθετα, «το προσωπικό που ασχολείται με περιπτώσεις ασυνόδευτων ανηλίκων πρέπει να διαθέτει ή να λαμβάνει

κατάλληλη κατάρτιση σχετικά με τις ανάγκες των ανηλίκων» και φέρει καθήκον εχεμύθειας για τα προσωπικά δεδομένα.

2.2.2 Το Προεδρικό Διάταγμα 90/2005⁴¹

Σύμφωνα με αυτό, «ο ανήλικος, ασυνόδευτος ή μη, άνω των δεκατεσσάρων ετών μπορεί να υποβάλει αυτοτελώς αίτηση αν οι αρμόδιες αρχές θεωρούν ότι έχει την ωριμότητα να αντιληφθεί τη σημασία της πράξης του», ενώ ο ανήλικος που δεν πληροί το προαναφερόμενο κριτήριο της ωριμότητας, υποβάλει αίτηση δια αντιπροσώπου. Στο άρθρο 10 που γίνεται αναφορά για την προσωπική συνέντευξη ασύλου, «για τους ανήλικους, διεξάγεται προσωπική συνέντευξη, λαμβανομένης υπόψη της ωριμότητάς τους και των ψυχολογικών συνεπειών των τραυματικών βιωμάτων τους».

Το άρθρο 12 (άρθρο 17 της Οδηγίας) με τίτλο «Αιτήσεις ασυνόδευτων ανηλίκων», αναφέρεται ότι ο επίτροπος έχει την δυνατότητα να ενημερώνει τον ασυνόδευτο ανήλικο για τη σημασία και τις πιθανές συνέπειες της προσωπικής συνέντευξης, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να προετοιμαστεί αν αυτό κρίνεται απαραίτητο. Επίσης του επιτρέπεται να υποβάλει ερωτήσεις ή παρατηρήσεις προς διευκόλυνση της διαδικασίας. Οι αρμόδιες αρχές δεν είναι υποχρεωμένες να ενημερώσουν τον εισαγγελέα, όταν «ο ενεργών την εξέταση (ασύλου) διαπιστώνει ότι ο ασυνόδευτος ανήλικος έχει την ωριμότητα να αντιληφθεί τη σημασία της πράξης του, είναι σε θέση να υποστηρίξει το αίτημα του και είναι άνω των δεκαέξι ετών». Οι άλλες δύο περιπτώσεις που δεν υπάρχει ανάγκη ενημέρωσης εισαγγελέα είναι: α) όταν ο ασυνόδευτος ανήλικος είναι ή ήταν έγγαμος, β) όταν ενηλικιωθεί πριν βγει η απόφαση σε α' βαθμό.

Επίσης το άρθρο αναφέρεται περαιτέρω στην δυνατότητα των αρμοδίων αρχών παραλαβής και εξέτασης να χρησιμοποιούν ιατρικές εξετάσεις για το προσδιορισμό της ηλικίας των ασυνόδευτων ανηλίκων στο πλαίσιο της εξέτασης της αίτησης. Στην περίπτωση ειδικών εξετάσεων στους ασυνόδευτους ανήλικους, λαμβάνεται μέριμνα ώστε οι ασυνόδευτοι ανήλικοι να ενημερώνονται σε γλώσσα που κατανοούν για την μέθοδο της εξέτασης

⁴¹ Π.Δ 90, Ε.Τ.Κ, 138 Α', 11/08/2008.

και για τις ενδεχόμενες συνέπειες των αποτελεσμάτων της ιατρικής εξέτασης στην εξέταση της αίτησης, καθώς και τις συνέπειες άρνησης του ασυνόδευτου ανηλίκου να υποβληθεί σε ιατρικές εξετάσεις. Απο την άλλη, στο άρθρο που αναφέρεται εξ ολοκλήρου στις αιτήσεις ασύλου των ασυνόδευτων ανηλίκων προβλέπεται ότι η απόφαση απόρριψης αίτησης δεν θα πρέπει να οφείλεται αποκλειστικά στην άρνηση του ασυνόδευτου ανηλίκου να υποβληθεί σε ιατρικές εξετάσεις.

Τέλος το άρθρο 13 (άρθρο 18 της Οδηγίας) το οποίο αναφέρεται στην κράτηση των αιτούντων άσυλο, με την επιφύλαξη διεθνών και εθνικών κανόνων δικαίου που διέπουν τη κράτηση, «αποφεύγουν τη κράτηση ή τον περιορισμό των ανηλίκων, ειδικότερα των ασυνόδευτων παιδιών. Το Π.Δ 114⁴² που εκδόθηκε πέντε χρόνια αργότερα, το 2010, αναφέρει ότι «αποφεύγεται η κράτηση των ανήλικων» και συνεχίζει ότι «οι ασυνόδευτοι ανήλικοι κρατούνται μόνο για το απαραίτητο χρόνο έως την ασφαλή παραπομπή τους σε κατάλληλες δομές φιλοξενίας ανηλίκων».

2.2.3 Το Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 96

Αποτελεί την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2004/83/EK του Συμβουλίου (2004) για την θέσπιση ελαχίστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους.

Στο εν λόγω Π.Δ περιλαμβάνεται όπως και στα παραπάνω το άρθρο 30 που φέρει τον τίτλο «ασυνόδευτοι ανήλικοι» και περιλαμβάνουν θέματα μέριμνας εκ μέρους των αρχών, όμοια με το προαναφερθέν Π.Δ 220/2007.

2.2.4 Ο νόμος 3386/2005

Γνωστός και ως «νόμος περί αλλοδαπών». Ο εν λόγω νόμος, σχετικά με την διοικητική απέλαση των ανηλίκων, «δεν περιέχει διάκριση μεταξύ ασυνόδευτων και συνοδευόμενων ανηλίκων το οποίο συνιστά σοβαρό λόγο

⁴² Π.Δ 114, Ε.Τ.Κ, 195 Α', 22/11/2010

παραβίασης των δικαιωμάτων των ανήλικων αλλοδαπών»⁴³. Έτσι για μια κατηγορία παιδιών, η παράνομη διαμονή τους ακολουθεί εκείνη του ενήλικα γονέα εφόσον αποκτούν δικαίωμα διαμονής μέσω των γονιών ενώ δεν υπάρχει ειδική μνεία για τους ασυνόδευτους ανήλικους. Το νομοθετικό αυτό κενό του νόμου 3386/2005 παραβιάζει τα πλέον θεμελιώδη δικαιώματα των ανηλικών καθώς παραγκωνίζει την ιδιότητα του παιδιού και περιορίζεται στην ιδιότητα του αλλοδαπού χωρίς χαρτιά.

Βέβαια στην περίπτωση που οι ασυνόδευτοι ανήλικοι έχουν αιτηθεί άσυλο και το αίτημα τους βρίσκεται σε ισχύ, δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί απέλαση, όπως ισχύει για όλους τους αιτούντες άσυλο ανεξαρτήτως ηλικίας.

2.2.5 Κατευθυντήριες Αρχές

Τέλος, για το ζήτημα των ασυνόδευτων ανηλικών που εισέρχονται ή βρίσκονται στην Ελλάδα απροστάτευτα και ζητούν άσυλο, η Ύπατη Αρμοστεία και ο Συνήγορος του Πολίτη υιοθέτησαν για την μεταχείρισή τους ένα σύνολο Κατευθυντήριων Αρχών⁴⁴. Οι αρχές αυτές στηρίζονται σε διεθνώς συμφωνημένες αρχές βάση της ΔΣΠ, το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για τα Ασυνόδευτα παιδιά (“SCEP”) και την Οδηγία 2003/9/EK σχετικά με την υποδοχή των αιτούντων άσυλο.

Οι θεμελιώδεις αυτές αρχές είναι οι εξής:

1. Η παροχή ενημέρωσης: Στα ασυνόδευτα παιδιά πρέπει να παρέχονται πληροφορίες για τα δικαιώματά τους, τις διαθέσιμες υπηρεσίες στις οποίες μπορούν να έχουν πρόσβαση, την αναζήτηση της οικογένειάς τους, την διαδικασία ασύλου αλλά και την επικρατούσα κατάσταση στις χώρες καταγωγής τους. (άρθρα 13,17,22 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού).
2. Σεβασμός πολιτισμικής ταυτότητας: Για τα ασυνόδευτα παιδιά που ζητούν άσυλο είναι ζωτικής σημασίας η διατήρηση της μητρικής

⁴³ Θεόδωρος Π. Παπαθεοδώρου (2007), *Νομικό Καθεστώς Αλλοδαπών. Ελληνική και Ευρωπαϊκή Νομοθεσία*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη: 118-119.

⁴⁴ Θεόδωρος Π. Παπαθεοδώρου (2007), *Νομικό Καθεστώς Αλλοδαπών. Ελληνική και Ευρωπαϊκή Νομοθεσία*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη: 119-123.

γλώσσας καθώς επίσης και η διατήρηση της επαφής τους με την θρησκεία τους και το γενικότερο πολιτισμικό τους υπόβαθρο. Η διατήρηση του πολιτισμού και της γλώσσας είναι ιδιαίτερα σημαντική στα παιδιά που σκοπεύουν να επιστρέψουν πίσω στην πατρίδα τους. (άρθρα 8,24 και 30 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού).

3. Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού: Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά πρέπει να λαμβάνεται υπόψη πρωτίστως το συμφέρον του.
4. Διαβίωση και ανάπτυξη: Τα ασυνόδευτα παιδιά είναι ευάλωτα σε διάφορους κινδύνους που επηρεάζουν τη ζωή, τη διαβίωση και την ανάπτυξη τους και επιβάλλεται η υιοθέτηση μέτρων για την προστασία των παιδιών αυτών από αυτούς τους κινδύνους. (Γενικό Σχόλιο Νο 6, παράγραφοι 23 και 24).
5. Η αρχή της εμπιστευτικότητας: Πρέπει να λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα ώστε να μην διαρρέουν πληροφορίες που αφορούν στα ασυνόδευτα ανήλικα που αιτούνται άσυλο και να μην τίθεται σε κίνδυνο η ευημερία των συγγενικών προσώπων που βρίσκονται στην χώρα καταγωγής.(Γενικό Σχόλιο Νο 6, παράγραφοι 29 και 30). Πριν διαβιβαστούν σε άλλες οργανώσεις ή επαγγελματίες ευαίσθητα πληροφοριακά δεδομένα, επιβάλλεται η συγκατάθεση τους με τρόπο που ανταποκρίνεται στην ηλικία τους και τα δεδομένα αυτά να μην χρησιμοποιούνται για διαφορετικό λόγο από αυτόν για τον οποίον ελήφθησαν(άρθρο 16 Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού).
6. Η αρχή της μη διακριτικής μεταχείρισης: Τα ασυνόδευτα παιδιά που αιτούνται άσυλο απολαμβάνουν δικαιώματα και μεταχείριση όμοια με αυτή που επιφυλάσσεται στα παιδιά που είναι υπήκοοι του κράτους ή κατοικούν μόνιμα σ' αυτό. Πρώτα από όλα πρέπει να απολαμβάνουν την μεταχείριση που αρμόζει σε παιδιά και οι εκτιμήσεις που αφορούν στο καθεστώς τους ως αλλοδαπών πρέπει να είναι δευτερεύουσας σημασίας (άρθρο 2, παραγρ. 22 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του παιδιού).

7. Η συμμετοχή: Τόσο οι επιθυμίες όσο και οι απόψεις των ασυνόδευτων παιδιών πρέπει να λαμβάνονται υπόψη (Γενικό Σχόλιο Νο 6 παραγρ.25), σε όλα τα στάδια των διαδικασιών που τα αφορούν. Επιπλέον η γνώμη τους λαμβάνεται υπόψη σε συνάρτηση με την ηλικία και την ωριμότητα τους (άρθρο 12 της Σύμβασης Δικαιωμάτων του Παιδιού).
8. Παροχή διερμηνείας: Οποιαδήποτε συνέντευξη γίνεται με ασυνόδευτα παιδιά θα πρέπει να γίνεται σε γλώσσα που κατανοούν απο κατάλληλα καταρτισμένους διερμηνείς που έχουν πρόσβαση σε εξιδικευμένη κατάρτιση.(άρθρα 12 και 13 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού).
9. Επιμόρφωση προσωπικού: Τα κράτη μεριμνούν ώστε οι δομές και οι υπηρεσίες που παρέχουν φροντίδα στα παιδιά να πληρούν τους κανόνες που έχουν θεσπιστεί απο τις αρμόδιες αρχές, μεταξύ άλλων, όσον αφορά στην καταλληλότητα του προσωπικού, καθώς και την ύπαρξη της κατάλληλης εποπτείας (άρθρο 3, παραγρ.3). Επιπρόσθετα, σύμφωνα με το Γενικό Σχόλιο Νο 6 (παραγρ.95), ιδιαίτερη προσοχή εφιστάται στην κατάρτιση/επιμόρφωση όσων εργάζονται με τα ασυνόδευτα παιδιά και χειρίζονται τις υποθέσεις τους. Η εξιδικευμένη κατάρτιση είναι εξίσου σημαντική για νομικούς συμπαραστάτες, επιτρόπους, διερμηνείς και άλλους επαγγελματίες που χειρίζονται υποθέσεις ασυνόδευτων ανηλίκων.
10. Συνεργασία φορέων: Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και οι υπηρεσίες που ασχολούνται με τους ασυνόδευτους ανήλικους πρέπει να συνεργάζονται ώστε να διασφαλίζεται η ικανοποίηση των αλληλοεξαρτώμενων αναγκών του και να υιοθετείται μια ολοκληρωμένη παρέμβαση για την προστασία της ευημερίας του και των δικαιωμάτων του (άρθρο 22, παραγρ.2).
11. Ταχύτητα λήψης αποφάσεων και βιωσιμότητα: Οι αποφάσεις που υιοθετούνται για τα ασυνόδευτα παιδιά πρέπει να λαμβάνονται άμεσα, συνεκτιμώντας την αίσθηση του χρόνου που έχουν τα παιδιά (άρθρο 3 ΣΔΠ). Επιπλέον η βιωσιμότητα των αποφάσεων έγκειται στο ότι απώτερος στόχος της αντιμετώπισης των αναγκών των αναγκών των ασυνόδευτων ανηλίκων είναι ο εντοπισμός διαρκούς

και βιώσιμης λύσης που ικανοποιεί όλες τις ανάγκες προστασίας του (Γενικό Σχόλιο Νο 6 παραγρ. 79).

Κεφάλαιο 3.

Φορείς υποστήριξης των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο.

3. 1 Δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο.⁴⁵

Οι δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο που υπάρχουν αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα είναι οι παρακάτω:

- Ξενώνας Φιλοξενίας Αιτούντων Άσυλο «Μέλλον» που λειτουργεί μέσω σύμπραξης τριών μη κυβερνητικών οργανώσεων: ΑμΚΕ ΙΑΣΙΣ, ΕΚΠΟΣΠΟ ΝΟΣΤΟΣ- ΕΡΓΟΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ και ΕΑΔΑΠ (60 άτομα).⁴⁶
- Ξενώνας ΣΤΕΓΗ PLUS που λειτουργεί μέσω του ομόνυμου προγράμματος που υλοποιείται από εταιρικό σχήμα της μη κυβερνητικής οργάνωσης «Praksis» και του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού. Οι περιοχές υλοποίησης του προγράμματος είναι η Αθήνα και η Πάτρα. Στην Πάτρα λειτουργεί μία δομή φιλοξενίας για 30 ασυνόδευτους ανήλικους και η αντίστοιχη δομή στην Αθήνα φιλοξενεί επίσης 30 ασυνόδευτους ανήλικους.⁴⁷
- Κέντρο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Αλλοδαπών του φορέα «Σύλλογος Μερίμνης Ανηλίκων» που βρίσκεται στα Εξάρχεια. (17 άτομα).⁴⁸

⁴⁵ Πληροφορίες για τις δομές φιλοξενίας που υπάρχουν στην Ελλάδα για ασυνόδευτους ανήλικους αιτούντες άσυλο:

<http://www.unhcr.gr/genikesplirofories/ellada/artikel/71928feeaa814ed87baf591ec92b8ec7/kentra-ypodoichis-kai.html>, (Πρόσβαση 15/11/2014)

⁴⁶ Πληροφορίες για τον ξενώνα «Μέλλον»:

<http://www.iasismed.eu>, (Πρόσβαση 16/11/2014).

⁴⁷ Πληροφορίες για ξενώνες προγράμματος «στέγη plus»:

<http://eeagrants-iomathens-soam.gr/stegi-plus> (Πρόσβαση 16/11/2014).

⁴⁸ Πληροφορίες για ξενώνα Συλλόγου Μερίμνας Ανηλίκων:

<http://www.sma-athens.org>, (Πρόσβαση 17/11/2014).

- Κέντρο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Προσφύγων «Εστία» που λειτουργεί απο την μη κυβερνητική οργάνωση «Αποστολή» της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών . (20 άτομα).⁴⁹
- Κέντρο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Αλλοδαπών Ανωγείων που λειτουργεί μέσω του Ιδρύματος Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης» (INEΔΙΒΙΜ). Ο εν λόγω φορέας έχει και δεύτερο ξενώνα στην Αθήνα, όπου τα ασυνόδευτα κορίτσια φιλοξενούνται μαζί με μονογονεϊκές οικογένειες. (25 άτομα).⁵⁰
- Κέντρο Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων Αλλοδαπών, Παιδόπολη Αγ. Σοφίας που βρίσκεται στην Αγριά Βόλου.(24 άτομα).⁵¹
- Ξενώνας Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων αιτούντων άσυλο απο την μη κυβερνητική οργάνωση Άρσις στην Μακρινίτσα Βόλου. (30 άτομα).
- Ξενώνας Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων αιτούντων άσυλο απο την μη κυβερνητική οργάνωση Άρσις στο Ωραιόκαστρο Θεσ/νίκης. (50 άτομα)
- Ξενώνας Φιλοξενίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων αιτούντων άσυλο απο την μη κυβερνητική οργάνωση Άρσις στην Αλεξανδρούπολη (22 άτομα).

Οι ειδικότητες που απασχολούνται στις δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο είναι οι εξής:

- Ψυχολόγος.
- Κοινωνικός λειτουργός.
- Εκπαιδευτικός.

⁴⁹ Πληροφορίες για ξενώνα ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο «Εστία»: http://www.mkoapostoli.com/?page_id=1159(Πρόσβαση 17/11/2014).

⁵⁰ Πληροφορίες για ξενώνα Ανωγείων Κρήτης του Ιδρύματος Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης: <http://www.inedivim.gr/index.php>, (Πρόσβαση 17/11/2014).

⁵¹ Πληροφορίες για ξενώνα ασυνόδευτων ανηλίκων στην Αγριά Βόλου: <http://www.redcross.gr/default.asp?pid=156&la=1>,(Πρόσβαση 17/11/2014).

- Νοσηλευτής ή/και επισκέπτης υγείας.
- Διερμηνέας-Κοινωνικός διαμεσολαβητής συνήθως σε γλώσσες αραβικά, φαρσί και ουρντού.
- Προσωπικό γενικών καθηκόντων.
- Εκπαιδύτρια Ελληνικής Γλώσσας & Πολιτισμού.
- Νομικός σύμβουλος.
- Κοινωνιολόγος.
- Εργοθεραπευτής.

Οι στόχοι των δομών αναφορικά με τη φροντίδα των ασυνόδευτων ανηλίκων είναι οι εξής:

- Κάλυψη των πρωταρχικών ανθρωπίνων αναγκών και δικαιωμάτων των παιδιών.
- Στέγαση.
- Διατροφή.
- Παροχή ειδών πρώτης ανάγκης.
- Καλλιέργεια του αισθήματος ασφάλειας.
- Ενημέρωση.
- Συμβουλευτική.
- Δημιουργική απασχόληση και ανάπτυξη δεξιοτήτων.
- Υπηρεσίες διαμεσολάβησης.
- Φροντίδα της Υγείας.
- Νομική συνδρομή.
- Βοήθεια ως προς την κοινωνική ένταξη των φιλοξενούμενων.
- Εκπαίδευση στην χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών.
- Αθλητικές δραστηριότητες.
- Εκπαίδευση σε δεξιότητες ατομικής φροντίδας (ατομική υγιεινή, καθαριότητα), καθώς και φροντίδας του χώρου διαβίωσης.
- Ψυχοκοινωνική στήριξη και εξατομικευμένη παρέμβαση για την αντιμετώπιση ιδιαίτερων προβλημάτων των ανηλίκων.
- Ενισχυτική διδασκαλία.
- Διαπολιτισμικές δραστηριότητες.
- Μαθήματα Ελληνικής και Αγγλικής γλώσσα.

- Διευκόλυνση της προσαρμογής και ένταξης στην τοπική κοινωνική και πολιτισμική πραγματικότητα.
- Οργάνωση επιμορφωτικών, κοινωνικών και ψυχαγωγικών εκδηλώσεων αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου.
- Προετοιμασία και προώθηση στην αυτόνομη διαβίωση.
- Δράσεις ευαισθητοποίησης του κοινού με σκοπό την κοινωνική στήριξη του κέντρου και τη διευκόλυνση της ένταξης των φιλοξενουμένων.
- Ανεύρεση οικογενειακού περιβάλλοντος, επαφή-διασύνδεση και οικογενειακή επανένωση των ασυνόδευτων ανηλίκων με το οικογενειακό τους περιβάλλον.
- Συμμετοχή σε δράσεις της τοπικής κοινότητας με στόχο την ένταξη των παιδιών.

3.2. Ο ρόλος του Συνηγόρου του Παιδιού και της Ύπατης Αρμοστείας.

Ο Συνήγορος του Παιδιού

Ο Συνήγορος του Πολίτη⁵² είναι ανεξάρτητη αρχή κατοχυρωμένη από το Σύνταγμα και ξεκίνησε τη λειτουργία του το έτος 1998 παρέχοντας τις υπηρεσίες του σε όλους τους πολίτες δωρεάν. Αποστολή του Συνηγόρου του Πολίτη είναι η διαμεσολάβηση μεταξύ της δημόσιας διοίκησης και των πολιτών για την προστασία των δικαιωμάτων τους, την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και την τήρηση της νομιμότητας.

Ο Συνήγορος του Πολίτη επικουρείται από πέντε Βοηθούς Συνηγόρους, εκ των οποίων ο ένας ορίζεται ως Βοηθός Συνήγορος για το παιδί. Ο Συνήγορος του Παιδιού⁵³ ασχολείται με την προάσπιση και την

⁵² Πληροφορίες για το ρόλο του Συνηγόρου του Πολίτη σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών:

<http://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el>, (Πρόσβαση 29/11/2014).

⁵³ Πληροφορίες για την συμβολή του Συνηγόρου του Παιδιού στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους:

προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού, τόσο για θέματα που ανάγονται σε δημόσιες υπηρεσίες, όσο και σε ιδιώτες, φυσικά ή νομικά πρόσωπα, που προσβάλλουν τα δικαιώματα του.

Η Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους πρόσφυγες (UNHCR)

Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες παρέχει προστασία και βοήθεια στους πρόσφυγες του κόσμου. Με έδρα τη Γενεύη της Ελβετίας, ο οργανισμός δημιουργήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ και άρχισε να λειτουργεί το 1951.⁵⁴

Από τα 36.4 εκατομμύρια άτομα για τα οποία φροντίζει η Ύπατη Αρμοστεία, τα μισά σχεδόν είναι παιδιά. Παιδιά που είναι πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο ή ανιθαγενή, καθώς και παιδιά που επαναπατρίζονται ή βρίσκονται εκτοπισμένα στο εσωτερικό της χώρας τους. Η Ύπατη Αρμοστεία δίνει μεγάλη σημασία στην αντιμετώπιση των αναγκών όλων των παιδιών που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της. Μαζί με άλλες οργανώσεις, στοχεύει στο να προσφέρει προστασία, τροφή, νερό, καταφύγιο, υγειονομική περίθαλψη, εκπαίδευση και να φροντίσει για την ασφάλεια, την ανάπτυξη και την ευημερία τους.

Τα Όργανα της Ε.Ε., όπως το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Δικαστήριο της Ε.Ε., έχουν νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική εξουσία σε τομείς που έχουν άμεση σχέση με το πεδίο αρμοδιότητας της Ύπατης Αρμοστείας.⁵⁵ Για όλους αυτούς τους λόγους, η Ύπατη Αρμοστεία παρακολουθεί από πολύ κοντά την ευρωπαϊκή νομοθεσία και πολιτική. Δίνει ιδιαίτερη σημασία στην προώθηση

[http://www.0-18.gr/gia-megaloyis/anafora-proagogi-dikaiomaton-toy-
paidiou#promotion](http://www.0-18.gr/gia-megaloyis/anafora-proagogi-dikaiomaton-toy-paidiou#promotion), (Πρόσβαση 29/11/2014).

⁵⁴ Πληροφορίες για την Ύπατη Αρμοστεία:

<http://www.unhcr.gr/genikes-plirofories/poioi-eimaste-ti-kanoyme.html?L=0>,
(Πρόσβαση 26/11/2014).

⁵⁵ Πληροφορίες για τον ρόλο της Ύπατης Αρμοστείας σχετικά με το άσυλο:

<http://www.unhcr.gr/prostasia/to-asylo-stin-eyropi.html>, (Πρόσβαση
26/11/2014).

του σεβασμού των διεθνών κανόνων προστασίας στην ευρωπαϊκή νομοθεσία και πολιτική ενώ σχολιάζει και παίρνει θέση σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων αναφορικά με την προστασία των προσφύγων, τη μετεγκατάσταση και την ένταξη τους στα 27 κράτη μέλη της Ε.Ε. Επίσης ασχολείται με κείμενα πολιτικής της Ε.Ε. για το άσυλο και τη μετανάστευση, και επικεντρώνεται στη νομοθεσία της Ένωσης για το άσυλο και την ενσωμάτωσή της στην ελληνική νομοθεσία προβάλλοντας και τις δικές της σχετικές θέσεις.

Τέλος η Υπατη Αρμοστεία στηρίζει την αναγκαιότητα φροντίδας των ασυνόδευτων παιδιά με εκδόσεις⁵⁶ και έρευνες που αναφέρονται είτε στους ασυνόδευτους ανήλικους συγκεκριμένα είτε στους αιτούντες άσυλο/πρόσφυγες γενικότερα.

⁵⁶ Εκδόσεις της Ύπατης Αρμοστείας για τους ασυνόδευτους ανήλικους αιτούντες άσυλο:

<http://www.unhcr.gr/genikes-plirofories/ekdoseis/ekdoseis-tomea-prostasias-prosfygon/artikel/23a14c61f0c52cb19185fbab0cc46f48.html?L=auopfstprztss>

(Πρόσβαση 26/11/2014).

Κεφάλαιο 4

4.1 Περιγραφή της έρευνας

4.1.1 Περιγραφή έρευνας

Η έρευνα διεξήχθη σε μία δομή φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο που ονομάζεται «Μέλλον» και η οποία λειτουργεί απο την κοινοπραξία των εξής εταιρών: Νόστος, Ίασις, Εταιρία για την Ανάπτυξη και την Δημιουργική Απασχόληση των Παιδιών (ΕΑΔΑΠ) και Εργοερευνητική.

Ο λόγος που επιλέχθηκε η συγκεκριμένη δομή είναι καταρχάς οτι βρίσκεται στην Αθήνα, πράγμα που καθιστά εύκολη την πρόσβαση σε αυτήν. Αν και έγινε επικοινωνία και με κάποιες άλλες δομές που βρίσκονται επίσης στην Αθήνα, καθοριστικός παράγοντας στο να καταλήξω να διεξάγω την έρευνα μου στην συγκεκριμένη δομή, είναι η προθυμία και η θετική στάση απέναντι στην ερευνητική μου απόπειρα για καταγραφή και ανάδειξη των προβλημάτων των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο και της πρόληψης αυτών μέσω των δομών. Αυτό κατά συνέπεια οδήγησε στην διευκόλυνση μου όσον αφορά στην πρόσβαση στην δομή και την διενέργεια συνεντεύξεων.

Μία εκ των εταιρών στην οποία και απευθύνθηκα, η Μ.Κ.Ο Ίασις ασχολείται επίσης με διεξαγωγή ερευνητικών προγραμμάτων και προγράμματα εκπαίδευσης επαγγελματιών. Ίσως η σχετική τους ερευνητική ενασχόληση, να ήταν ένας λόγος που συνέβαλλε στην άμεση ανταπόκριση τους σε ερευνητικό εγχείρημα. Άλλωστε ολόκληρη η σύμπραξη των Μ.Κ.Ο υπό την αιγίδα των οποίων λειτουργεί ο ξενώνας ασχολείται με την έρευνα. Πέρα απο την αστική μη κερδοσκοπική εταιρία (ΑμΚε) Ίασις, η Μ.Κ.Ο Νόστος δραστηριοποιείται στην εκπόνηση ερευνών και μελετών, ενώ η ΕΑΔΑΠ διενεργεί ερευνητικά εκπαιδευτικά προγράμματα.

Επιπρόσθετα, η οργάνωση και η διαχείρισή της συγκεκριμένης δομής εκφράζουν τη σύνθεση της τεχνογνωσίας των δύο φορέων, του μεν «ΝΟΣΤΟΣ» στην παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών σε παλιννοστούντες, μετανάστες και πρόσφυγες και στην οργάνωση και λειτουργία κέντρων/δομών

σε τοπικές κοινότητες, του δε «ΙΑΣΙΣ» στις στεγαστικές δομές του προγράμματος «ΨΥΧΑΡΓΩΣ».

Ο Ξενώνας « Μέλλον» λειτουργεί στην περιοχή του Μοσχάτου Αττικής και φιλοξενεί μητέρες αρχηγούς μονογονεϊκών οικογενειών και ασυνόδευτα παιδιά που έχουν αιτηθεί άσυλο στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα φιλοξενεί 14 μητέρες και τα 28 παιδιά τους και 60 ασυνόδευτα παιδιά (σύνολο 102 φιλοξενούμενους). Εκτός από την παροχή στέγης, ρουχισμού και σίτισης παρέχονται επίσης υπηρεσίες ιατρικής φροντίδας, ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, ενώ επιπλέον διοργανώνονται μαθήματα ελληνικών και αγγλικών, εργαστήρια δημιουργικής απασχόλησης κ.ά.

Οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν με το προσωπικό που εργάζεται με τα παιδιά και γνωρίζει απο πρώτο χέρι τα προβλήματα των παιδιών ως ασυνόδευτα και αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα. Οι εργαζόμενοι λοιπόν, ως θεματοφύλακες εμπειρίας και γνώσης μέσα απο τις επαγγελματικές τους εμπειρίες, τις αναμνήσεις τους τις ιδέες τους αλλά και τον τρόπο που αντιλαμβάνονται τα πράγματα, θα αποτελέσουν πηγή δεδομένων για την έρευνα μας.

Αρχικά η ιδέα μου ήταν η διεξαγωγή των συνεντεύξεων να γίνει με τα ίδια τα παιδιά αλλά γρήγορα εγκαταλείφθηκε. Οι λόγοι ποικίλλοι. Αρχικά η γλώσσα. Η ελλιπής γνώση ελληνικών των παιδιών που δημιουργεί δυσκολίες επικοινωνίας αλλά και η επιφυλακτικότητα ως προς την χρήση διερμηνέα για την ορθή διερμηνεία. Επίσης ερωτήματα σε σχέση με την διαχείριση πιθανών συναισθημάτων απο ανάκληση μνημών κατά την διάρκεια της συνέντευξης σε συνδιασμό με την δυσκολία των δομών για παροχή άδειας για συνεντεύξεις με τα ίδια τα παιδιά δεδομένης της ευαλωτότητας και της ανηλικότητας τους, με έκαναν να στραφώ στο προσωπικό των δομών.

Συγκεκριμένα, στις συνεντεύξεις πήραν μέρος δύο ψυχολόγοι, ένας κοινωνικός λειτουργός, ένας εκπαιδευτικός, μία νοσηλεύτρια και μια επισκέπτρια υγείας. Το προσωπικό γενικών καθηκόντων και οι διερμηνείς δεν πήραν μέρος στην έρευνα λόγω αφενός της μη άμεσης εμπλοκής τους με τα προβλήματα των παιδιών και ιδιαίτερα με την λύση αυτών και αφετέρου λόγω της αναφοράς από το προσωπικό για έλλειψη αντικειμενικότητας των διερμηνέων λόγω ταύτισης με τα παιδιά.

Η αντικειμενικότητα σχετίζεται άμεσα με την διατήρηση της αξιοπιστίας των πηγών της έρευνας. Βέβαια, εδώ θα πρέπει να σημειώσω ότι πάντα χρειάζεται κριτική σκέψη σχετικά με το προσωπικό, ανεξαρτήτου ειδικότητας, που συμμετέχει σε έρευνα που αφορά άμεσα στο χώρο εργασίας του. Η εξασφάλιση της αντικειμενικότητας ήταν κάτι που έλαβα υπόψη κατά το σχεδιασμό του οδηγού συνέντευξης. Επίσης, οι συνεντεύξεις έγιναν χωρίς τη παρουσία τρίτων που θα μπορούσε πιθανόν να επηρεάσει τις απαντήσεις τους. Από την άλλη, η πιθανή σύγκρουση των συμφερόντων των εργαζομένων με τους εξυπηρετούμενους της δομής είναι κάτι που επίσης μπορεί να υπάρχει και να επηρεάζει τις απαντήσεις τους. Η κριτική σκέψη αλλά και η συμμετοχική παρατήρηση σε συνδυασμό με τις συνεντεύξεις, μέσω της διασταύρωσης των δύο μεθόδων, μπορεί να δημιουργήσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις για εγκυρότερη ανάλυση και σωστά συμπεράσματα.

4.1.2 Σκοπός της έρευνας.

Σκοπός της έρευνας είναι να διατυπωθούν τα προβλήματα των ασυνόδευτων ανηλίκων που ζητούν άσυλο στην Ελλάδα, όπως τα αντιλαμβάνονται οι εργαζόμενοι στις δομές φιλοξενίας. Προβλήματα που αντιμετωπίζουν τόσο με διάφορες διαδικασίες που σχετίζονται με το νομικό τους καθεστώς, όσο και προβλήματα που σχετίζονται με την καθημερινή τους κοινωνική ζωή. Ως έφηβοι που διαβιούν σε δομές φιλοξενίας ελλείπει οικογενειακού περιβάλλοντος έχουν να διαχειριστούν μια πολυπλόκαμη ευαλωτότητα που συνίσταται στην ιδιότητα του ανήλικου, του ασυνόδευτου, του αιτούντα άσυλο.

4.2 Μεθοδολογία της έρευνας.

4.2.1 Πεδίο μελέτης.

Το πεδίο μελέτης είναι η δομή φιλοξενίας «Μέλλον» που παρέχει στέγη στους ασυνόδευτους ανήλικους αιτούντες άσυλο. Συγκεκριμένα για λόγους που αναφέρονται παραπάνω, οι συνεντευξιαζόμενοι είναι εργαζόμενοι της

δομής οι οποίοι λόγω της φύσης της δουλείας τους και της ειδικότητας τους, έρχονται σε άμεση επαφή με τα προβλήματα των ασυνόδευτων ανηλίκων.

Οι δράσεις που αναλαμβάνει η δομή για την επίλυση των προβλημάτων, σε συνάρτηση με την δική της οπτική στα προβλήματα των παιδιών και τις δυνατότητες ανάληψης δράσεων εξαιτίας των πιθανών ελλείψεων με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπες ίδιες οι δομές, αποτελούν το γενικότερο πεδίο μελέτης.

4.2.2 Ερευνητικό εργαλείο.

Το ερευνητικό εργαλείο το οποίο κρίθηκε ως καταλληλότερο για την διεξαγωγή της έρευνας είναι η συνέντευξη, η οποία αποτελεί αναμφισβήτητα μια από τις πιο ευρέως αναγνωρισμένες μορφές της ποιοτικής ερευνητικής μεθόδου.

Συγκεκριμένα ο όρος «ποιοτική συνέντευξη» αναφέρεται συνήθως στις σε βάθος συνεντεύξεις, στις ημδομημένες ή χαλαρά δομημένες μορφές συνέντευξης, αυτές που ο Burgess αποκαλεί «συζητήσεις με κάποιο σκοπό». Έτσι οι συνεντεύξεις θα γίνουν με ένα σχετικά ανεπίσημο ύφος κι όχι με αυστηρό σχήμα ερωτήσεων-απαντήσεων αλλά με μια θεματική, θεματοκεντρική προσέγγιση όπου ως ερευνήτρια θα στηρίξω την συνέντευξη σε ένα εύρος θεμάτων/ ζητημάτων που επιθυμώ να καλύψω.

Οι συνεντεύξεις λοιπόν αποτέλεσαν τη κύρια και βασική τεχνική παραγωγής δεδομένων, ενώ στην ανάλυση των δεδομένων συνέβαλλε επικουρικά και η συμμετοχική παρατήρηση.

Αρχικά επισκέφτηκα, κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας, τα κεντρικά γραφεία ενός εκ των τριών εταίρων, της Μ.Κ.Ο Ίασις, μέσω των οποίων λειτουργεί η δομή φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο «Μέλλον». Εκεί διευκρινίστηκε ο λόγος της επίσκεψής μου και γνωστοποιήθηκε το θέμα της εργασίας μου.

Πριν την πραγματοποίηση των συνεντεύξεων, έγινε πιλοτικά η πρώτη συνέντευξη και μέσω αυτής θεώρησα ότι ο οδηγός συνέντευξης εξυπηρετούσε το σκοπό της έρευνας. Στη συνέχεια ορίστηκαν ημερομηνίες για τις πρώτες συνεντεύξεις. Πριν την έναρξη κάθε συνέντευξης, εξήγησα στους

συνεντευξιαζόμενους το θέμα και τους λόγους για τους οποίους γίνεται η έρευνα.

Ο χρόνος κάθε συνέντευξης ήταν κατά μέσο όρο σαράντα λεπτά, χωρίς να είναι σταθερός και ο τόπος διεξαγωγής ήταν κυρίως το γραφείο εργασίας των συνεντευξιαζόμενων αλλά και ο χώρος υποδοχής του κέντρου.

Για την καταγραφή των συνεντεύξεων χρησιμοποιήθηκαν οι σημειώσεις, τις οποίες έγραφα εκ νέου και με περισσότερες λεπτομέρειες, αμέσως μετά το τέλος της κάθε συνέντευξης.

Έπειτα ακολούθησε η ποιοτική ανάλυση του περιεχομένου, ενώ στη παρουσίαση των δεδομένων παρατίθενται και αυτούσιες λέξεις και φράσεις, σε μια προσπάθεια για πιστότερη αποτύπωση των δεδομένων.

Βέβαια, σε αυτό συνέβαλλε και η συμμετοχική παρατήρηση. Το γεγονός ότι οι συνεντεύξεις έγιναν στο χώρο της δομής, μου έδωσε την ευκαιρία της παρατήρησης του χώρου, των φιλοξενούμενων παιδιών, των εργαζομένων στο χώρο εργασίας, της διαντίδρασης του προσωπικού με τα παιδιά με αποτέλεσμα την πολύπλευρη και ολιστική προσέγγιση του θέματος η οποία με βοήθησε στην εγκυρότερη ανάλυση των δεδομένων μου.

Κεφάλαιο 5

5.1 Παρουσίαση (ποιοτικών) αποτελεσμάτων σχετικά με τα προβλήματα των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο και πως αυτά επιλύονται μέσα από τις δομές φιλοξενίας.

Όσον αφορά τη σύνθεση των ασυνόδευτων ανηλίκων είναι κυρίως έφηβοι, στη συντριπτική τους πλειοψηφία μεταξύ 16-18 ετών και πολλοί εξ αυτών λίγο πριν την ενηλικίωση. Η κυρίαρχη αριθμητική ομάδα είναι οι Αφγανοί ενώ υπάρχουν και Άραβες κυρίως Σύροι και κάποιοι Αφρικανοί.

Ο πρώτος τρόπος που τα παιδιά φθάνουν στη δομή είναι μέσω διαφόρων μη κυβερνητικών οργανώσεων που ασχολούνται με αιτούντες άσυλο. Τα παιδιά πηγαίνουν στις οργανώσεις αυτές για συμβουλευτική υποστήριξη νομικού τύπου ή περνάνε από την κοινωνική υπηρεσία με κάποιο αίτημα που σχετίζεται με την πρόσβαση τους στο δημόσιο σύστημα υγείας ή με το αίτημα εύρεσης στέγης. Έτσι γίνεται αίτημα στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α) που είναι η επίσημη διαχειριστική αρχή των αιτημάτων στέγασης.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιας συνεργασίας είναι αυτή με τη μη κυβερνητική οργάνωση Μετάδραση, η οποία έχει δημιουργήσει ένα δίκτυο συνοδών σε όλη την Ελλάδα που αποτελείται από κοινωνικό λειτουργό, διερμηνέα και υπεύθυνο ασφαλείας για την άμεση και ασφαλή συνοδεία των ανηλίκων από τα σημεία κράτησης σε κατάλληλα κέντρα φιλοξενίας.

Ο δεύτερος τρόπος που φθάνουν τα παιδιά στη δομή είναι απευθείας από το Κέντρο Πρώτης Υποδοχής(ΚΕ.Π.Υ) της Σάμου ή τον Ειδικό Χώρο Κράτησης Ανηλίκων Αμυγδαλέζας (Ε.Χ.Π.Α).

Οι δύο τρόποι παραπομπής στη δομή αναφέρονται για τον εξής λόγο: τα παιδιά που παραπέμπονται από τις υπηρεσίες στήριξης της κοινότητας στους αιτούντες άσυλο είναι αυτά που μένουν στη δομή. Είναι τα παιδιά τα οποία επιθυμούν να παραμείνουν στην Ελλάδα και άρα ψάχνουν για στέγαση. Τα υπόλοιπα είναι κυρίως αυτά που διέρχονται από τη χώρα και επιθυμούν

να συνεχίσουν το ταξίδι τους. Βέβαια αυτό ισχύει κατά κανόνα χωρίς να σημαίνει ότι δεν μπορεί κάποιες φορές να συμβαίνει και το αντίθετο.

Η τρίτη κατηγορία παιδιών που φθάνουν στο ξενώνα είναι αυτή των παιδιών που θέλουν να ακολουθήσουν διαδικασία οικογενειακής επανένωσης με τους γονείς που βρίσκονται σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα.

Σύμφωνα με το ψυχολόγο της δομής Η.Ρ ο διαχωρισμός αυτός των παιδιών κρίνεται επιτακτικός από την αρχή της συνέντευξης, καθώς όπως εξηγεί παίζει καθοριστικό ρόλο τόσο για το χρονικό διάστημα της παραμονής ενός παιδιού στη δομή όσο και για το πλάνο της εξατομικευμένης φροντίδας από τη δομή προς το ασυνόδευτο παιδί.

Αίτηση ασύλου

Όσον αφορά στα προβλήματα των παιδιών σχετικά με τις διαδικασίες ασύλου φαίνεται να υπάρχει δυσκολία που σχετίζεται με τις αρμόδιες υπηρεσίες. Αν και υπάρχει μια βελτίωση ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες και τη μείωση του χρόνου πρόσβασης στο άσυλο παρόλο αυτά υπάρχουν ακόμα δυσκολίες. Η νέα υπηρεσία ασύλου που βρίσκεται στην Λεωφόρο Κατεχάκη και η οποία διαχειρίζεται όλα τα νέα αιτήματα ασύλου, έχει να λύσει ακόμα το θέμα με τις ουρές των ανθρώπων που περιμένουν να εξυπηρετηθούν και τελικά πηγαίνουν ξανά και ξανά επί μήνες, έως ότου περάσουν πρωτοβάθμια συνέντευξη ασύλου. Σύμφωνα με τον Ν.Π, ο οποίος είναι ο υπεύθυνος επαφής των παιδιών με τις υπηρεσίες της Γενικής Διεύθυνσης Αλλοδαπών στην οδό Πέτρου Ράλλη και της Νέας Υπηρεσίας Ασύλου, η εξυπηρέτηση σε σύγκριση με παλαιότερα είναι πιο άμεση. Ο ίδιος πιστεύει ότι οφείλεται στο γεγονός ότι οι χειριστές των αιτημάτων είναι τώρα πιο εξειδικευμένοι. Παρόλο αυτά, σημειώνει ότι η Νέα Υπηρεσία Ασύλου στη Κατεχάκη χαρακτηρίζεται από υποστελέχωση, με αποτέλεσμα τεράστιες ουρές αναμονής, μεγάλη κούραση και ένταση. Τα πράγματα για τους ασυνόδευτους ανήλικους της δομής είναι σαφώς καλύτερα από το γενικότερο πληθυσμό των αιτούντων άσυλο. Και συμπληρώνει, «ευτυχώς γι' αυτά καθώς τα παιδιά έχουν πολύ λιγότερη υπομονή σε θέματα γραφειοκρατίας σε σχέση με τους ενήλικες». Βέβαια οι καθυστερήσεις, οι ελλείψεις, η συχνή πτώση του συστήματος των αποτυπωμάτων δεν κάνουν διακρίσεις λόγω ηλικίας. Το

γεγονός της συνοδείας απο τον κοινωνικό λειτουργό της δομής, χάρη της ειδικότητας του και της προσωπικής επαφής με τους υπαλλήλους της υπηρεσίας, κάνει τη πρόσβαση ευκολότερη, σημειώνει. Βέβαια η ταλαιπωρία υπάρχει καθώς και οι καθυστερήσεις, ασχέτως της διάθεσης εξυπηρέτησης εκ μέρους του προσωπικού. Παρόλο αυτά, υπάρχει, εκ μέρους της δομής, η προτροπή στα παιδιά να πηγαίνουν και μόνο τους, για όσα είναι άνω των δεκατεσσάρων ώστε να προετοιμάζονται και για την μετέπειτα αυτόνομη διαβίωση.

Επίσης στις δυσκολίες σχετικά με τη πρόσβαση στο άσυλο, συγκαταλέγεται και το θέμα της έλλειψης διερμηνέων στις αρμόδιες υπηρεσίες, που έχει ως αποτέλεσμα την συνεχή αναβολή των συνεντεύξεων και ταλαιπωρεί τους αιτούντες άσυλο συμπεριλαμβανομένων και των ασυνόδευτων ανήλικων.

Σοβαρά προβλήματα με το άσυλο δημιουργούνται και λόγω παραπληροφόρησης. Η παραπληροφόρηση αυτή μπορεί να είναι εσκεμμένη από τα οργανωμένα δίκτυα που επωφελούνται μέσα από την οικονομική ή άλλου είδους εκμετάλλευση των παιδιών αυτών. Τα παιδιά πιστεύουν ότι θα πάνε στην Ευρώπη και θα είναι «άρχοντες» σύμφωνα με την ενημέρωση που έχουν από τους διακινητές, μας λέει ο Ν.Π. Έτσι ακολουθούν πολύ γρήγορα τη διαδρομή πλατεία Βικτωρίας για δικτύωση και πιθανότατα γνωριμία με διακινητές- Πάτρα- Ιταλία.

Η παραπληροφόρηση μπορεί όμως να προκύπτει και από λανθασμένες πηγές. Συχνά οι ασυνόδευτοι ανήλικοι μπορεί να ζητούν πληροφορίες από ομοεθνείς, συνομήλικους και μη, οι οποίοι δεν είναι σε θέση να γνωρίζουν το εξατομικευμένο πλαίσιο στο οποίο εξετάζεται η κάθε περίπτωση αλλά και ούτε είναι γνώστες του προσφυγικού δικαίου και των αλλαγών που κατά διαστήματα μπορεί να γίνονται σε αυτό. Έτσι δίνουν συμβουλές με βάση τη δική τους περίπτωση ή βάση ιστοριών που έχουν ακούσει από γνωστούς τους.

Εξαίρεση όσον αφορά στην έγκυρη ενημέρωση σχετικά με τις διαδικασίες αποτελούν τα ασυνόδευτα ανήλικα που σκοπεύουν να κινήσουν διαδικασίες οικογενειακής επανένωσης. Τα παιδιά αυτά δηλώνουν ευθύς εξαρχής ότι θέλουν να φύγουν από την Ελλάδα και γνωρίζουν τα βήματα που

απαιτούνται να κάνουν προκειμένου να καταφέρουν την επανασύνδεση με την οικογένεια τους.

Σύμφωνα με την Α.Δ η δυσκολία στην πληροφόρηση, μπορεί να οφείλεται στη γλώσσα. Το κενό αυτό καλύπτει η δομή αφενός μέσω των παροχών διερμηνείας σε γλώσσα που κατανοεί και αφετέρου μέσω της δυνατότητας νομικής συνδρομής που παρέχει. Έτσι γίνεται ενημέρωση σε όλα τα παιδιά και ιδιαίτερα εξατομικευμένη συμβουλευτική στα παιδιά που όπως φαίνεται δεν γνωρίζουν. Αξίζει να σημειωθεί, ότι τα παιδιά τα έχουν όλα αυτά πολύ απλοποιημένα στο μυαλό τους, που μεταφράζεται με απλά λόγια σε δύο επιλογές: θα ζητήσω άσυλο ή θα φύγω. Η επιλογή του «θα φύγω» μπορεί να μεταφράζεται είτε θα φύγω απο τη δομή είτε θα φύγω από την Ελλάδα. Άλλωστε στη πρώτη επιλογή ορίζεται ως προϋπόθεση παραμονής στη δομή η υποβολή αιτήματος ασύλου μέσα σε διάστημα σαράντα πέντε ημερών.

Αναφορικά με την νομική συνδρομή υπάρχει δικηγόρος που επισκέπτεται τη δομή μία φορά την εβδομάδα, ο οποίος ενημερώνει τα παιδιά που έχουν φτάσει στη δομή την τελευταία εβδομάδα σχετικά με τα δικαιώματα τους σε σχέση με το άσυλο και όπου χρειάζεται γίνεται ατομική συνάντηση και σχετική συμβουλευτική. Επιπρόσθετα ο δικηγόρος είναι αυτός που προετοιμάζει τα παιδιά για την διαδικασία συνέντευξης του ασύλου. Η προετοιμασία αυτή μπορεί να περιλαμβάνει γενικότερα θέματα αφήγησης της ιστορίας του παιδιού ενώπιον της επιτροπής και των σημείων που πρέπει να θίξει. Το παιδί προετοιμάζεται ώστε μπροστά στην επιτροπή που θα κρίνει το αίτημα του να πει για ποιο λόγο ζητά διεθνή προστασία και γιατί δεν μπορεί να επιστρέψει πίσω στη χώρα καταγωγής του. Η συνέντευξη σε α' βαθμό είναι πολύ σημαντική γιατί ουσιαστικά από αυτή κρίνεται η έκβαση του αιτήματος του. Ο δικηγόρος παρίσταται στη συνέντευξη και βοηθά όπου χρειάζεται τον συνεντευξιαζόμενο. Στη συνέντευξη συνοδός δύναται να είναι κοινωνικός λειτουργός ή όποιος άλλος σύμβουλος επιθυμεί ο συνεντευξιαζόμενος.

Στη προετοιμασία του παιδιού για τη συνέντευξη ασύλου συνδράμει και η ψυχοκοινωνική υπηρεσία. Η τελευταία προετοιμάζει και αξιολογεί κατά πόσο το παιδί είναι έτοιμο να δώσει μια συνέντευξη εξιστορώντας τραυματικά γεγονότα της ζωής τους και κατά πόσο η ανάκληση στη μνήμη τραυματικών εμπειριών μπορεί να τα επηρεάσει αρνητικά και να διαταράξει τη

ψυχοσυναισθηματική τους ισορροπία. Ας μην ξεχνάμε ότι κάποια από αυτά τα παιδιά έχουν ζήσει πολέμους, διώξεις και έχουν γίνει μάρτυρες βιαιοτήτων για θρησκευτικούς, πολιτικούς ή κοινωνικούς λόγους γι' αυτό άλλωστε αιτούνται διεθνούς προστασίας.

Συνοψίζοντας, η προετοιμασία των παιδιών για το άσυλο γίνεται από την ψυχοκοινωνική υπηρεσία σε συνδυασμό με δικηγόρο. Κυρίως με τις διαδικασίες ασύλου ασχολούνται ο δικηγόρος επί της ουσίας και ο κοινωνικός λειτουργός σε πιο πρακτικά θέματα.

Τα παιδιά αν δεν ζητήσουν άσυλο μέσα σε σαράντα ημέρες από την ημέρα εγκατάστασης τους στη δομή πρέπει να φύγουν.

Τα παιδιά δεν δείχνουν να έχουν ιδιαίτερο άγχος για τις διαδικασίες ασύλου. Σίγουρα όμως η έκβαση του αιτήματος τους, δηλαδή η αναγνώριση τους ή μη ως πρόσφυγες και η απόκτηση του δελτίου αναγνωρισμένου πρόσφυγα είναι κάτι που τους ενδιαφέρει. Παρόλο αυτά, δεν αποτελεί πρωταρχικό μέλημα τους. Τα παιδιά δεν το βάζουν σε υψηλή κλίμακα ιεραρχίας και μπορεί να είναι εξίσου σημαντικό ή και λιγότερο με την εγγραφή τους σε μια ποδοσφαιρική ομάδα ή στο σχολείο. Σχετικά με το αν βιώνουν άγχος τα παιδιά για το αίτημα ασύλου τους η Α.Β (ψυχολόγος) μας λέει: τα παιδιά αντιμετωπίζουν καθημερινά προβλήματα επιβίωσης και επικεντρώνονται στο εδώ και τώρα. Σε αυτό συμβάλλει και το νεαρό της ηλικίας. Ας μη ξεχνάμε ότι πρόκειται για εφήβους 15-18 ετών στη πλειοψηφία τους. Από την άλλη υπάρχει και η εκδοχή να αποφεύγουν να το σκέφτονται λόγω της αβεβαιότητας. Η αβεβαιότητα, η αλλαγή περιβάλλοντος και η έλλειψη σταθερού πλαισίου είναι καταστάσεις που δυσχεραίνουν την κατάσταση των παιδιών. Ο κοινωνικός λειτουργός της δομής από τη μεριά του, σημειώνει ότι τα παιδιά δεν δείχνουν άγχος σχετικά με το αίτημα ασύλου και προσθέτει τα εξής: Τα παιδιά στην πλειοψηφία τους βγάζουν τη κάρτα του αιτούντος ασύλου μέχρι να βρουν διακινητή ή χρήματα να φύγουν. Αν μπορούμε να πούμε ότι τους αγχώνει κάτι, με την έννοια ότι τους ενδιαφέρει, αυτό είναι η κάρτα που δίνεται για την οικογενειακή επανένωση δεδομένου ότι πρέπει να ολοκληρωθούν οι διαδικασίες μέσα σε έξι μήνες. Τα περισσότερα παιδιά το γνωρίζουν αυτό και νιώθουν άγχος με το πέρασμα του χρόνου και ιδιαίτερα προς το τέλος.

Αναφορικά με τη πρόσβαση στη δημόσιες υπηρεσίες γενικότερα, τα προβλήματα είναι κατά κανόνα αυτά που αντιμετωπίζουν και οι έλληνες πολίτες ως προς την εξυπηρέτηση τους και την διεκπεραίωση των εργασιών, αν και αναφέρονται και δυσκολίες εγγραφής στο σχολείο.

Βέβαια υπάρχει και η καχυποψία και η προκατάληψη σε μεγαλύτερο βαθμό σχετικά με πιθανές ασθένειες που μπορεί να φέρουν τα παιδιά, κάτι που υπάρχει ακόμα και από δομές και υπηρεσίες που σχετίζονται με παιδιά. Όπως αναφέρεται απο τον ψυχολόγο Η.Ρ «υπάρχει ένα στίγμα όπως με τους ψυχικά πάσχοντες». Επίσης ας μη ξεχνάμε τη δυσκολία της γλώσσας που δυσχεραίνει τη πρόσβαση στις υπηρεσίες.

Οικογενειακή επανένωση

Οι διαδικασίες οικογενειακής επανένωσης είναι ιδιαίτερα χρονοβόρες αλλά και κοστοβόρες. Η οικογενειακή επανένωση γίνεται με τους συγγενείς πρώτου βαθμού και σε πολύ ιδιαίτερες περιπτώσεις με αδέρφια και θείους. Πέραν του ότι χρειάζεται αρκετός χρόνος μέχρι να ολοκληρωθούν οι διαδικασίες τους αιτήματος οικογενειακής επανένωσης και οι ενέργειες που σχετίζονται με τη γραφειοκρατία, απαιτούνται και ιατρικές εξετάσεις DNA ως προς τη πιστοποίηση συγγένειας. Η ταυτοποίηση συγγένειας εξ αίματος γίνεται κατόπιν έκδοσης άδειας απο εισαγγελέα, άρα χρειάζεται χρόνος για ολοκλήρωση της διαδικασίας η οποία πρέπει να γίνει βήμα βήμα. Εκτός της γραφειοκρατίας τα παιδιά πρέπει να διαθέτουν τα χρήματα προκειμένου να υποβληθούν στις απαραίτητες ιατρικές εξετάσεις. Επίσης χρειάζονται χρήματα για να πληρώσουν τα ίδια το αεροπορικό εισιτήριο. Επειδή συνήθως τα ίδια δεν έχουν χρήματα περιμένουν να τους τα στείλουν οι συγγενείς για να καταφέρουν να ολοκληρώσουν τη μετάβαση τους στη χώρα προορισμού όπου βρίσκεται η οικογένεια.

Η νόμιμη οδός για την οικογενειακή επανένωση χρειάζεται πολύ χρόνο. Κάποια παιδιά περιμένουν έως ότου ολοκληρωθούν οι προβλεπόμενες διαδικασίες και φεύγουν με νόμιμο τρόπο. Κάποια άλλα παιδιά τελικά δεν περιμένουν και αποφασίζουν να ταξιδέψουν παράτυπα προκειμένου να φτάσουν στη χώρα που βρίσκονται οι γονείς τους. Υπήρχαν παιδιά στη δομή που κίνησαν διαδικασίες οικογενειακής επανένωσης και πέρασαν εννέα μήνες

χωρίς αυτές να έχουν ολοκληρωθεί ενώ τα ίδια αποφάσισαν να φύγουν μόνα τους. Εξαιτίας λοιπόν της μεγάλης καθυστέρησης αντί να περιμένουν την διεκπεραίωση των γραφειοκρατικών διαδικασιών μέσα από την ασφαλή διαβίωση τους σε μια δομή φιλοξενίας, επιλέγουν άλλους τρόπους μετάβασης τους στο κράτος που επιθυμούν. Τρόπους ιδιαίτερα επισφαλείς και επικίνδυνους ακόμα και για τους ενήλικες.

Το χρονοβόρο της όλης διακρατικής πλέον γραφειοκρατίας δυσχεραίνει και η δυσκολία στην επικοινωνία με τους γονείς. Ένα από τα πρώτα πράγματα που προσπαθούν να κάνουν οι κοινωνικοί λειτουργοί της δομής σε περίπτωση που υπάρχει αίτημα οικογενειακής επανένωσης είναι η επικοινωνία με την οικογένεια. Όταν οι γονείς βρίσκονται σε ένα άλλο ευρωπαϊκό κράτος θα πρέπει αρχικά να κινηθούν διαδικασίες από το κράτος το οποίο είναι το εν δυνάμει κράτος υποδοχής του παιδιού, για λόγους οικογενειακής επανένωσης. Πολλές φορές η όλη διαδικασία καθυστερεί εξαιτίας δυσκολίας στην επικοινωνία. Η δυσκολία αυτή δεν έγκειται στην κατανόηση της γλώσσας, εφόσον υπάρχουν διερμηνείς. Μπορεί να σχετίζεται όμως με το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο τους που επηρεάζει την κατανόηση, με την ελλιπή κατανόηση της γλώσσας της χώρας που ζουν ή την δυσκολία εύρεσης των κατάλληλων υπηρεσιών που πρέπει να απευθυνθούν αλλά και την έλλειψη υποστηρικτικού δικτύου.

Σχετικά με το θέμα της οικογενειακής επανένωσης το παιδί ζητά/εκφράζει την επιθυμία να επανενωθεί με την οικογένεια του. Γίνεται μια συνέντευξη με την ψυχοκοινωνική υπηρεσία στα πλαίσια της οποίας ο κοινωνικός λειτουργός μαζί με τον ψυχολόγο παίρνει το κοινωνικό, οικογενειακό και αναπτυξιακό ιστορικό του παιδιού. Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης αν το παιδί εκφράσει τη βούληση του για επανένωση της οικογένειας, ο κοινωνικός λειτουργός και εφόσον εξετάσει το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού ξεκινά προσπάθεια ανεύρεσης της οικογένειας. Εφόσον γίνει η πρώτη επικοινωνία έπειτα αναλαμβάνει, ως προς τη διαδικασία, ο δικηγόρος που έχει οριστεί από τη δομή για το παιδί και ο αντίστοιχος εξουσιοδοτημένος δικηγόρος που έχει διοριστεί από την οικογένεια. Εφόσον ολοκληρωθούν οι απαιτούμενες ενέργειες τελευταίος ενημερώνεται ο εισαγγελέας. Ο εισαγγελέας είναι αυτός ο οποίος θα δώσει την άδεια για να υποβληθεί το παιδί σε τέστ DNA προκειμένου να

πιστοποιηθεί η συγγένεια των εμπλεκομένων στη πράξη της οικογενειακής επανένωσης.

Πολλές φορές τα αιτήματα ασύλου αλλά και οικογενειακής επανένωσης γίνονται, προκειμένου να χορηγηθεί το έγγραφο και κατόπιν να σφραγιστεί η κάρτα, εξηγεί η Α.Δ. Η κάρτα αυτή δίνει το δικαίωμα της νόμιμης διαμονής με μια ισχύ που βοηθάει τα παιδιά να έχουν στη κατοχή τους κάποιο νομιμοποιητικό έγγραφο ώστε να μην έχουν προβλήματα σύλληψης. Έτσι κερδίζουν χρόνο έως ότου καταφέρουν να δικτυωθούν και να βρουν τρόπο να συνεχίσουν το ταξίδι τους.

Καθημερινότητα στη δομή

Τα παιδιά στην συντριπτική πλειοψηφία δεν έχουν χρήματα όχι για να αποπληρώσουν εξετάσεις και αεροπορικά εισιτήρια αλλά ούτε και για τις καθημερινές τους ανάγκες εκτός δομής. Γενικότερα δεν προβλέπεται χαρτζιλίκι για τα παιδιά αυτά, αν και η δομή είναι ανοιχτή από τις 7:00 το πρωί έως της 21:30 το βράδυ. Αυτό ισχύει διότι η δομή είναι ανοιχτού τύπου και τα παιδιά άνω των δεκατεσσάρων ετών έχουν δικαίωμα να φεύγουν από τη δομή με την προϋπόθεση να υπογράφουν ώρα εξόδου και επιστροφής στη δομή.

Άρα όλες οι δραστηριότητες που σχετίζονται με δράσεις εκτός δομής γίνονται περιοριστικά από τα παιδιά που είναι άνω των δεκατεσσάρων ετών που αποτελούν βέβαια τη συντριπτική πλειοψηφία. Τα παιδιά κάτω των δεκατεσσάρων τυπικά δεν επιτρέπεται να απομακρύνονται από το χώρο της δομής αλλά στην πράξη τους επιτρέπεται να παίζουν στο χώρο της γειτονιάς. Εκεί παίζουν τόσο μεταξύ τους όσο και με άλλα παιδιά κατοίκους της περιοχής. Βέβαια στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι ο κόσμος δεν είναι σε γενικές γραμμές φιλικά διακείμενος προς τα παιδιά. Στην γειτονιά δεν λείπουν οι μικροεντάσεις αν και σχετίζονται με θέματα ελάσσονος σημασίας και αφορούν ζητήματα στα πλαίσια παιχνιδιού των παιδιών.

Ως εκ τούτου οι ανήλικοι συναναστρέφονται και με άλλα παιδιά εκτός δομής. Βέβαια αξιοσημείωτα είναι και τα πρακτικά κωλύματα που υπάρχουν και δεν είναι διόλου ευκαταφρόνητα. Πρώτο η γλώσσα αποτελεί σημαντική τροχοπέδη στην επικοινωνία με τα γηγενή παιδιά. Επιπρόσθετα, η έλλειψη χρημάτων για εισιτήριο ή για ένα καφέ για παράδειγμα μπορεί να κάνει

απαγορευτική τη παρέα με συνομιλήκους εκτός δομής και εκτός ομάδας ομοεθνών.

Γενικά υπάρχει δίκτυο ομοεθνών, με το οποίο έρχονται σε επαφή τα παιδιά εκτός δομής. Τα παιδιά έχουν υποστηρικτικό δίκτυο, όμως «δεν συζητούν για την ύπαρξη αυτού», όπως λέει ο ψυχολόγος Η.Ρ. Επιπρόσθετα, πολλοί συναντάνε πρόσωπα του συγγενικού περιβάλλοντος οι οποίοι τους εξασφαλίζουν κάποιο χαρτζιλίκι. Πάντως σταθερά συναντάνε φίλους τους ενώ δεν έχει πέσει στην υπόληψη του προσωπικού η ύπαρξη δεσμών φιλίας με έλληνες.

Υπάρχουν κάποιες εθνικότητες που είναι πιο οργανωμένες από τις υπόλοιπες όπως οι Αφγανοί σε αντίθεση με τους Σύρους που είναι ανοργάνωτοι.

Το σταθερό και σίγουρο βέβαια υποστηρικτικό δίκτυο είναι οι εργαζόμενοι της δομής, οι εθελοντές της αλλά και ως ένα μικρότερο βαθμό οι μητέρες των μονογονεϊκών οικογενειών που συστεγάζονται στο ίδιο κτήριο.

Αναφορικά με την κάλυψη των θρησκευτικών και πολιτισμικών αναγκών πολλές φορές καλύπτεται μέσα από τα άτυπα αυτά δίκτυα ομοεθνών. Στη δομή υπάρχει χώρος προσευχής, αν και συνήθως τα παιδιά ζητούν απλώς ένα χαλάκι για να προσευχηθούν στο δωμάτιο τους. Στη δομή αποφεύγονται τα θρησκευτικά σύμβολα προς αποφυγή παρεξηγήσεων ανάμεσα σε παιδιά διαφορετικών θρησκευτικών πεποιθήσεων. Γενικότερα επισκέπτονται συχνά χώρους λατρείας. Κάποια παιδιά αφγανικής καταγωγής πηγαίνουν στη κοινότητα των Αφγανών της Αθήνας και προσεύχονται εκεί κυρίως κατά την περίοδο του ραμαζανίου.

Στο ευρύτερο πλαίσιο της κάλυψης των πολιτισμικών αναγκών είναι και το φαγητό. Τα παιδιά είναι απαιτητικά ως προς αυτό και ζητούν την ανάλογη μαγειρική. Η δομή φροντίζει να παρέχει το κατάλληλο φαγητό ανάλογα με τις γευστικές τους προτιμήσεις αλλά και τους θρησκευτικούς περιορισμούς της μουσουλμανικής θρησκείας. Χαρακτηριστικό είναι ότι δεν σερβίρεται χοιρινό κρέας μιας και η συντριπτική πλειοψηφία των παιδιών προέρχεται από μουσουλμανικές χώρες. Επίσης υπάρχει η μέριμνα ώστε την περίοδο του ραμαζανίου τα φαγητά να σερβίρονται τις ώρες που μπορούν να τα καταναλώσουν σύμφωνα με τις θρησκευτικές επιταγές. Γενικότερα τις

πολιτισμικές τους ανάγκες τις καλύπτουν περισσότερο μέσω των δικτύων των ομοεθνών παρά από τη δομή μέσα σε ένα δομημένο και οργανωτικό πλαίσιο.

Εργασία

Σχετικά με το θέμα της εργασίας, η κατάσταση είναι δύσκολη. Παιδιά που προσπάθησαν να εργαστούν στο παρελθόν σε οικοδομικές εργασίες έπεσαν θύμα απάτης και ενώ εργάστηκαν δεν πήραν τα δεδουλευμένα. Ο αιτών άσυλο πλέον δεν έχει δικαίωμα έκδοσης άδειας εργασίας και άρα εξαναγκάζεται σε μορφές παράτυπης εργασίας.

Δυνατότητα τεχνικής κατάρτισης δεν υπάρχει, ενώ τα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης(Κ.Ε.Κ) δέχονται συνήθως άτομα με κάρτα αναγνωρισμένου πρόσφυγα, σύμφωνα με τον Η.Ρ. Από την άλλη, η δομή αναζητά, σε περιπτώσεις που κάποιο παιδί εκδηλώσει επιθυμία, άτυπα μέσα από μάστορες στα πλαίσια των ευρύτερων άτυπων γνωριμιών. Πάντως γενικά τα παιδιά δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον για τη εκμάθηση τεχνών σύμφωνα με τον παιδαγωγό της δομής.

Εκπαίδευση παιδιών

Όσον αφορά στην εκπαίδευση των παιδιών σημειώνεται μεγάλη διαφοροποίηση. Τα παιδιά που έχουν αποφασίσει να μείνουν στη δομή και κατ' επέκταση στην Ελλάδα πηγαίνουν στο ελληνικό σχολείο και φοιτούν κανονικά όπως οι έλληνες μαθητές. Όσοι βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο κάνουν μαθήματα ελληνικών, αγγλικών και χρήσης ηλεκτρονικών υπολογιστών μέσα στο χώρο της δομής. Όταν αποφασίσουν να μείνουν στη δομή, τότε μόνο γίνεται κανονικά η διαδικασία ώστε να ολοκληρωθεί η εγγραφή τους σε σχολείο. Τα παιδιά που δεν μιλούν ελληνικά πηγαίνουν στα διαπολιτισμικά γυμνάσια και λύκεια και φυσικά βοηθούνται από τη δομή στην εκμάθηση της γλώσσας. Η γνώση της ελληνικής γλώσσας δεν είναι σημαντική μόνο για την πρόοδο τους στο σχολείο αλλά και για την κοινωνικοποίηση τους και την ένταξη τους γενικότερα. Αντίθετα, τα παιδιά που μιλούν ελληνικά πηγαίνουν στα κανονικά σχολεία μέσης εκπαίδευσης. Αυτά που γνωρίζουν τη

γλώσσα είναι ενταγμένα στην ελληνική κοινωνία και έχουν λιγότερα προβλήματα ρατσισμού και κοινωνικής απομόνωσης.

Η δομή φροντίζει για παιδαγωγικά και ψυχοεκπαιδευτικά προγράμματα καθώς και για την άθληση των παιδιών. Στα πλαίσια της δομής γίνονται διάφορες δράσεις όπως κουκλοθέατρο, πάρτυ γενεθλίων, βραβεύσεις, γιορτές, τουρνουά πινγκ-πονγκ και διενέργεια εκδρομών. Όσον αφορά τις δραστηριότητες, η δομή έχει αναπτύξει συνεργασία και με το δήμο Μοσχάτου σε διάφορες δράσεις που σχετίζονται με τη ψυχαγωγία των παιδιών γενικότερα. Σημαντική είναι η προσφορά του δήμου αναφορικά με τη δυνατότητα που έχει δοθεί στα παιδιά αυτά να συμμετέχουν σε αθλητικά προγράμματα του δήμου. Μάλιστα υπήρχε και παιδί που ξεχώρισε στις αθλητικές του επιδόσεις στο ποδόσφαιρο και εγγράφηκε σε ομάδα ποδοσφαίρου κατηγορίας, όπως μας αφηγείται ο Ν.Π της δομής. Τα ψυχαγωγικά προγράμματα λαμβάνουν συνήθως χώρα κατά την διάρκεια των σαββατοκύριακων. Οι εξωτερικές δραστηριότητες όπως περίπατοι, ψυχαγωγικές εκδρομές είναι μερικές από τις δράσεις. Επίσης υπάρχει ανοιχτή βιβλιοθήκη και χειροτεχνίες για τα παιδιά που τους αρέσει η ενασχόληση με τα καλλιτεχνικά. Πέρα των οργανωμένων εκδηλώσεων τα μικρότερα παιδιά παίζουν ποδόσφαιρο στα γηπεδάκια της γειτονιάς, βλέπουν τηλεόραση, σερφάρουν στο διαδίκτυο και βλέπουν ταινίες.

Επίσης στη δομή υπάρχει εκπαιδευτικός ως μόνιμο προσωπικό. Κύρια ενασχόληση είναι η ενισχυτική διδασκαλία στα παιδιά που φοιτούν στα σχολεία. Η εκπαίδευση στοχεύει κυρίως αλλά όχι περιοριστικά στην εκμάθηση της γλώσσας και επίσης επικεντρώνεται στα μαθήματα του σχολικού προγράμματος στα οποία αντιμετωπίζουν δυσκολία οι μαθητές. Τα παιδιά στο σύνολο τους και ειδικότερα αυτά που δυσκολεύονται με την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας δείχνουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τα μαθηματικά, την εκμάθηση χρήσης ηλεκτρονικών υπολογιστών και την εκμάθηση των ελληνικών. Βέβαια υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση σε σχέση με την επιθυμία των παιδιών για μάθηση. Άλλα μαθαίνουν πολύ γρήγορα και άλλα δεν ενδιαφέρονται καθόλου. Γίνεται μια προσπάθεια επιβράβευσης των παιδιών που προσπαθούν με εκδρομές εκπαιδευτικού τύπου. Επίσης γίνεται προσπάθεια στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας να μαθαίνουν και πιο πρακτικής φύσης πράγματα όπως την χρήση του νομίσματος του ευρώ.

Η δυσκολία που συναντάται στην δουλειά του εκπαιδευτικού είναι το θέμα της γλώσσας. Δεν υπάρχει δυνατότητα διερμηνείας κατά την διάρκεια του μαθήματος και τα παιδιά χάνουν το μεγαλύτερο μέρος της διδασκαλίας λόγω της γλωσσικής ανεπάρκειας. Επίσης υπάρχει ανάγκη σε εκπαιδευτικό υλικό που να είναι γραμμένο σε γλώσσα farsi, αφγανική γλώσσα και ελληνικά ταυτόχρονα με αποτέλεσμα να χάνεται το μεγαλύτερο μέρος της επικοινωνίας.

Στο παιδαγωγικό κομμάτι βοηθάνε και οι εθελοντές τόσο σε ατομικό όσο και σε ομαδικό επίπεδο, κυρίως μέσω της υποστηρικτικής διδασκαλίας. Επιπλέον υπάρχει και εθελόντρια εργοθεραπεύτρια που απασχολεί τα παιδιά μέσω γραφικών τεχνών.

Σε επίπεδο συνεργασίας με τη κοινωνία υπάρχει ένα δίκτυο οργανισμών και μη κυβερνητικών οργανώσεων που αποτελούν ένα υποστηρικτικό πλαίσιο. Στα πλαίσια λοιπόν αυτά, γίνονται διάφορες δράσεις όπως τα βιωματικά σεμινάρια στα οποία συμμετέχουν τόσο το προσωπικό όσο και τα ίδια τα παιδιά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα οργανισμού που προσφέρει βοήθεια είναι το Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Εκπαίδευση προσωπικού

Αναφορικά τώρα με τις εκπαιδευτικές ανάγκες του προσωπικού, είναι περισσότερο αυξημένες για τους υπαλλήλους γενικών καθηκόντων. Σε αντίθεση με την ψυχοκοινωνική και την ιατρική υπηρεσία που έχει εμπειρία εργασίας με μετανάστες ή/και με παιδιά και υπάρχει μια σχετική εξειδίκευση, οι εργαζόμενοι των γενικών καθηκόντων χρήζουν περισσότερης εκπαίδευσης, μας λέει ο κοινωνικός λειτουργός Ν.Π

Σχετικά με τις ανάγκες εκπαίδευσης του νοσηλευτικού προσωπικού, σαφώς και υπάρχουν ανάγκες αλλά κυρίως θέληση για περαιτέρω εκπαίδευση ιδιαίτερα στη διαχείριση του πολιτισμικού κομματιού. Στο παρελθόν το προσωπικό έχει λάβει μέρος σε εκπαιδεύσεις μέσω διεξαγωγής σεμιναρίων στα πλαίσια συνεργασίας φορέων όπως με τη Μ.Κ.Ο Μετάδραση.

Όπως μας λέει ο εκπαιδευτικός της δομής Μ.Δ η εκπαίδευση πάντα είναι καλή και αναγκαία αναφορικά με το πολιτισμικό κομμάτι αλλά δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι πρωτίστως είναι παιδιά και μετά αλλοεθνείς.

Αξίζει να σημειωθεί ότι εκπαιδευτικές ανάγκες έχουν και οι διερμηνείς. Κάποιοι από αυτούς δεν έχουν ενταχθεί στην ελληνική κοινωνία, νιώθουν πρώτα μετανάστες ή πρώτα αφγανοί ή άραβες, ανάλογα με την εθνικότητα τους. Δυσκολεύονται στο να είναι αντικειμενικοί και να περιορίζονται στη διερμηνεία και μόνο και δεν είναι λίγες οι φορές που ταυτίζονται με τα παιδιά δυσκολεύοντας το έργο ιδιαίτερα της ψυχοκοινωνικής υπηρεσίας. Αυτό μπορεί να δημιουργεί πολλά προβλήματα όταν το προσωπικό δεν κρατάει μια ενιαία γραμμή ως προς τη συμπεριφορά και την οριοθέτηση των παιδιών.

Υγεία

Αναφορικά με την υγεία των παιδιών υπάρχει στη δομή ιατρική υπηρεσία η οποία αποτελείται από μόνιμο προσωπικό μία νοσηλεύτρια και μια επισκέπτρια υγείας. Προϋπόθεση για να γίνουν δεκτά τα παιδιά από το ξενώνα και να φιλοξενηθούν σε αυτόν είναι η υποβολή σε αιματολογικές εξετάσεις σχετικά με ηπατίτιδες Β, C και HIV. Επίσης προαπαιτούμενο φιλοξενίας είναι η εξέταση μαντού για φυματώσεις. Οπότε τα παιδιά είναι υγιή ως προς τα μεταδιδόμενα νοσήματα αιματολογικού και αναπνευστικού τύπου. Όταν έρχονται λοιπόν στη δομή λαμβάνεται πέρα του ψυχοκοινωνικού ιστορικού και ένα ιατρικό ιστορικό.

Η υπηρεσία ασχολείται με την πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας. Σήμερα υπάρχει πρόγραμμα υγειονομικού ελέγχου το οποίο λαμβάνει χώρα κάθε Παρασκευή, μας λέει η νοσηλεύτρια Π.Γ

Επιπρόσθετα γίνονται συνοδείες σε γενικά νοσοκομεία από το προσωπικό της ιατρικής υπηρεσίας και με την βοήθεια διερμηνέα, όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο. Όταν τα παιδιά μπορούν να πάνε μόνο τους στο νοσοκομείο πηγαίνουν χωρίς συνοδεία, δεδομένου ότι είναι άνω των δεκατεσσάρων ετών. Η επίσκεψη ενός παιδιού στο νοσοκομείο χωρίς συνοδεία είναι κάτι που πολλές φορές παροτρύνεται να το κάνει. Αν σκεφτεί κανείς ότι πολλά από αυτά είναι λίγο πριν την ενηλικίωση τους, είναι καλό να λαμβάνουν μία προετοιμασία από τη δομή ώστε να μπορούν να αυτοεξυπηρετούνται. Οπότε η βοήθεια της δομής είναι επικουρική και περιορίζεται στο κλείσιμο του ιατρικού ραντεβού στην ανάλογη κλινική και τις

κατευθυντήριες οδηγίες για την μετάβαση στο νοσοκομείο μέσω των μέσων μαζικής μεταφοράς.

Επίσης η νοσηλευτική υπηρεσία αναλαμβάνει μέριμνα σε θέματα λήψης φαρμακευτικής αγωγής. Γίνεται ένα είδος εποπτείας, όπως μας λέει η Α.Ζ. ώστε να εξασφαλίζεται η σωστή δόσοληψία των φαρμάκων και στις περισσότερες περιπτώσεις η λήψη των φαρμάκων γίνεται παρουσία προσωπικού.

Επιπρόσθετα η νοσηλευτική υπηρεσία φροντίζει για τα εμβόλια των παιδιών. Για τα παιδιά εκδίδεται βιβλιάριο υγείας και η επισκέπτρια υγείας μαζί με την νοσηλεύτρια φροντίζει ώστε τα παιδιά να εκτελούν τα προγραμματισμένα τους εμβόλια, χωρίς να παραλείπονται οι δόσεις .

Επίσης γίνονται ομάδες ενημέρωσης για το σύστημα υγείας στην Ελλάδα γενικότερα. Για παράδειγμα, σε ποιο τηλέφωνο καλούμε για να κλείσουμε ένα ραντεβού για γιατρό σε γενικό νοσοκομείο. Τα παιδιά ενημερώνονται ότι τα πρωινά ραντεβού είναι δωρεάν και στα απογευματινά αντιθέτως απαιτείται πληρωμή. Επίσης ενημερώνονται για τα δικαιώματα που έχουν αναφορικά με την ιδιότητα τους ως αιτούντες άσυλο. Τους γνωστοποιείται ότι ως κάτοχοι δελτίου αιτήσαντος ασύλου και ως ανήλικοι μπορούν να απολαμβάνουν παροχές από το δημόσιο σύστημα υγείας χωρίς να πληρώνουν. Επιπρόσθετα ενημερώνονται ότι σε περίπτωση λήξης της ισχύος του δελτίου τους και ενηλικίωσής τους, μπορούν να επισκεφτούν μόνο τα έκτακτα ιατρεία των νοσοκομείων που εφημερεύουν ενώ μπορούν να βρουν και βοήθεια σε μη κυβερνητικές οργανώσεις όπως η Πράξις, οι Γιατροί Του Κόσμου(ΓΤΚ) όπου παρέχεται δωρεάν πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας σε ανασφάλιστους γενικότερα. Επιπρόσθετα ενημερώνονται ότι στη περίπτωση λοιμωδών νοσημάτων δεν υπάρχει κανένας περιορισμός ως προς τη δωρεά παροχή φροντίδας. Κάποιες από αυτές τις πληροφορίες μπορεί να μην τους αφορούν άμεσα αλλά είναι πολύ χρήσιμες να τις γνωρίζουν ιδιαίτερα αν αναλογιστεί κανείς ότι πολλά από τα παιδιά αυτά βρίσκονται στο όριο ενηλικίωσης και επίσης είναι αβέβαιος ο ακριβής χρόνος παραμονής στη δομή, δεδομένου ότι υπήρξαν και παιδιά που έφυγαν από τη δομή την ίδια μέρα.

Επιπρόσθετα γίνονται ομάδες συζήτησης για τη σωστή διατροφή και για την τήρηση κανόνων υγιεινής τόσο σχετικά με τη διατήρηση της καλής

υγείας όσο και με την καθαριότητα. Επιπλέον γίνεται προσπάθεια και σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης πράγμα που δεν είναι εύκολο και η δυσκολία έγκειται στην δυσκολία αποδοχής βάσει πολιτισμικών στοιχείων, σύμφωνα με την Π.Γ

Έλλειψη προσωπικού

Η δομή, χρειάζεται και άλλους κοινωνικούς λειτουργούς. Αν και στη δομή εργάζονται δύο κοινωνικοί λειτουργοί δεν επαρκούν για να καλύψουν τις ανάγκες της κοινωνικής υπηρεσίας. Σημαντική είναι η υπενθύμιση ότι η δομή εκτός των εξήντα ασυνόδευτων ανηλίκων φιλοξενεί δεκατέσσερις μητέρες και εικοσιοχτώ παιδιά (αριθμός που μεταβάλλεται), ως μέλη μονογονεϊκών οικογενειών. Πέρα της ανάγκης για περισσότερους κοινωνικούς λειτουργούς η δομή χρειάζεται και αριθμητική ενίσχυση της υπηρεσίας ψυχολογικής υποστήριξης. Σήμερα η δομή διαθέτει δύο ψυχολόγους για σύνολο 102 ατόμων. Αν αναλογιστεί κανείς τις ανάγκες που έχουν τα ασυνόδευτα παιδιά αλλά και οι μόνες μητέρες πρόσφυγες και την τρωτότητα που χαρακτηρίζει το πληθυσμό αυτόν, αντιλαμβάνεται κανείς ότι η ανάγκη για περαιτέρω προσωπικό είναι επιτακτική. Αυξημένες είναι επίσης οι ανάγκες σε προσωπικό γενικών καθηκόντων που ασχολούνται με τη μαγειρική και την καθαριότητα του χώρου. Βέβαια οι ανάγκες για καθαριότητα είναι πολλές. Οι εξυπηρετούμενοι έχουν αρκετές απαιτήσεις. Το νεαρό της ηλικίας και ο διαχωρισμός των εργασιών στο σπίτι όπως αυτός καθορίζεται μέσα από τους καθιερωμένους έμφυλους ρόλους αυξάνει τις ανάγκες για περιποίηση και καθαριότητα του χώρου.

Η ανάγκη για δημιουργική απασχόληση στα παιδιά είναι μεγάλη. Θα ήταν πολύ χρήσιμο να προβλεπόταν η ύπαρξη εργοθεραπευτή στις δομές καθώς συμβάλλει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων των παιδιών και στην δημιουργική τους απασχόληση. Την ανάγκη για δημιουργική απασχόληση καλύπτει η δομή μέσω εθελοντών που στηρίζουν τα παιδιά. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι η δημιουργική απασχόληση δεν είναι πανάκεια. Πολλές φορές τα παιδιά ως έφηβοι αντιδρούν σε δραστηριότητες π.χ ομάδες συζήτησης, παιχνίδι, διαδραστικά δρώμενα και δύσκολα αποδέχονται ενέργειες που γίνονται μέσα σε ένα δομημένο πλαίσιο, σύμφωνα με την Α.Δ

Η ύπαρξη επιτρόπου επίσης αποτελεί επιτακτική ανάγκη. Για κάθε ασυνόδευτο παιδί ενημερώνεται από τις αρμόδιες αρχές ο Εισαγγελέας Ανηλίκων ή ο Εισαγγελέας Πρωτοδικών, ο οποίος, ως προσωρινός επίτροπος εκ του νόμου, προβαίνει στις απαραίτητες ενέργειες για το διορισμό επιτρόπου. Δεδομένων των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών όμως της ομάδας των ασυνόδευτων παιδιών, αλλά και του μεγάλου αριθμού τους, η ουσιαστική και αποτελεσματική άσκηση της επιτροπείας από τους προσωρινούς ή μόνιμους επιτρόπους καθίσταται ιδιαίτερα δυσχερής έως και ανέφικτη με αποτέλεσμα να υπάρχει επίτροπος τυπικά και όχι ουσιαστικά. Συνήθως παραμένει ο εισαγγελέας ως τυπικός και μόνο επίτροπος κάτι που όμως αντίκειται στο δικαίωμα του παιδιού για ουσιαστική επιτροπεία. Η επιτροπεία θα έπρεπε να λειτουργεί στη λογική του προσώπου αναφοράς και με ένα τρόπο πιο δομημένο και φυσικά ουσιαστικό που να εξυπηρετεί το συμφέρον του παιδιού, μας λέει η Α.Δ

Όσον αφορά στη διαχείριση της διαπολιτισμικότητας υπάρχουν τα άτομα και η εμπειρία αλλά δεν υπάρχει ο χρόνος. Περισσότερο αυξημένες είναι οι εκπαιδευτικές ανάγκες των ατόμων που εργάζονται ως υπάλληλοι γενικών καθηκόντων. Στο τομέα αυτό μπορούν να συμβάλλουν και οι πολιτισμικοί διαμεσολαβητές. Άνθρωποι δηλαδή που ανήκουν στην ίδια πολιτισμική ομάδα. Τον ρόλο του κοινωνικού διαμεσολαβητή μπορούν να παίζουν οι διερμηνείς.

Έλλειψη πόρων

Η έλλειψη των πόρων είναι κάτι που δυσχεραίνει έμμεσα αλλά και άμεσα πολλές φορές τα προβλήματα των παιδιών. Η δομή είναι ένας ζωντανός οργανισμός και όταν υπάρχει κρίση λειτουργεί αρνητικά σε ολόκληρο το σύστημα, μας λέει ο ψυχολόγος της δομής, Η.Ρ. Τα παιδιά όμως δεν επηρεάζονται μόνο έμμεσα αλλά και άμεσα από την υποχρηματοδότηση των δομών με αποτέλεσμα πολλές φορές να υπάρχουν ελλείψεις σε είδη πρώτης ανάγκης, όπως είναι τα είδη ατομικής υγιεινής. Σε αυτή τη περίπτωση μιλάμε για άμεσο αντίκτυπο της έλλειψης πόρων στην καθημερινότητα των παιδιών. Από την έλλειψη πόρων δεν επηρεάζονται μόνο τα παιδιά αλλά δυσχεραίνεται και το έργο της ψυχοκοινωνικής υπηρεσίας.

Το έργο του προσωπικού γενικότερα δυσκολεύει και λόγω των κενών που υπάρχουν ανάμεσα στα προγράμματα.

Πολλά προβλήματα οφείλονται σε ελλείψεις που υπάρχουν λόγω περιορισμένων πόρων, με αποτέλεσμα να γίνεται μεγάλη οικονομία ακόμα και στα είδη ατομικής υγιεινής. Πολλά όμως από τα προβλήματα οφείλονται στη συνεχή ροή και εναλλαγή των παιδιών στο χώρο που δυσκολεύει το έργο των ανθρώπων που εργάζονται με τα παιδιά αυτά. Το μήνα Δεκέμβριο η δομή είχε 35 νέες εισαγωγές παιδιών τη στιγμή που η δομή είναι χωρητικότητας εξήντα ατόμων. Τα παιδιά αυτά συνήθως φεύγουν από τη δομή στους δύο με εφτά μήνες, ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκουν, όπως αυτές περιγράφηκαν παραπάνω.

Συμμετοχική παρατήρηση

Πριν περάσω στην επόμενη ενότητα της ανάλυσης και συζήτησης των αποτελεσμάτων της έρευνας, θεωρώ ότι θα ήταν καλό να κάνω μια σύντομη αναφορά συμμετοχικής παρατήρησης.

Αρχικά σχετικά με τη συνεχή εναλλαγή παιδιών στο χώρο, παρατηρείται, κατά την παραμονή μου στη δομή για την διενέργεια των συνεντεύξεων, ότι έρχονται καινούρια παιδιά στο χώρο υποδοχής πράγμα που σημαίνει ότι αδειάζουν θέσεις από παιδιά που εγκαταλείπουν τη δομή.

Αναφορικά με το χώρο της δομής είναι άνετος όμως χρήζει κάποιας ανακαίνισης ώστε να είναι πιο ευχαριστός γενικότερα αλλά και καταλληλότερος για την διαμονή παιδιών, καθώς έχει σοβαρές ελλείψεις σε επίπεδο διακόσμησης. Πολύ πιθανόν αυτό να επιβεβαιώνει την υποχρηματοδότηση της δομής. Πάντως οι τοίχοι έχουν ζωγραφιές παιδιών, δίνουν μια ευχάριστη νότα στο χώρο και μαρτυρούν την ενασχόληση τους με καλλιτεχνικού τύπου δραστηριότητες.

Πολλά από τα παιδιά, κάθονται στο χώρο της υποδοχής, συζητούν μεταξύ τους, μιλούν στα κινητά τους τηλέφωνα και συνομιλούν με το προσωπικό της δομής. Κάποια από αυτά βρίσκονται στην αίθουσα διδασκαλίας και άλλα στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Παρά τον μεγάλο αριθμό φιλοξενουμένων γενικότερα υπάρχει σχετική ησυχία στο χώρο.

Αναφορικά με τη έλλειψη προσωπικού, θα έλεγα ότι παρατηρείται κατά την διάρκεια της διεξαγωγής των συνεντεύξεων. Συγκεκριμένα, ο κοινωνικός λειτουργός αναγκάζεται να διακόπτει κατά τη διάρκεια της συνέντευξης μας γιατί δεν υπάρχει άλλος να τον αντικαταστήσει. Επίσης, η συνέντευξη με τον έναν ψυχολόγο γίνεται στο χώρο υποδοχής, καθώς πρέπει να παρευρίσκονται εκεί ως φυσική παρουσία για τη καταγραφή στο βιβλίο υποδοχής της ώρας εξόδου και επιστροφής των παιδιών, μιας και δεν υπάρχει επιπλέον διαθέσιμο προσωπικό για την δουλειά αυτή. Η ανάγκη του επιπλέον προσωπικού επιβεβαιώνεται και από την δυσκολία που αντιμετωπίσα στο κλείσιμο των ραντεβού των συνεντευξιαζόμενων και τη καθυστέρηση αυτών εξαιτίας αυξημένων επαγγελματικών υποχρεώσεων. Αν και υπήρχε η προθυμία για συμμετοχή στην έρευνα είναι εμφανές ότι δεν υπήρχε αρκετός διαθέσιμος χρόνος.

5.2 Ανάλυση και συζήτηση των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Τα παιδιά που έρχονται στην Ελλάδα ασυνόδευτα και ζητούν άσυλο μπορεί να ανήκουν σε μία από τις τρεις κατηγορίες: ζητούν διεθνή προστασία ως πρόσφυγες στη χώρα μας, κάνουν μια ενδιάμεση στάση πριν μεταβούν σε κάποια άλλη ευρωπαϊκή χώρα του βορρά ή επιζητούν οικογενειακή επανένωση με μέλη οικογένειας που βρίσκονται σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αν και όλα λοιπόν τα παιδιά φαίνεται να είναι μια ομοιογενής ομάδα, ηλικιακά και με κοινά χαρακτηριστικά προκύπτει ότι υπάρχουν διάφορες υποομάδες με διαφορετικές προτεραιότητες. Γι' αυτό άλλωστε η παροχή φροντίδας είναι εξατομικευμένου τύπου προσαρμοσμένη πάντα στις ανάγκες του εκάστοτε παιδιού.

Σχετικά με το άσυλο αντιλαμβανόμαστε ότι είναι μια διαδικασία «αναγκαστικής» επιλογής για το παιδί, από την στιγμή που το αίτημα ασύλου μέσα σε διάστημα σαράνταπέντε ημερών αποτελεί προαπαιτούμενο για την φιλοξενία σε μια δομή και την νόμιμη παραμονή του στη χώρα.

Ρόλος του δικηγόρου

Σύμφωνα με το Γενικό Σχόλιο Νο. 6(παράγραφο 21 και 36), όταν ένα ασυνόδευτο παιδί απευθύνεται σε υπηρεσίες ασύλου και άλλες διοικητικές ή δικαστικές υπηρεσίες, προβλέπεται η δυνατότητα να έχει νομικό σύμβουλο, όπως και συμβαίνει. Οι υπόλοιπες ειδικότητες δεν έχουν τα απαραίτητα εφόδια για να κινήσουν εξ ολοκλήρου μια διαδικασία σχετική με το άσυλο. Μπορούν να συνδράμουν με τις γνώσεις τους, να διευκολύνουν διαδικασίες αλλά για παράδειγμα, δεν μπορούν να υποβάλλουν μια ένσταση σε περίπτωση απόρριψης από την πρωτοβάθμια επιτροπή. Ο νομικός σύμβουλος είναι αυτός που βοηθά για την διαδικασία της προσφυγής σε περίπτωση απορριπτικής απόφασης στην πρωτοβάθμια επιτροπή. Αν σκεφτεί κανείς ότι η συντριπτική πλειοψηφία των αιτημάτων ασύλου παίρνει αρνητική απάντηση τουλάχιστον σε πρώτο βαθμό, η εξέταση από δευτεροβάθμια επιτροπή ή Επιτροπή Προσφυγών, κρίνεται επιτακτική. Ο δικηγόρος είναι αυτός που θα κινήσει τις νόμιμες διαδικασίες και θα φροντίσει ώστε αυτές να γίνουν έγκαιρα στο προβλεπόμενο από το νόμο χρονικό πλαίσιο ώστε να μην χαθεί η δυνατότητα επανεξέτασης.

Πρόσβαση σε υπηρεσίες

Όσον αφορά στην πρόσβαση στις υπηρεσίες αντιμετωπίζουν δυσκολίες αλλά όχι τόσες πολλές όσο ο γενικότερος πληθυσμός των αιτούντων άσυλο. Καθοριστικό ρόλο σε αυτό παίζει η δομή καθώς τα παιδιά πηγαίνουν συστηματικά στις υπηρεσίες ή με κάποιο παραπτεμπτικό στη κατοχή τους από την κοινωνική ή ιατρική υπηρεσία, ανάλογα με το που απευθύνονται κάθε φορά. Πέρα της βοήθειας της δομής σίγουρα παίζει ρόλο και το γεγονός ότι πρόκειται για παιδιά οπότε συναντούν μια πιο φιλική αντιμετώπιση από τους εκάστοτε υπαλλήλους σε σύγκριση πάντα με τους ενήλικες αιτούντες άσυλο.

Σημαντική είναι και η δουλειά που γίνεται από την νοσηλευτική υπηρεσία καθώς τα παιδιά μαθαίνουν να φροντίζουν την υγεία τους και την υγιεινή τους και αποκτούν μια σφαιρική γνώση για το σύστημα υγείας και τον τρόπο λειτουργίας τους. Αυτές οι πληροφορίες μπορούν να τους φανούν πολύ

χρήσιμες κυρίως από τη στιγμή που θα αποφασίσουν να φύγουν από τη δομή και είναι πολύ πιθανόν να μην έχουν κάποιο πρόσωπο αναφοράς για να αποτανθούν.

Ενημέρωση των παιδιών

Η πρώτη ενημέρωση γίνεται από τους επαγγελματίες με τους οποίους τα παιδιά έρχονται σε επαφή κατά την είσοδο τους στην χώρα που δίνουν συχνά πληροφορίες, χωρίς να έχουν τις γνώσεις ή την δυνατότητα να ενημερώσουν εξατομικευμένα το κάθε παιδί και να διασφαλίζεται η πληροφόρηση του με βάση το βέλτιστο συμφέρον του. Η πληροφόρηση γίνεται κυρίως στη δομή φιλοξενίας όπου υπάρχει ο κατάλληλος χρόνος και προϋποθέσεις ώστε να γίνει μία σειρά συναντήσεων και το παιδί να μιλήσει με τους κατάλληλους επαγγελματίες.

Αχικά γίνεται γνωστό στα παιδιά το δικαίωμα τους στην πληροφόρηση και στην συμμετοχή τους στα θέματα που αφορούν άμεσα τη ζωή τους. Μαθαίνουν ότι μπορούν να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους καθώς επίσης και να ψάχνουν και να συλλέγουν και πληροφορίες.

Δημιουργία σχέσης εμπιστοσύνης

Πολλές φορές τα παιδιά μπορεί να είναι αρχικά δύσπιστα ή και καχύποπτα με το προσωπικό, καθώς μπορεί να έχει αντικρουόμενες πληροφορίες από συνομηλίκους τους που έχουν γνωρίσει στο ταξίδι τους ή ακόμα και από τους δουλέμπορους που ως εκείνη τη στιγμή ήταν τα πρόσωπα αναφοράς τους. Η εμπιστοσύνη δεν είναι δύσκολο να κερδηθεί σε ένα περιβάλλον που αποπνέει ζεστασιά σε ένα πλαίσιο ανιδιοτελούς φροντίδας. Σημαντικό είναι η πληροφόρηση να παρέχεται από τον κατάλληλο άνθρωπο ώστε να να κινηθούν διαδικασίες, σε επίπεδο όχι μόνο ενημέρωσης αλλά και διεκπεραίωσης. Τα παιδιά ξεκινούν με την παραπληροφόρηση που έχουν από συγγενείς και διακινητές και απαιτείται δουλειά και χρόνος για να δημιουργηθεί μια σχέση εμπιστοσύνης με το προσωπικό. Αυτό βέβαια είναι δύσκολο πολλές φορές γιατί δεν υπάρχει αρκετός χρόνος. Δεν είναι λίγα τα παιδιά που φεύγουν από τις δομές το πρώτο εικοσιτετράωρο ενώ ο συνήθης χρόνος παραμονής είναι οι δύο μήνες με επτά μήνες.

Σημαντικό ρόλο στην ενημέρωση παίζει και ο διερμηνέας, ο οποίος σε ρόλο κοινωνικού διαμεσολαβητή, ωφείλει να γίνει η γέφυρα ανάμεσα στο επωφελούμενο παιδί και τον εργαζόμενο της δομής. Η πολιτισμική εγγύτητα με το παιδί είναι αυτή που θα συμβάλλει στη δημιουργία σχέσης αλληλοεμπιστοσύνης, οικειότητας αλλά και ορθής ενημέρωσης του παιδιού με τρόπο και γλώσσα που κατανοεί. Γι' αυτόν τον ρόλο η εμπειρία εργασίας με παιδιά ή/και ανάλογα πλαίσια είναι σημαντική.

Υποστηρικτικό δίκτυο εκτός δομής

Η ύπαρξη υποστηρικτικού δικτύου εκτός δομής μπορεί να είναι κάτι θετικό αλλά μπορεί να είναι και εξίσου ανησυχητικό σε περίπτωση που υπάρχει δόλος και επιθυμία εξαπάτησης των παιδιών. Τα παιδιά αυτά είναι μόνα τους και βάση κανονισμών λειτουργίας της δομής έχουν το δικαίωμα να φεύγουν από τη δομή με τη προϋπόθεση να επιστρέφουν νωρίς το βράδυ. Το που πηγαίνουν όμως, με ποιούς συναναστρέφονται, πως βρίσκουν χαρτζιλίκι είναι άγνωστο. Το υποστηρικτικό δίκτυο που μπορεί να έχουν εκτός δομής είναι άγνωστο από ποιούς ακριβώς αποτελείται. Πιθανόν να πρόκειται για συγγενείς, για συνομήλικους, για ομοεθνείς ή για διακινητές. Πέρα από τους συλλόγους ομοεθνών που λειτουργούν μέσα σε ένα πιο δομημένο πλαίσιο και έχουν μια νομική υπόσταση, δεν μπορούμε να πούμε ότι ισχύει το ίδιο και με τις πλατείες που συγκεντρώνονται αλλοδαποί π.χ πλατεία Βικτωρίας. Εκεί η σύνθεση του πληθυσμού εναλλάσσεται συνεχώς και δεν υπάρχει κανένα συγκεκριμένο πρόσωπο αναφοράς, ούτε συγκεκριμένος χώρος δραστηριότητας οπότε η επίβλεψη των παιδιών και η ασφάλεια αυτών είναι αμφίβολη.

Διατήρηση πολιτισμικής ταυτότητας

Επίσης σε όλα τα παιδιά αιτούντες άσυλο πρέπει να αναγνωρίζεται το δικαίωμα διατήρησης της πολιτισμικής τους ταυτότητας και των αξιών, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας ομιλίας και γραφής, στην μητρική τους γλώσσα καθώς και της περαιτέρω εκμάθησης. Αν και αυτό αποτελεί δικαίωμα των παιδιών δεν φαίνεται να υλοποιείται ως προς το δεύτερο σκέλος

που αφορά στην δυνατότητα περαιτέρω εκμάθησης της μητρικής γλώσσας. Όσον αφορά το θέμα της θρησκείας που αποτελεί σημαντικό μέρος της πολιτισμικής ταυτότητας, η δομή δεν φαίνεται να επεμβαίνει ενεργά, αν και παρέχει τα απαραίτητα για την προσευχή και το φαγητό σύμφωνα με τους θρησκευτικούς περιορισμούς. Η ενεργή παρουσία των κοινωνικών διαμεσολαβητών είναι σημαντική σε ολόκληρο το φάσμα των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων.

Κάλυψη ψυχαγωγικών αναγκών

Η δομή καταβάλει σημαντική προσπάθεια για την κάλυψη των ψυχαγωγικών αναγκών των παιδιών τόσο εντός δομής όσο και εκτός. Τα δρώμενα αθλητικού τύπου, οι συνεργασίες με τις δημοτικές αρχές, η ιδιαίτερη μέριμνα για παιδιά που έχουν ταλέντο και ξεχωρίζουν σε αθλητικές επιδόσεις είναι δεδομένες. Το θέμα είναι ότι αποτελούν απόρροια προσωπικής προσπάθειας του προσωπικού που παρά την αριθμητική του ανεπάρκεια και το μεγάλο φόρτο εργασίας που αναλογεί στον καθένα προσπαθεί να κάνει ότι καλύτερο για τα παιδιά. Επίσης η δομή προσπαθεί να εξοικονομήσει από τους ήδη περιορισμένους πόρους για την κάλυψη των αναγκών για αθλητικές δραστηριότητες. Ο αθλητικός εξοπλισμός που είναι απαραίτητος για τα διάφορα αθλήματα απαιτεί χρήματα γιατί δεν μπορούν να καλυφθούν όλες οι ανάγκες μέσω των αιτημάτων της κοινωνικής υπηρεσίας για δωρεές. Από την άλλη η σωματική άσκηση είναι πολύ σημαντική για την ψυχοσωματική ανάπτυξη των παιδιών και δεν πρέπει να τους στερείται λόγω έλλειψης πόρων. Πιο παραμελημένα, θα λέγαμε, σε αυτό το επίπεδο είναι τα παιδιά κάτω των δεκατεσσάρων ετών, μιας και δεν υπάρχουν αθλητικές εγκαταστάσεις στο χώρο αλλά ούτε και επαρκής προαύλιος χώρος ώστε να παίξουν παιχνίδια που ικανοποιούν την ανάγκη τους για σωματική άσκηση.

Εκπαίδευση παιδιών

Επίσης σε όλους τους ανήλικους πρέπει να αναγνωρίζεται το δικαίωμα σε εκπαίδευση, που θα αναβαθμίσει το μέλλον τους. Η επαγγελματική

εκπαίδευση φαίνεται ότι «σκοντάφτει» διότι η κάρτα αιτούντος άσυλο δεν επαρκεί για συμμετοχή σε επαγγελματικά προγράμματα. Παρόλο αυτά η δομή προσπαθεί να βρει τρόπους να υλοποιήσει έστω και άτυπα την επιθυμία των παιδιών για εκμάθηση κάποιας τέχνης ώστε περνώντας στην ενηλικίωση να έχουν κάποιες τεχνικές επαγγελματικές γνώσεις. Άρα η δομή αδυνατεί να δώσει λύσεις στην επιθυμία των παιδιών για επαγγελματικού τύπου απασχόληση ή εκπαίδευση κάτι που είναι πρωταρχικής σημασίας μιας και τα περισσότερα βρίσκονται λίγο πριν την ενηλικίωση. Βέβαια για να αναλάβει η δομή μια τέτοια εκπαίδευση απαιτούνται πολλά χρήματα που ξεφεύγουν από τις οικονομικές της δυνατότητες. Έτσι απαιτείται ανάλογη πρόβλεψη χρηματοδότησης από αντίστοιχα προγράμματα ώστε να μπορεί να επωφεληθεί από αυτά η δομή.

Επίσης η εκπαίδευση των παιδιών δεν είναι μια εύκολη διαδικασία αν αναλογιστεί κανείς ότι υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση των ωφελούμενων παιδιών. Η διαφοροποίηση έγκειται αρχικά σε αντικειμενικά στοιχεία, όπως είναι η ηλικία και η γλώσσα.

Σημαντική επίσης είναι η θέληση ή μη των παιδιών για μάθηση αλλά και οι απώτεροι στόχοι του που σχετίζονται με το χρόνο που ένα παιδί επιθυμεί να μείνει στη δομή. Γενικότερα ως προς το χρόνο παραμονής, θα λέγαμε ότι μπορούν να ομαδοποιηθούν σε αυτά που θα φύγουν άμεσα δηλαδή θα μείνουν κάποιες μέρες, σε αυτά που θα παραμείνουν για κάποιους μήνες έως ότου ολοκληρωθεί η οικογενειακή επανένωση ή βρουν χρήματα ή/και τρόπο να συνεχίσουν στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες και αυτά που αποτελούν τη μειοψηφία και επιθυμούν να παραμείνουν στην Ελλάδα.

Σημαντικό ρόλο παίζει και ο λόγος μετανάστευσης. Ένα παιδί που ήρθε να δουλέψει δέχεται πιέσεις από την οικογένεια για να ξεκινήσει δουλειά και να στέλνει χρήματα, οπότε δεν ενδιαφέρεται για εκπαίδευση και έχει στο μυαλό του πως θα καταφέρει να φύγει από τη δομή και να συνεχίσει το ταξίδι του. Επίσης ένα παιδί που έχει στο μυαλό του την οικογενειακή επανένωση έχει αυτό ως προτεραιότητα και δεν ενδιαφέρεται να μάθει την ελληνική γλώσσα ή να φοιτήσει σε ένα σχολείο διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Γι' αυτό άλλωστε και η δομή αφήνει ένα χρόνο προσαρμογής στα παιδιά πριν την εγγραφή τους σε κάποιο διαπολιτισμικό σχολείο και φαίνεται να έχει αντιληφθεί τις ιδιαιτερότητες της εκπαιδευτικής διαδικασίας στα παιδιά αυτά.

Γι' αυτό το λόγο επίσης, υπάρχει γενικότερα στο πρόγραμμα μια ευελιξία και μια προσαρμοστικότητα ώστε να μπορεί να απαντά στις ιδιαίτερες και διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών αυτών, ακολουθώντας μεταξύ άλλων ένα πρόγραμμα εξατομικευμένο και προσαρμοσμένο διαφορετικά κάθε φορά, ανταποκρινόμενο όσο το δυνατό περισσότερο στις ανάγκες του κάθε παιδιού.

Οικογενειακή επανένωση

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Οδηγία 2003/86/EC της 22^{ης} Σεπτεμβρίου 2003 σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης, στα ασυνόδευτα παιδιά πρέπει να παρέχονται όλες οι κοινωνικές υπηρεσίες και η νομική προστασία από τη πολιτεία της χώρας υποδοχής, καθώς βρίσκονται στην χώρα χωρίς κηδεμόνα. Στην πραγματικότητα η οικογενειακή επανένωση αποτελεί μια πολυπλόκαμη διαδικασία διακρατικής φύσεως και είναι ιδιαίτερα απαιτητική σε εργασία από τους εμπλεκόμενους επαγγελματίες της δομής. Επίσης οι άμεσα ενδιαφερόμενοι, ασυνόδευτα παιδιά και οικογένειες αυτών, θα πρέπει να είναι εξοπλισμένες με υπομονή και χρήματα καθώς οι διαδικασίες αργούν αρκετά και τα έξοδα πρέπει να καλυφθούν από τους ίδιους.

Οι υπάλληλοι της δομής καλούνται να επικοινωνήσουν με την οικογένεια και να πείσουν ότι αξίζει η αναμονή προκειμένου το παιδί τους να ταξιδέψει με σωματική ασφάλεια και νόμιμα. Το παράτυπο μεταναστευτικό ταξίδι δεν σημαίνει μόνο κίνδυνο για τη ζωή και τη σωματική ακεραιότητα λόγω καιρικών συνθηκών και μη ασφαλών τρόπων μεταφοράς. Σημαίνει ακόμα αυξημένες πιθανότητες τα παιδιά αυτά να πέσουν θύματα εμπορίας οργάνων, σεξουαλικής εκμετάλλευσης και εξαναγκαστικής εργασίας. Παρόλο τους κινδύνους, πολλές φορές και οι ίδιοι οι γονείς λόγω άγνοιας κινδύνων στρέφουν τα παιδιά προς αυτήν την κατεύθυνση.

Επιτροπεία

Το σύστημα επιτροπείας φαίνεται πως δεν λειτουργεί. Το έργο των εισαγγελέων ανηλίκων και εισαγγελέων πρωτοδικών, οι οποίοι ορίζονται δια του νόμου προσωρινοί επίτροποι, καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολο. Ένας περιορισμένος αριθμός εισαγγελέων είναι υπεύθυνος για χιλιάδες παιδιά, με αποτέλεσμα την πρακτική αδυναμία ουσιαστικής άσκησης των καθηκόντων του Επιτρόπου και τη μη εκπλήρωση του βασικού στόχου της επιτροπείας που είναι η δημιουργία ισχυρού δεσμού εμπιστοσύνης με το παιδί, ώστε να μπορέσει αποτελεσματικά να συνεισφέρει στην κοινωνική εξέλιξη του, την ανάπτυξη των ικανοτήτων και των ενδιαφερόντων του.

Επίσης, οι εργαζόμενοι της δομής όπως κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι είναι ακατόρθωτο να ασκήσουν επιτροπεία στα παιδιά λόγω του μεγάλου αριθμού παιδιών που αναλογεί στο καθένα τους. Το προσωπικό ασχολείται με την διευθέτηση των καθημερινών θεμάτων που αντιμετωπίζουν τα παιδιά, χωρίς να υπάρχει επαρκής χρόνος για ουσιαστική ενασχόληση με αυτά σε επίπεδο δράσεων απο κοινού μέσα από τις οποίες μπορεί να δημιουργηθεί μια πιο στενή διαπροσωπική σχέση σε ένα εύλογο χρονικό διάστημα και πριν αποφασίσει ένα παιδί να φύγει.

Επαγγελματική κατάρτιση και αποκατάσταση.

Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα απαραίτητη προϋπόθεση για την ένταξη σε σχολές τεχνικής εκπαίδευσης (Επαγγελματικά Λύκεια - πρώην ΤΕΕ,) είναι το απολυτήριο Γυμνασίου, το οποίο ελάχιστοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο κατέχουν, για λόγους μη ένταξης στην εκπαίδευση στην Ελλάδα και μη κατοχής των αντιστοιχών τίτλων σπουδών της χώρας προέλευσης.

Επίσης η μη κατοχή κάρτας ανεργίας του Ο.Α.Ε.Δ λόγω έλλειψης άδειας εργασίας τους στερεί τη δυνατότητα ένταξης στα προγράμματα κατάρτισης του εν λόγω οργανισμού.

Από την κείμενη νομοθεσία (ΑΚ 136) προβλέπεται, υπό προϋποθέσεις, η έκδοση άδειας εργασίας ανηλίκων άνω των 15 ετών με την σύμφωνη γνώμη του κηδεμόνα ή, στην περίπτωση των ασυνόδευτων ανηλίκων, του επιτρόπου. Όμως, ο θεσμός της επιτροπείας των ανηλίκων αντιμετωπίζει

σημαντικά και ουσιαστικά προβλήματα στην πρακτική του εφαρμογή: ακόμα και στις περιπτώσεις εκείνες όπου ο αρμόδιος εισαγγελέας έχει οριστεί ως προσωρινός επίτροπος.

Έτσι είναι πρακτικά αδύνατο να εκδοθεί άδεια εργασίας ανηλίκου, καθώς οι εισαγγελείς–προσωρινοί επίτροποι θεωρούν ότι η εκπροσώπηση των ανηλίκων σε θέματα που αφορούν στην εργασία, εκπαίδευση ή άλλα ζητήματα εκτός της διαδικασίας ασύλου δεν εμπίπτει στις αρμοδιότητές τους. Αυτή η ερμηνεία, σε συνδυασμό με την απουσία διορισμού οριστικού επιτρόπου, συνεπάγεται τον αποκλεισμό των ασυνόδευτων ανηλίκων από τα προγράμματα εξωσχολικής επαγγελματικής κατάρτισης.

Εκπαίδευση του προσωπικού

Αναφορικά με τις εκπαιδευτικές ανάγκες του προσωπικού υπάρχει μεγαλύτερη ανάγκη στο μη εξειδικευμένο προσωπικό, συμπεριλαμβανομένων και των διερμηνέων- κοινωνικών διαμεσολαβητών. Στους απασχολούμενους εργαζόμενους που έχουν μια ειδικότητα σχετικά με νομικές και κοινωνικές επιστήμες υπάρχει περισσότερο ενδιαφέρον παρά αναγκαιότητα. Και στις δύο περιπτώσεις πάντως έμφαση δίνεται στο πολιτισμικό στοιχείο και πως αυτό επηρεάζει τα παιδιά στη καθημερινότητα τους, στις συνήθειες τους και στο τρόπο σκέψης τους. Δυστυχώς δεν φαίνεται να υπάρχει σχετικό επαρκές υλικό προς μελέτη οπότε το κενό αυτό καλύπτεται μέσω της διοργάνωσης σεμιναρίων από οργανώσεις και μη κυβερνητικές που ασχολούνται με μετανάστες και πρόσφυγες αλλά και μέσω της εργασιακής εμπειρίας.

Χρηματοδότηση

Γενικότερα η αναγκαιότητα για μεγαλύτερη χρηματοδότηση είναι δεδομένη και αφορά τη προστασία των παιδιών άμεσα και έμμεσα. Το γεγονός ότι υπάρχουν ελλείψεις και σε είδη ατομικής υγιεινής, ως είδη πρώτης ανάγκης, υποδηλώνει ότι υπάρχει πρόβλημα ως προς τη χρηματοδότηση.

Επίσης η διακεκομμένη ροή των προγραμμάτων που υλοποιούνται κυρίως από ευρωπαϊκά χρήματα αλλά και χρήματα του ελληνικού δημοσίου δημιουργεί προβλήματα αναφορικά με τις παρεχόμενες υπηρεσίες στα παιδιά

και στους εργαζόμενους. Γενικότερα η δομή φαίνεται να αντιμετωπίζει θέματα που είναι πέρα της δυναμικής της και απλώς προσπαθεί να προσαρμόσει τη λειτουργία της στις πολυεπίπεδες και διαφορετικές ανάγκες των παιδιών από τη μία και στις γενικότερες πολιτικές από την άλλη. Η φυγή και των παιδιών από μια παιδική στέγη μέσα σε λίγες ημέρες και η εξαφάνιση τους, οφείλεται σε λόγους που υπερβαίνουν τη λειτουργία της δομής και την αποτελεσματικότητα της και έγκειται σε θέματα τόσο αντιμετώπισης και συνολικής προστασίας όσο και στα πραγματικά αίτια που ωθούν τα ασυνόδευτα ανήλικα στη μετανάστευση.

Βία, συγκρούσεις και παραβατικότητα.

Αναφορικά με την πληρέστερη ανάλυση των δεδομένων της έρευνας, θεωρώ σκόπιμο να επισημάνω την έλλειψη αναφοράς σε περιστατικά βίας και συγκρούσεων εντός της δομής αλλά και παραβατικότητας.

Συγκεκριμένα, σχετικά με τις εντάσεις μεταξύ παιδιών από διαφορετικές εθνικότητες αναφέρεται από συμμετέχοντα στην έρευνα ότι δεν έχουν σημειωθεί περιστατικά τσακωμών και ότι «τα παιδιά αρκούνται απλώς στο να κάνουν παρέα με τους συνομηλίκους που ταιριάζουν, ανεξαρτήτου εθνικότητας».

Θα ήταν παράλειψη να μην αναφέρω ότι είναι αξιοπερίεργη η έλλειψη βίας και προστριβών μεταξύ αγοριών εφηβικής ηλικίας που ζούνε κάτω από την ίδια στέγη και έχουν μεταξύ τους πολιτισμικές και γλωσσικές διαφορές. Πιθανότατα, να υπήρχε η διάθεση παρουσίασης ενός καλού κλίματος στη δομή, χωρίς βέβαια να προκύπτουν στοιχεία μέσω της συμμετοχικής παρατήρησης που να αποδεικνύουν το αντίθετο δηλ. την ύπαρξη εντάσεων και σοβαρών προβλημάτων συμβίωσης γενικότερα.

Επίσης, δεν αναφέρεται παραβατικότητα, ή έστω κίνδυνος παραβατικότητας, των παιδιών της δομής. Αν αναλογιστεί κανείς ότι τα παιδιά αυτά συχνάζουν σε πλατείες του κέντρου της Αθήνας, συναναστρέφονται με άγνωστα άτομα προς το προσωπικό, είναι σε ευάλωτη θέση λόγω έλλειψης χρημάτων και οικογένειας, θα λέγαμε, ότι είναι τουλάχιστον επιρρεπή σε παραβατικές συμπεριφορές.

Σύμφωνα πάντως με καταγραφή της Ύπατης Αρμοστείας, κατά την περίοδο 2007-2008, σύμφωνα με στοιχεία της Υπηρεσίας Επιμελητών Αθήνας, συνελήφθησαν στη περιοχή της Ομόνοιας 23 Σομαλοί, 13-16 ετών, για διακίνηση ναρκωτικών.

5.3 Συμπεράσματα και προτάσεις.

Επιτροπεία

Ο θεσμός της επιτροπείας αναγνωρίζεται ως πολύ σημαντικός για τα ασυνόδευτα ανήλικα. Η παρουσία επιτρόπου με σκοπό την προστασία και την συμβουλευτική στήριξη στο παιδί είναι επιτακτικής ανάγκης. Ο επίτροπος είναι αυτός που πρέπει να έχει την δικαιοδοσία να το στηρίζει σε όλες τις διαδικασίες σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων, σύμφωνα πάντα με την συγκατάθεση του παιδιού και ανάλογα με την ηλικία του και την ωριμότητα του.

Η παρουσία του επίτροπου είναι σημαντική γιατί είναι αυτός που διασφαλίζει ότι όλες οι αποφάσεις έχουν γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Ο επίτροπος διερευνά μαζί με το παιδί τις διάφορες επιλογές και αποφασίζει για την εύρεση διαρκών βιώσιμων λύσεων. Στα πλαίσια του ρόλου του μπορεί:

- Να συνδράμει στην επικοινωνία του παιδιού με την οικογένεια (κατά περίπτωση) και να διερευνά μαζί με το παιδί δυνατότητες αναζήτησης οικογένειας και συνένωσης με αυτήν.
- Να διαμεσολαβεί και να διασφαλίζει την ταχύτητα και την συνεργασία του παιδιού με διάφορες οργανώσεις που του παρέχουν υπηρεσίες.
- Να ενημερώνεται για τον πιθανό κοινωνικό δίκτυο φίλων και συγγενών του παιδιού.
- Να ενημερώνεται και να συμβουλεύει το παιδί.
- Να διασφαλίζει την προσήκουσα νομική εκπροσώπηση του παιδιού στην εξέταση των ισχυρισμών του για προστασία.

- Να διασφαλίζει ότι η άποψη και οι θέσεις του παιδιού λαμβάνονται υπόψη στις αποφάσεις που το αφορούν.

Πολλά από τα παραπάνω γίνονται από τους διάφορους επαγγελματίες της δομής αλλά θα ήταν καλύτερο να υπάρχει επίτροπος ως πρόσωπο αναφοράς για το παιδί που βρίσκεται στη χώρα χωρίς κηδεμόνα και έχει την ανάγκη για δημιουργία διαπροσωπικής σχέσης με γνώμονα την εμπιστοσύνη και την οικειότητα μέσα από κοινές δραστηριότητες, συζητήσεις και αποφάσεις που αφορούν τη ζωή του. Ο επίτροπος επίσης πρέπει να μην έχει σχέση σύμβασης εργασίας με τη δομή αλλά θα πρέπει να είναι από ανεξάρτητη αρχή. Θα πρέπει να μην κατέχει τέτοια θέση που ενδέχεται να οδηγήσει σε σύγκρουση συμφερόντων με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

Μια καλή ιδέα είναι η εκπαίδευση στην άσκηση επιτροπείας μέσω εξοικείωσης του προσωπικού με τις διαδικασίες που αναλαμβάνονται για κάθε παιδί μέσω βιωματικών και πρακτικών ασκήσεων αλλά και ενημέρωσης για τους κινδύνους που αντιμετωπίζει η ευάλωτη ομάδα των ασυνόδευτων ανηλίκων. Πρόσφατα τέτοιου περιεχομένου σεμινάριο πραγματοποιήθηκε από την κα Hilde Krogh της Οργάνωσης Vergeforeningen Følgesvennen, με πολυετή εμπειρία στην εκπαίδευση υποψήφιων Επιτρόπων, στα πλαίσια εκπαίδευσης του νεοσύστατου Δικτύου Επιτροπείας των Ασυνόδευτων Ανηλίκων⁵⁷ που θα πλαισιώνει της εισαγγελίες ανηλίκων της χώρας.

Θα πρέπει λοιπόν να υπάρξει μια νομοθετική και πρακτική ενίσχυση του θεσμού της επιτροπείας των ασυνόδευτων ανηλίκων και μια ενδυνάμωση των κοινωνικών υπηρεσιών των Εισαγγελιών ώστε να καταστούν ικανές να ανταποκρίνονται ουσιαστικά στην ανάγκη προστασίας όλων των ανηλίκων και να τεθεί σε άμεση λειτουργία ο μηχανισμός προσωρινού επιτρόπου, κατ' εφαρμογή τόσο των διατάξεων του ΠΔ 220/2007 όσο και των διατάξεων του Αστικού Κώδικα περί επιτροπείας ανηλίκων⁵⁸

⁵⁷ Πληροφορίες για Δίκτυο Επιτρόπων για τα ασυνόδευτα παιδιά:
<http://www.epitropeia.org/?q=el/seminario-ekpedefsis-epitropon-el>,
(Πρόσβαση 30/04/2015).

⁵⁸ Πληροφορίες σχετικά με επιτροπεία:
<http://archive.papandreou.gr/papandreou/content/Document.aspx>,
(Πρόσβαση 01/05/2015)

Ασφάλεια των παιδιών

Αναφορικά με την ασφάλεια των παιδιών χρειάζεται περισσότερη προσοχή ως προς τη ζωή τους εκτός δομής. Πρακτικά αυτό είναι αδύνατο με την υπάρχουσα αναλογία εργαζομένων και παιδιών. Είναι όμως πολύ σημαντικό για την προστασία τους για να μην πέσουν θύματα επιτήδειων. Ακόμα και αν πολλά από αυτά είναι παιδιά που έχουν ζήσει μόνα τους και στο παρελθόν, για παράδειγμα αφγανικής καταγωγής παιδιά που έχουν εργαστεί στο Ιράν, δεν παύουν να είναι παιδιά που μπορούν να εξαπατηθούν από όποιον τους υποσχεθεί την εκπλήρωση του «ονείρου της Ευρώπης».

Η γνώση σχετικά με το που βρίσκονται τα παιδιά, όταν φεύγουν από τη δομή, θεωρείται απαραίτητη. Τα παιδιά εκτός της υπογραφής για την ώρα εξόδου και επιστροφής από τη δομή σύμφωνα με το κανονισμό λειτουργίας θα πρέπει να ενημερώνουν για το που ακριβώς σκοπεύουν να πάνε και τι ώρα θα γυρίσουν.

Επιπλέον, μια κοινή συνεύρεση των παιδιών, εκπροσώπων της δομής και συλλόγων ομοεθνών που βρίσκονται στην Αθήνα είναι μια ευκαιρία για κοινές δραστηριότητες αλλά και για την δημιουργία ενός κοινωνικού κύκλου για τα παιδιά αυτά, μέσα σε ένα πιο δομημένο πλαίσιο άρα και πιο ασφαλές από την ατομική αναζήτηση δικτύου στους δρόμους και τις πλατείες. Επιπρόσθετα σημαντική είναι και η γνωριμία με πιθανούς συγγενείς και με φίλους που ήδη έχουν κάνει τα παιδιά. Σίγουρα είναι πιο δύσκολο ή αποτρεπτικό για κάποιον που θέλει να βλάψει ένα παιδί, η γνώση ότι δεν είναι μόνο του αλλά έχει ουσιαστική επίβλεψη από κάποιο φορέα.

Από την άλλη, εφόσον τα παιδιά διαβιούν σε ανοιχτή δομή και επιτρέπεται η έξοδος από αυτήν, θα πρέπει να έχουν ένα μικρό χαρτζιλίκι για τα βασικά τους έξοδα. Τα εισιτήρια των συγκοινωνιών, ένα μικρό ποσό για τηλεφωνική επικοινωνία, την αγορά ενός καφέ είναι τα απολύτως απαραίτητα για μια απλή έξοδο από τη δομή. Δυστυχώς τα παιδιά δεν έχουν ούτε αυτά διότι δεν υπάρχει σχετική πρόβλεψη. Αυτή η έλλειψη όμως μπορεί να δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για εκμετάλλευση πάσης φύσεως προκειμένου να καλύψουν βασικές ανάγκες που δεν καλύπτονται όχι από τη συγκεκριμένη δομή αλλά γενικότερα δεν υπάρχει άνωθεν τέτοια πρόβλεψη.

Οικογενειακή επανένωση

Μια πρόταση αναφορικά με την οικογενειακή επανένωση είναι η δημιουργία υπηρεσίας εντός της δομής που θα ασχολείται αποκλειστικά με τον εντοπισμό της οικογένειας, την οικογενειακή συνένωση και τον ασφαλή επαναπατρισμό ανηλίκων που ενηλικιώνονται, σε συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς (π.χ. Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης), το Υπουργείο Εξωτερικών και τις αντίστοιχες πρεσβείες των χωρών καταγωγής. Η ύπαρξη ξεχωριστής υπηρεσίας ή έστω ενός υπαλλήλου με γνώσεις σε νομικές ή/και κοινωνικές επιστήμες θα επέτρεπε μια πιο δομημένη δουλειά και ίσως πιο αποτελεσματική μέσω εξειδίκευσης, μιας και πρόκειται για μια πολυπλόκαμη διαδικασία που απαιτεί την συνεργασία διαφόρων υπηρεσιών κρατικών και δικαστικών σε διακρατικό επίπεδο. Η ύπαρξη μιας εξειδικευμένης υπηρεσίας θα μπορούσε ίσως να συμβάλλει στην γρηγορότερη διεκπεραίωση της διαδικασίας ώστε να μην αναγκάζονται τα παιδιά εξαιτίας της μεγάλης καθυστέρησης να φεύγουν μόνα τους.

Εκπαίδευση προσωπικού

Σχετικά με το προσωπικό και τις εκπαιδευτικές τους ανάγκες θα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην κάλυψη αυτών.

Επιπρόσθετα χρειάζονται συναντήσεις εποπτείας ανά τακτά χρονικά διαστήματα, μιας και η δομή διαθέτει ψυχολόγους, ώστε το προσωπικό να συζητά για τα συναισθήματα του και για την σωστή διαχείριση αυτών. Ιδιαίτερα επιτακτική κρίνεται η εποπτεία για την ειδικότητα των διερμηνέων καθώς έχει αναφερθεί ταύτιση με τα παιδιά και ανάληψη ρόλων πέρα των αρμοδιοτήτων τους. Η εποπτεία με τον κατάλληλο ειδικό μπορεί να βοηθήσει στην συναισθηματική αποσυμπύεση των διερμηνέων ώστε να παραμένουν στα στενά όρια των καθηκόντων τους, να μην δυσχεραίνουν το έργο της ψυχοκοινωνικής υπηρεσίας και να αποφεύγουν και οι ίδιοι το κίνδυνο του συνδρόμου της επαγγελματικής εξουθέωσης, γνωστό ως “burn out”.

Γενικότερα όσοι δουλεύουν με παιδιά και συγκεκριμένα με αυτήν την ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα παιδιών, θα πρέπει για την αποτελεσματική

εκπλήρωση των καθηκόντων τους, να έχουν εξειδικευμένες δεξιότητες όσον αφορά στην εργασία με ασυνόδευτα παιδιά και στην κατανόηση της μετανάστευσης των παιδιών. Θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε συνεχή κατάρτιση και επαγγελματική υποστήριξη και να υφίσταται πάσης φύσεως ελέγχους πιστοποίησης ότι είναι κατάλληλοι για το ρόλο που τους ανατίθεται.

Δημιουργία βάσης δεδομένων.

Επίσης η δομή θα μπορούσε να δημιουργήσει μια βάση δεδομένων για τα ασυνόδευτα παιδιά που θα περιλαμβάνουν τα εξής:

- Πληροφορίες για το οικογενειακό περιβάλλον του παιδιού στη χώρα καταγωγής και αλλού, με πλήρη στοιχεία επικοινωνίας.
- Πληροφορίες για τα πρόσωπα που είναι σημαντικά για το παιδί και δεν ανήκουν στο οικογενειακό περιβάλλον.
- Πληροφορίες για τις συνθήκες που βρέθηκε/εντοπίστηκε το παιδί.
- Πληροφορίες για το χωρισμό του παιδιού από την οικογένεια του και για τη ζωή του παιδιού πριν και μέχρι το χωρισμό του από την οικογένεια του.
- Πληροφορίες για τη φυσική κατάσταση του παιδιού, την κατάσταση υγείας του και το ιατρικό του ιστορικό.
- Πληροφορίες για το εκπαιδευτικό υπόβαθρο του παιδιού(επίσημο και άτυπο).
- Πληροφορίες για το γλωσσικό, θρησκευτικό και πολιτισμικό υπόβαθρο του παιδιού.
- Πληροφορίες για τις επιθυμίες και τα σχέδια του παιδιού για το μέλλον του.
- Πληροφορίες για την προκαταρκτική αξιολόγηση της πνευματικής και συναισθηματικής ανάπτυξης και ωριμότητας του παιδιού, δεδομένου ότι οι ηλικίες πολλές φορές δεν ανταποκρίνονται στη πραγματική και δεν υπάρχει αξιόπιστο σύστημα καθορισμού αυτής.

Στην βάση δεδομένων την οποία θα χειρίζεται η δομή, θα μπορούσαν να υπάρχουν τα στοιχεία του παιδιού σε συνδυασμό με πρακτικές

ταυτοποίησης. Η πρόσβαση αδιαμφισβήτητα μόνο για εξουσιοδοτημένους φορείς και μη κυβερνητικές οργανώσεις της Ευρώπης που ασχολούνται με τα ασυνόδευτα ανήλικα θα έδινε τη δυνατότητα να παρακολουθείται η πορεία τους και να υπάρχει μια πληρέστερη εικόνα για τα παιδιά αυτά και την τύχη τους, καθώς πολλές φορές παρατηρείται η εξαφάνιση τους από το σύστημα παροχής φροντίδας. Επιπρόσθετα, θα μπορούσε να αποτελέσει ένα κοινό σημείο επαφής, μια ευκαρία για γνωριμία και πιθανή συνεργασία μεταξύ ξενώνων και οργανισμών σε εθνικό και ευρωπαϊκό/διακρατικό επίπεδο. Επίσης, δύναται ως πηγή πληροφοριών να δώσει σημαντικές πληροφορίες για το προφίλ των ασυνόδευτων παιδιών, που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν σε διεξαγωγή έρευνας. Τέλος, οι επαγγελματίες που εργάζονται με τα παιδιά αυτά θα είχαν τη δυνατότητα να αντλήσουν τις απαραίτητες πληροφορίες με σκοπό την καταλληλότερη παρέμβαση (π.χ για ψυχολόγους) και παροχή βοήθειας(π.χ για κοινωνικούς λειτουργούς).

Βέβαια τα πρόσωπα που διεξάγουν τις ανάλογες συνεντεύξεις με τα ασυνόδευτα παιδιά πρέπει να έχουν τη προσήκουσα κατάρτιση και εμπειρία για να εκπληρώνουν αποτελεσματικά αυτό το έργο. Στη συγκεκριμένη ομάδα παιδιών θα λέγαμε ότι δεν είναι αρκετό ένα κοινωνικό ιστορικό με βασικές πληροφορίες, όπως αυτά που συνηθίζονται στις ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες αλλά είναι χρήσιμα εμπειριστατωμένα στοιχεία για τη ζωή του παιδιού καθώς πολλά από αυτά ενδέχεται να χρήζουν περαιτέρω διερεύνησης. Επίσης η λήψη ενός τέτοιου εκτενούς ιστορικού θα απαιτούσε περισσότερο από μια συνάντηση με το παιδί ώστε να γίνει με τρόπο φιλικό προς αυτό, σύμφωνα με την ηλικία του και χωρίς να το κουράσει. Σε παρόμοιες διαδικασίες συνέντευξης όπως οι συνεντεύξεις ασύλου έχουν καταγραφεί από τα ίδια τα παιδιά ως διαδικασίες που ήταν κουραστικές και έγιναν με τρόπο που δεν ένιωθαν ένα φιλικό περιβάλλον.

Δράσεις κοινωνικής ένταξης.

Αναφορικά με την αποδοχή των παιδιών από την τοπική κοινωνία η δομή μπορεί να προβεί σε δράσεις ευαισθητοποίησης του κοινού με σκοπό τόσο την κοινωνική στήριξη του κέντρου όσο και τη διευκόλυνση της ένταξης των φιλοξενουμένων παιδιών στην τοπική κοινωνία. Προκειμένου να αποδεχθεί

ευκολότερα η γειτονιά τα παιδιά αυτά θα ήταν χρήσιμη η διενέργεια εκδηλώσεων στα οποία θα είναι καλεσμένη η γειτονιά, καθώς δεν αναφέρονται πρωτοβουλίες ενθάρρυνσης συμμετοχής σε εκδηλώσεις που οργανώνει ή συμμετέχει η δομή.

Οι δράσεις αυτές μπορούν να λάβουν χώρα και εντός της δομής ώστε να έχουν μια καλύτερη άποψη περί τίνος πρόκειται, να γνωριστούν με το προσωπικό και να μιλήσουν με αυτό. Μια εκδήλωση θα μπορούσε να είναι μια καλή ευκαιρία ανταλλαγής σκέψεων και απόψεων ώστε και οι εργαζόμενοι της δομής να έχουν μια πιο ξεκάθαρη εικόνα της στάσης της γειτονιάς απέναντι στα παιδιά και πως αυτή μπορεί να τα επηρεάζει αρνητικά η θετικά.

Η εκδήλωση θα μπορούσε να είναι μια ημερίδα όπου θα είναι καλεσμένη η γειτονιά και διάφοροι φορείς της τοπικής κοινωνίας και του δήμου ώστε να δοθεί η δυνατότητα να γνωρίσουν τα παιδιά, τη πορεία τους και τους λόγους που τα ωθούν να ταξιδεύουν μόνα τους χωρίς τους γονείς του. Θα ήταν επίσης μια καλή ευκαιρία να ειπωθούν οι ανάγκες τους οπότε να δημιουργηθούν και οι προϋποθέσεις για πιθανό δίκτυο υποστήριξης μέσω παροχής ειδών που λείπουν από τα παιδιά και δεν καλύπτονται από τον προϋπολογισμό της δομής και από τις δωρεές από φορείς, άλλες μη κυβερνητικές οργανώσεις και εταιρίες. Επίσης πολύ πιθανόν να δημιουργούνταν ένα δίκτυο εθελοντών πέρα των εθελοντών με συγκεκριμένες ειδικότητες.

Ένας άλλος τρόπος προσέγγισης της γειτονιάς θα μπορούσε να είναι κάτι πιο διαδραστικό, για παράδειγμα η διοργάνωση ενός ποδοσφαιρικού αγώνα με συμμετοχή παιδιών της δομής και της γειτονιάς ή οποιοδήποτε άλλο καλλιτεχνικού ή αθλητικού τύπου δρώμενο μπορεί να φέρει τα παιδιά σε επαφή με τους κατοίκους.

Χρηματοδότηση

Αναφορικά με τη χρηματοδότηση της δομής, καλύπτει τα λειτουργικά της έξοδα μέσω χρηματοδότησης του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (Ισλανδία, Λιχτενστάιν και Νορβηγία). Το πρόγραμμα στα πλαίσια του οποίου χρηματοδοτείται η δομή λέγεται S.O.A.M (Supporting Organizations that

assist migrant asylum seeking population in Greece) και η διαχειριστική αρχή του προγράμματος είναι ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ).

Η χρηματοδότηση μέσω ευρωπαϊκού προγράμματος έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχουν κενά ανάμεσα σε δύο προγράμματα είτε λόγω αναμονής έγκρισης νέου προγράμματος είτε λόγω γραφειοκρατικού τύπου καθυστερήσεων χρηματοδότησης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τις καθυστερήσεις σε πληρωμές προσωπικού, ανησυχία για το μέλλον λειτουργίας της δομής, εργασιακή αβεβαιότητα στους υπαλλήλους αλλά και κάποιες φορές έλλειψη βασικών ειδών για την κάλυψη των αναγκών των παιδιών.

Θα ήταν ζωτικής σημασίας να περάσουν λοιπόν σε κάποιο κρατικό φορέα που θα έχει τη συνολική εποπτεία και η χρηματοδότηση θα εξασφαλίζεται χωρίς διακοπές τόσο για το συμφέρον των εργαζομένων όσο και των ίδιων των παιδιών.

Εργασιακή απασχόληση

Όσον αφορά στην εργασιακού τύπου απασχόληση των παιδιών, σημειώνεται ότι οι αιτούντες άσυλο, σύμφωνα με το άρθρο 4 του Π.Δ. 189/1998, «δύνανται να απασχολούνται προσωρινά προς κάλυψη άμεσων βιοτικών αναγκών», με την προϋπόθεση ότι «έχει ερευνηθεί η αγορά εργασίας για το συγκεκριμένο επάγγελμα και δεν έχει εκδηλωθεί σχετικό ενδιαφέρον από ημεδαπό, πολίτη ΕΕ, αναγνωρισμένο πρόσφυγα,ομογενή» και εφόσον δεν φιλοξενούνται σε Κέντρα προσωρινής διαμονής αιτούντων άσυλο αλλοδαπών».

Με το άρθρο 10 του Π.Δ. 220/2007 διατηρείται η δυνατότητα απασχόλησης των αιτούντων άσυλο σύμφωνα με το Π.Δ. 189/1998, χωρίς να αποκλείει τους διαμένοντες σε Κέντρα υποδοχής, καθώς η παρ. 2 του αρθ. 10 αναφέρει ότι «σε περίπτωση έναρξης εργασίας ενώ διαμένουν σε Κέντρα Φιλοξενίας, οι αιτούντες οφείλουν να ανακοινώσουν το γεγονός στον Διευθυντή του Κέντρου».

Σε ό,τι αφορά την απασχόληση των ανηλίκων στην Ελλάδα, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία,⁵⁹ η εργασία των ανηλίκων επιτρέπεται υπό προϋποθέσεις μετά την συμπλήρωση του 15^{ου} έτους. Με σχετικές διατάξεις ρυθμίζεται η διαδικασία για την έκδοση άδειας εργασίας ανηλίκων από τις αρχές, κρίνεται απαραίτητη η έκδοση βιβλιαρίου εργασίας μετά από ιατρικές εξετάσεις από τις οικείες επιθεωρήσεις εργασίας και τίθενται οι περιορισμοί και οι προϋποθέσεις σε ό,τι αφορά στους τομείς εργασίας στους οποίους δύνανται να απασχοληθούν οι ανήλικοι, οι όροι και οι συνθήκες απασχόλησης και επιπλέον καθορίζονται τα όργανα και οι μηχανισμοί για την επίβλεψη της εφαρμογής του συνόλου των προστατευτικών για τους ανηλίκους διατάξεων. Επιπλέον, σύμφωνα με το ν.3144/2003 προβλέπονται ποινικές και διοικητικές κυρώσεις τόσο για τον εργοδότη που παραβιάζει τις σχετικές διατάξεις, όσο και για αυτόν που έχει την επιμέλεια του ανηλίκου που απασχολείται κατά παράβαση των διατάξεων του νόμου.

Στην πράξη, παρά τους περιορισμούς και τις ειδικές προϋποθέσεις που τίθενται από το νομοθετικό πλαίσιο και παρά την αδυναμία έκδοσης άδειας εργασίας για την συντριπτική πλειοψηφία των ασυνόδευτων ανηλίκων για τους λόγους που αναφέρονται παραπάνω, από τα στοιχεία έρευνας⁶⁰ που διεξήχθη για λογαριασμό της Ύπατης Αρμοστείας προκύπτει ότι ο μεγαλύτερος αριθμός των ασυνόδευτων ανηλίκων, ακόμα και κάτω των 15 ετών, που βρίσκεται στην Ελλάδα εργάζεται, χωρίς άδεια εργασίας, κατά παράβαση των διατάξεων του νόμου και χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα ελέγχου και επίβλεψης των όρων και συνθηκών απασχόλησης.⁶¹ Αυτό πρακτικά σημαίνει ο ανήλικος που θέλει να εργαστεί έχει κάθε λόγο να φύγει από τη δομή ώστε να μην έχει την εποπτεία από το προσωπικό σχετικά με τήρηση του νομοθετικού πλαισίου σχετικά με την εργασία γενικότερα αλλά και την σχέση εργασίας-ανηλικότητας ειδικότερα.

Έτσι οι υπεύθυνοι της δομής έχουν να διαχειριστούν από τη μία την «ανάγκη» και το πιεστικό «αίτημα» των ανηλίκων, ειδικότερα των μεγαλύτερης

⁵⁹ Π.Δ. 62, Ε.Τ.Κ, 67 Α', 26.3.1998

⁶⁰ Γεωργία Δημητροπούλου, Ιωάννης Παπαγεωργίου (2008), *Ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα*, UNHCR:79

⁶¹ ΥΑ 875/2003, Ε.Τ.Κ 875 Β', 02/07/2003.

ηλικίας ανηλίκων, για επ'αμοιβή απασχόληση και για απόκτηση εργασιακής εμπειρίας και επαγγελματικών δεξιοτήτων και από την άλλη τη παραμονή τους στη δομή ως ένα πλαίσιο όχι απλά παροχής διαμονής αλλά και ασφάλειας.

Διαπιστώνεται ότι τα προβλήματα που διατυπώνονται ανωτέρω σε ό,τι αφορά την πρόσβαση των ανηλίκων σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και τεχνικής εκπαίδευσης και στην απασχόληση, είναι σημαντικά. Η προετοιμασία των ανηλίκων για αυτόνομη και ανεξάρτητη διαβίωση μέσα από εργασιακή ένταξη και οικονομική ανεξαρτησία, για όσα παιδιά που επιθυμούν να μείνουν στην Ελλάδα, είναι ιδιαίτερα δύσκολη. Έτσι, η έντονη επιθυμία των ίδιων των ανηλίκων να ενταχθούν στην παραγωγική διαδικασία σε συνδυασμό με τις υπάρχουσες δυσκολίες, έχουν συμβάλλει στην διαμόρφωση μιας κατάστασης όπου η άτυπη πρόσβαση στην απασχόληση διαφαίνεται ως μόνη διέξοδος για την ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία και ως πραγματικότητα που δεν μπορεί να αποφευχθεί.

Σε αντιστάθμισμα λοιπόν, επιδιώκεται η διακριτική εποπτεία των όρων και συνθηκών απασχόλησης προκειμένου να αποφευχθούν φαινόμενα εργασιακής εκμετάλλευσης ανηλίκων και έκθεσής τους σε επικίνδυνες εργασιακές συνθήκες.

Στο πλαίσιο αυτό, εντάσσεται και η πρακτική που αναφέρεται για απόκτηση εργασιακής εμπειρίας μέσω άτυπων δικτύων μαστόρων που έχουν διάθεση να μοιραστούν τις γνώσεις του με ασυνόδευτα ανήλικα. Κάτι που θα μπορούσε να γίνει, δεδομένου του όρου της εξασφάλισης της μη εργασιακής εκμετάλλευσης των παιδιών, είναι το παράδειγμα της Μ.Κ.Ο Άρσις στη περίπτωση του Κέντρου Φιλοξενίας της Μακρινίτσας Βόλου, με υπογραφή ιδιωτικών συμφωνητικών μεταξύ των εν δυνάμει εργοδοτών και των υπευθύνων της οργάνωσης στην οποία έχει ανατεθεί η διαχείριση και λειτουργία του Κέντρου.

Πιο συγκεκριμένα, η ΑΡΣΙΣ, ως υπεύθυνος φορέας για την λειτουργία του Κέντρου Φιλοξενίας, στο παρελθόν έχει προχωρήσει στην υπογραφή ιδιωτικών συμφωνητικών με τοπικές επιχειρήσεις όπου προβλέπεται η δυνατότητα των επιχειρήσεων αυτών να απασχολούν ανηλίκους που διαμένουν στο Κέντρο, με την προϋπόθεση της εθελούσιας συμμετοχής και προσφοράς υπηρεσιών από τους ανηλίκους, με στόχο την απόκτηση

«εμπειρικής εκπαίδευσης», χωρίς ωστόσο να αναφέρονται συγκεκριμένοι όροι και συνθήκες απασχόλησης (πρόγραμμα, ώρες – ημέρες εργασίας, αμοιβή).

Βέβαια από την άλλη θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθεί ότι από τον τρόπο που τα συμφωνητικά αυτά είναι διατυπωμένα, ωστόσο, φαίνεται στην πράξη να μην έχουν καμία νομική ισχύ ούτε να προστατεύουν ή να διασφαλίζουν τα δικαιώματα των ανηλίκων που ενδεχομένως να απασχοληθούν στις συμβαλλόμενες επιχειρήσεις. Για παράδειγμα, σε περίπτωση εργατικού ατυχήματος, υπερωριακής απασχόλησης ή μη καταβολής αμοιβής, τα συμφωνητικά δεν μπορούν να στοιχειοθετήσουν ούτε καν την παρουσία του συγκεκριμένου ανηλίκου στο χώρο εργασίας καθώς δεν αφορούν στο συγκεκριμένο κάθε φορά ανήλικο αλλά είναι γενικά. Επιπλέον, παρά το γεγονός ότι στις προθέσεις του φορέα καταγράφεται η προσπάθεια διευκόλυνσης των ανηλίκων για απόκτηση εργασιακής εμπειρίας, η σύναψη αυτών των συμφωνητικών θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια ιδιότυπη κατάσταση εργασιακής εκμετάλλευσης των ανηλίκων εργαζομένων από τις συγκεκριμένες επιχειρήσεις καθώς εξασφαλίζουν ανασφάλιστο εποχικό εργατικό δυναμικό. Ταυτόχρονα, είναι αμφίβολο κατά πόσο επιτυγχάνεται ο στόχος της απόκτησης «εμπειρικής εκπαίδευσης», καθώς δυνάμει των συμφωνητικών αυτών οι ανήλικοι απασχολούνται ως ανειδίκευτοι εργάτες σε βοηθητικές εργασίες.

Επιπλέον, σύμφωνα με το ν.3144/2003 προβλέπονται ποινικές και διοικητικές κυρώσεις τόσο για τον εργοδότη που παραβιάζει τις σχετικές διατάξεις, όσο και για αυτόν που έχει την επιμέλεια του ανηλίκου που απασχολείται κατά παράβαση των διατάξεων του νόμου.

Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν, όσο διάθεση κι αν έχουν οι υπεύθυνοι της δομής να βοηθήσουν στον τομέα της εργασιακής απασχόλησης, υπάρχουν πολλά εμπόδια. Επίσης, τονίζεται ότι η υλοποίηση τέτοιων πρωτοβουλιών μπορεί να προταθεί αποκλειστικά και μόνο με δεδομένη την αυστηρή επίβλεψη εκ μέρους της δομής, για αποφυγή κακομεταχείρισης και εκμετάλλευσης των παιδιών.

Συμπερασματικά αν αναλογιστεί κανείς τα υψηλά ποσοστά ανεργίας, την γλωσσική ανεπάρκεια και τους περιορισμούς που προκύπτουν από το νομικό πλαίσιο για την εργασία των ανηλίκων (απαγόρευση νυχτερινής απασχόλησης, απαγόρευση υπερωριακής απασχόλησης, απαγόρευση

εργασίας σε ανθυγιεινό περιβάλλον, μεταφορά βαρέων φορτίων και χρήσης επικίνδυνου εξοπλισμού) σε συνδιασμό με τα κενά στην προστασία των ανηλίκων αντιλαμβάνεται κανείς ότι η δομή δεν μπορεί να κάνει πολλά πράγματα σχετικά με την εργασιακή αποκατάσταση των ανηλίκων.

Αυτό που θα μπορούσε να κάνει η δομή είναι να αναζητήσει επιχορήγηση από το κράτος ή από κάποιον μη κερδοσκοπικό οργανισμό που χρηματοδοτεί οργανώσεις και φορείς που στηρίζουν ανάλογους πληθυσμούς και να δημιουργήσει ένα εργαστήριο ξυλουργικής ή οποιασδήποτε άλλης επαγγελματικής τέχνης. Πιθανότατα να μπορούσε να γίνει και σε συνεργασία και με άλλες δομές ώστε να δημιουργηθεί ένας ανεξάρτητος χώρος που θα έχουν δικαίωμα συμμετοχής τα παιδιά που διαμένουν σε δομές ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο. Αυτό θα ήταν σίγουρα για πολλά παιδιά ένα κίνητρο παραμονής στη δομή καθώς θα ένιωθαν ότι ασχολούνται με κάτι που αποτελεί επένδυση για το μέλλον τους είτε παραμείνουν στην Ευρώπη είτε γυρίσουν στις χώρες καταγωγής τους.

Θέσπιση ενιαίου κανονισμού λειτουργίας.

Πέραν της χρηματοδότησης, κρίνεται σκόπιμο το Υπουργείο Υγείας, τουλάχιστον για τα Κέντρα που χρηματοδοτεί, να θεσπίσει ένα κανονισμό με ορισμένες ελάχιστες προϋποθέσεις λειτουργίας και υπηρεσιών των Κέντρων γενικότερα. Οι προϋποθέσεις αυτές προφανώς θα πρέπει να υπερβαίνουν το στόχο της κάλυψης των βασικών αναγκών των ανηλίκων (στέγαση, σίτιση και εκμάθηση ελληνικών) και να στοχεύουν στην παροχή ποιοτικών υπηρεσιών και την εξασφάλιση των δικαιωμάτων των ανηλίκων με μακροπρόθεσμο στόχο την ομαλή ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία και την προετοιμασία τους για ανεξάρτητη διαβίωση. Ο κανονισμός αυτός για παράδειγμα θα μπορούσε να ρυθμίζει θέματα αντιμετώπισης της εκπαίδευσης, της απασχόλησης και της αριθμητική επάρκειας προσωπικού ανα ειδικότητα. Ένας τέτοιος κανονισμός θα μπορούσε να βοηθήσει τη δομή σε πολλά προβλήματα που αντιμετωπίζει και να γίνει ακόμα πιο αποδοτική ως προς τη παρεχόμενη φροντίδα στα παιδιά. Ούτως η άλλως οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει η δομή ως προς την πρόληψη των προβλημάτων των παιδιών είναι πέραν των δυνατοτήτων της.

Η αντιμετώπιση του θέματος των ασυνόδευτων ανηλίκων δεν μπορεί να αγνοήσει μια σειρά παραμέτρων συνυφασμένων με την πραγματικότητα, ιδίως τις γενικότερες δυσλειτουργίες της διαδικασίας ασύλου, τις αδυναμίες και τα κενά του προνοιακού συστήματος στην Ελλάδα.

Τέλος δεν πρέπει να παραγνωρισθεί το γεγονός ότι για αριθμό ανηλίκων που έχουν καταρχήν ανάγκη διεθνούς προστασίας, η Ελλάδα αποτελεί σταθμό και όχι τελικό προορισμό.

ΠΗΓΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. Πηγές

- Π.Δ 220, Ε.Τ.Κ, 251 Α΄, 13/11/2007
- Π.Δ 90, Ε.Τ.Κ, 138 Α΄, 11/08/2008.
- Π.Δ 114, Ε.Τ.Κ, 195 Α΄, 22/11/2010.
- Ν. 3386/2005, Ε.Τ.Κ, 212 Α΄, 23/08/2005.
- Π.Δ. 62, Ε.Τ.Κ, 258 Α΄, 6/11/2001.
- Υ.Α. 130621, , Ε.Τ.Κ, 875 Β΄, 02/07/2003.

Ηλεκτρονικές Διευθύνσεις:

-Frances Wright, «Unaccompanied Asylum-Seeking Young People Facing Removal»:

<http://bjsw.oxfordjournals.org/search?fulltext=unaccompanied+minors&submit=yes&x=9&y=10> (Πρόσβαση 16/07/2014)

-Lilian Chavez, Cecilia Menjivar, «Children without Borders: A Mapping of the Literature on Unaccompanied Migrant Children to the United States»:

<http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=15112895003>: (Πρόσβαση 17/07/2014)

-Πληροφορίες για οικογενειακή επανένωση:

<http://asylo.gov.gr/wp-content/uploads/2015/02/-18.2.15.pdf>, (Πρόσβαση 25/03/2015)

-Οδηγία 2003/86/ΕΚ του Συμβουλίου της 22^{ης} Σεπτεμβρίου 2003

σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003L0086>, (Πρόσβαση 14/11/2014)

-European Migration Network, «Unaccompanied Minors – an EU comparative study»:

<http://www.e.m.n.fi> (πρόσβαση 29/07/2014).

-Frances Wright, «Social Work Practice with Unaccompanied Asylum-Seeking Young People Facing Removal»:

<http://bjsw.oxfordjournals.org>, (Πρόσβαση 16/07/2014).

-Liv Feijen, «The challenges of ensuring protection to unaccompanied and separated children in composite flows in Europe»:

rsq.oxfordjournals.org/content/27/4/63.full , (Πρόσβαση 16/07/2014).

-«A World on the Move: Migration, Mobilities and Social Work»:

<http://bjsw.oxfordjournals.org>, (16/07/2014).

-Catherine Montgomery, «The “Brown Paper Syndrome”: Unaccompanied Minors and Questions of Status»:

<http://pi.library.yorku.ca/ojs/index.php/refuge/article/view/21255>, (Πρόσβαση 16/07/2014).

-Communication from the Commission to the European Parliament and the Council «Action Plan on Unaccompanied Minors (2010 – 2014)»:

<http://lastradainternational.org>, (Πρόσβαση στις 25/10/2014)

-Πληροφορίες για την σουηδική υπηρεσία “Migration Board Application Unit”:

<http://www.migrationsverket.se/English/About-the-Migration-Board/Our-mission/Cooperation-with-others.html>, (Πρόσβαση 25/10/2014).

-Πληροφορίες για τα ασυνόδευτα ανήλικα στην Ιταλία:

<http://www.efsyn.gr> (Πρόσβαση 4/11/2014)

-Πληροφορίες για την εκμετάλλευση των παιδιών των φαναριών απο δίκτυα:

<http://www.alfavita.gr/arhron/%CF%80%CF%8E%CF%82>, (Πρόσβαση 31/03/2015).

-Συνήγορος του Πολίτη, “Πόρισμα: Υλοποίηση του Προγράμματος ‘Προστασία και Κοινωνική Φροντίδα των Παιδιών στο Δρόμο, Μάρτιος 2004”:

<http://www.synigoros.gr>, (Πρόσβαση 5/11/2014).

-Πληροφορίες για την υπηρεσίας διαχείρισης αιτημάτων στέγασης των ασυνόδευτων ανηλίκων και των αιτούντων άσυλο:

<http://www.ekka.org.gr>(Πρόσβαση 3/11/2014).

-Πληροφορίες για τα ασυνόδευτα ανήλικα:

<http://www.vice.com> (Πρόσβαση 4/11/2014).

-Πληροφορίες για δράσεις για ασυνόδευτα ανήλικα στην Πάτρα:

<http://www.praksis.gr> (Πρόσβαση 02/11/2014).

-Πληροφορίες σχετικά με στατιστικά στοιχεία αιτήσεων ασύλου απο ασυνόδευτους ανήλικους:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Asylum_statistics (πρόσβαση 26/10/2014)

-Πληροφορίες σχετικά με τα στατιστικά στοιχεία των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα:

www.yptp.gr (Πρόσβαση 3/ 11/2014).

-Πληροφορίες σχετικά με τα στατιστικά στοιχεία των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα:

<http://asylo.gov.gr>, (Πρόσβαση 3/ 11/2014).

-Πληροφορίες σχετικά με τα στατιστικά στοιχεία των συνόδευτων ανηλίκων αιτητών ασύλου στην Ελλάδα:

http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_asyunaa&lang=en, (Πρόσβαση 6/ 11/2014).

-« Ασυνόδευτοι ανήλικοι Ελλάδα-Κύπρος»:

<http://www.cen.gr/index.php/news-and-others> (Πρόσβαση 17/11/2014).

-Πληροφορίες σχετικά με το trafficking:

<http://stoptrafficking.gr/el/%CF%84%CE%B9-%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%BF-trafficking>, (Πρόσβαση 17/11/2014)

- Πληροφορίες για εμπορία ανθρώπων:

www.klimaka.org.gr/TRAFFICKING.doc (Πρόσβαση 17/11/2014).

-Πληροφορίες για αναγκαστική εργασία στην Ελλάδα:

http://news247.gr/eidiseis/reportaz/paidia_thumata_emporias_mas_kratousan_omhroys_10_xronia_eksasfalizan_thn_ypakoh_mas_me_swmatikh_kai_sek_soyalikh_via.3150871.html?service=print(Πρόσβαση 25/03/2015).

-Κείμενο σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού:

<http://www.0-18.gr/gia-megaloydsdsdp>, (Πρόσβαση 16/11/2014).

-Πληροφορίες σχετικά με κύρωση της διακήρυξης απο την Ελλάδα:

<http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=ZQGYSLRgy24%3D&tabid=132>, (Πρόσβαση 18/11/2014).

-Επιτροπή για τα δικαιώματα του Παιδιού, 39η Σύνοδος, 2005, Γενικό Σχόλιο Νούμερο 6: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/42dd174b4.html>:(Πρόσβαση 18/11/2014).

-Πληροφορίες για ευρωπαϊκή νομοθεσία σχετικά με κανονισμό Δουβλίνο:

http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-723_en.htm,(28/10/2014)

-Πληροφορίες για κανονισμό Δουβλίνο III:

http://asylo.gov.gr/wp-content/uploads/2014/09/final_1404_QA_GR.pdf
(28/10/2014)

-Πληροφορίες για επιστροφές αιτούντων άσυλο βάση της Συνθήκης του Δουβλίνου:

<http://www.constitutionalism.gr/site/2407-ta-temeliwdi-dikaiwmata-toy-aitoynta-politiko-asyl/>(Πρόσβαση 21/05/2015)

-Πληροφορίες για ευρωπαϊκή νομοθεσία που αναφέρεται στους ασυνόδευτους ανήλικους:

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:180:0096:0116:EL:PDF>(Πρόσβαση 10/11/2014).

-Πληροφορίες για τις δομές φιλοξενίας που υπάρχουν στην Ελλάδα για ασυνόδευτους ανήλικους αιτούντες άσυλο:

<http://www.unhcr.gr/genikes-kentra-yprodochis>, (Πρόσβαση 15/11/2014).

-Πληροφορίες για τα προβλήματα στη παροχή ασύλου των ασυνόδευτων παιδιών:

<http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=536277>, (Πρόσβαση 16/11/2014)

-Πληροφορίες για ξενώνα « Μέλλον»:

<http://www.iasismed.eu>(Πρόσβαση 16/11/2014).

-Πληροφορίες για ξενώνες προγράμματος «στέγη plus»:

<http://eeagrants-iomathens-soam.gr/stegi-plus> (Πρόσβαση 16/11/2014).

-Πληροφορίες για ξενώνα Συλλόγου Μεριμνας Ανηλίκων:

<http://www.sma-athens.org>, (Πρόσβαση 17/11/2014).

-Πληροφορίες για ξενώνα ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο «Εστία»:

http://www.mkoapostoli.com/?page_id=1159(Πρόσβαση 17/11/2014).

-Πληροφορίες για ξενώνα Ανωγείων Κρήτης του Ιδρύματος Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης:

<http://www.inedivim.gr/index.php>, (Πρόσβαση 17/11/2014).

-Πληροφορίες για το ρόλο του Συνήγορου του Πολίτη σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών:

<http://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el>, (Πρόσβαση 29/11/2014).

-Πληροφορίες για την συμβολή του Συνηγόρου του Παιδιού στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους:

<http://www.0-18.gr/gia-megalloys/anafora-proagogi-dikaiomaton-toy-raidioy#promotion>, ((Πρόσβαση 29/11/2014).

-Πληροφορίες για την Ύπατη Αρμοστεία:

<http://www.unhcr.gr/genikes-plirofories/poioi-eimaste-ti-kanoyme.html?L=0>,
(Πρόσβαση 26/11/2014).

-Πληροφορίες για τον ρόλο της Ύπατης Αρμοστεία σχετικά με το άσυλο:
<http://www.unhcr.gr/prostasia/to-asylo-stin-eyropi.html>,

(Πρόσβαση 26/11/2014).

-Εκδόσεις της Ύπατης Αρμοστείας για τους ασυνόδευτους ανήλικους αιτούντες άσυλο:

<http://www.unhcr.gr/genikes-plirofories/ekdoseis/ekdoseis-tomea-prostasias-prosfygon/artikel/23a14c61f0c52cb19185fbab0cc46f48.html?L=auopfstprztss>

(Πρόσβαση 26/11/2014).

-Πληροφορίες για Δίκτυο Επιτρόπων:

<http://www.epitropeia.org/?q=el/seminario-ekpedefsis-epitropon-el>,

(Πρόσβαση 30/04/2015)

-Πληροφορίες για την επιτροπεία ασυνόδευτων ανηλίκων:
<http://archive.papandreou.gr/papandreou/content/Document.aspx>, (Πρόσβαση 01/05/2015)

-«European Migration Network, Unaccompanied Minors –an EU comparative study»:

http://emn.ie/cat_search_publications.jsp?catID=46&n=198, (Πρόσβαση

30/10/2015)

-Πληροφορίες για τις υποχρεώσεις των κρατών στην προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων:

www.ombudsnet.org, (Πρόσβαση 15/07/2015)

-Hege Spaun(2007), «Reconstructing Social Networks:The Importance of Friends and Family in the Acculturation of Unaccompanied Minors»:

https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/18302/Masterxthesis_HegexSpaun.pdf?sequence=2, (Πρόσβαση 17/07/2014)

B. Βιβλιογραφία

-UNHCR(2001), *Οι πρόσφυγες του κόσμου 2000. Πενήντα χρόνια ανθρωπιστικής δράσης*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα

- Μ.Κ.Ο Μετάδραση, UNHCR(2010), *Βασικές πληροφορίες για τους αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα*, Αθήνα, Ελληνική Δημοκρατία-Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη.
- Τίτα Καίσαρη(επιμ.)(1998), *Κοινωνική Εργασία με τις Κοινότητες Προσφύγων, Οι πρόσφυγες στα αστικά κέντρα*, Αθήνα, UNHCR.
- Γρηγόρης Λάζος(1998), *Το πρόβλημα της ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες: θεωρία και πράξη*, Αθήνα, Παπαζήσης.
- Όλγα Προσονίδου, Εκάβη Παπαδημητρίου(επιμ.)(2011), *Αναζητώντας προστασία και ασφάλεια*, Αθήνα, Ευρωπαϊκή Επιτροπή και Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.
- UNHCR(2006), *Εισαγωγή στη Διεθνή Προστασία*, Αθήνα, UNHCR.
- Ηρώ Νικολακοπούλου-Στεφάνου(2007), *Ασυνόδευτα ανήλικα. Υποδοχή, ένταξη και προστασία από την εμπορία και εκμετάλλευση*, Αθήνα, Σάκκουλας.
- UNHCR(2005), *Καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα*, Αθήνα, UNHCR.
- Κυριαζή Νότα(επιμ.)(2003), *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*, Ελληνικά Γράμματα.
- Γιώργος Τσιώλης(2014), *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική έρευνα*, Κριτική.
- UNHCR (2006), *Προστατεύοντας τους Πρόσφυγες*, Αθήνα, UNHCR.
- Γεωργία Δημητροπούλου, Ιωάννης Παπαγεωργίου(2008), *Ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα*, Αθήνα, UNHCR.
- UNHCR(2011), *Προστατεύοντας τους Ανιθαγενείς, Η σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών*, Αθήνα, UNHCR.
- Θεόδωρος Π. Παπαθεοδώρου(2007), *Νομικό Καθεστώς Αλλοδαπών. Ελληνική και Ευρωπαϊκή Νομοθεσία*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Ελληνική Επιτροπή της UNICEF,(2012), *Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα 2012*, Αθήνα, UNICEF.
- Save the Children(2009), Terry Smith (Επιμ.), *Διακήρυξη Καλών Πρακτικών (4η Αναθεωρημένη Έκδοση)*, Αθήνα, UNHCR.
- Μοναστηριώτη Μαρία (2009), *Ασυνόδευτοι ανήλικοι Αλλοδαποί*, αδημοσίευτη διπλωματική εργασία, Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.

- Πύργος Αντώνιος (2009), *Ασυνόδευτοι ανήλικοι Αλλοδαποί. Η Ελληνική Πραγματικότητα*, αδημοσίευτη διπλωματική εργασία, Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.
- Christine Mougne, (2010) *Trees only move in the wind. A study of unaccompanied afgan children in Europe*, Geneva, UNHCR.
- Save the children, (2009), *Addressing the protection gap for unaccompanied and separated children in the EU: role of the Stockholm Programme*, Brussels, UNHCR.
- Jyothi Kanics, Daniel Senovilla Hernández and K. Touzenis (2010), *Migrating Alone Unaccompanied and Separated Children's Migration in Europe*, France, UNESCO.
- Institute for Rights, Equality & Diversity (2010), *Comparative study and perspectives of harmonization, (Spain - France- Great-Britain - Greece – Hungary - Italy – Romania – Sweden, Synthesis)*, Paris, European Union's Fundamental Rights and Citizenship Programme.
- Olga Byrne and Elise Miller (2012), *The Flow of Unaccompanied Children Through the Immigration System: A Resource for Practitioners, Policy Makers, and Researchers*, New York, Vera Institute of Justice.
- Blanka Hancilova and Bernatte Knauder (2011), *Unaccompanied Minor Asylum-seekers: Overview of Protection, Assistance and Promising Practices*, Budapest, International Organization for Migration.
- Dervla King (2001), *Unaccompanied Minors: An Information Booklet Researched*, Dublin, National Children's Resource Centre "Barnardos".
- European Union Agency for Fundamental Rights (2014) *Guardianship for children deprived of parental care*, Belgium, Publications Office of the European Union.
- Ayotte. W (2000), *Separated children coming to Western Europe: Why they travel and how they arrive*, Strasbourg, Save the Children.
- PUCAFREU (2013), *Unaccompanied children lacking protection in Europe*, European Commission- Justice Fundamental Rights and Citizenship Program.
- UNHCR (2012), *Protecting children on the move. Addressing protection needs through reception, counseling and referral, and enhancing cooperation in Greece, Italy and France*, UNHCR.

-M Ni Raghallaigh and R Gilligan (2010), «*Active survival in the lives of unaccompanied minors: coping strategies, resilience, and the relevance of religion*», Dublin, Child and Family Social Work, 2, 15

-Sevasti Trubeta (2010), *Reception Centers for Unaccompanied Minors Refugees: "Dead zones", "Stropovers" and "Bridges"*, Berlin, University of Aegean and Free University of Berlin.

Παράρτημα: Οδηγός Συνέντευξης

Σχέδιο ημιδομημένης συνέντευξης.

Προσωπικά στοιχεία:

- Φύλο
- Ηλικία
- Ειδικότητα

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ασυνόδευτοι ανήλικοι που αιτούνται ασύλου στην Ελλάδα.

- Ποια είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σχετικά με την διαδικασία ασύλου;
- Υπάρχει δυσκολία στην πρόσβαση στις υπηρεσίες ασύλου;
- Τα παιδιά πως βιώνουν τις διαδικασίες σχετικά με το νομικό τους καθεστώς;
- Υπάρχει επαρκής στήριξη από πλευράς ενημέρωσης και νομικής εκπροσώπησης;
- Υπάρχουν παιδιά που επιθυμούν να επανενωθούν με την οικογένειά τους και δυσκολεύονται σε αυτό;
- Υπάρχει δυσκολία πρόσβασης σε διάφορες υπηρεσίες που τα αφορούν;
- Ποια είναι τα προβλήματα που τους δυσκολεύουν ως προς την καθημερινότητα τους;
- Έχουν χαρτζιλίκι;
- Συναναστρέφονται με συνομήλικους εκτός δομής;
- Αντιμετωπίζουν προβλήματα λόγω έλλειψης χρημάτων; Ποια είναι αυτά;
- Αντιμετωπίζουν προβλήματα ένταξης στο σχολικό περιβάλλον; Για ποιούς λόγους;
- Καλύπτουν τις γλωσσικές, πολιτισμικές και θρησκευτικές τους ανάγκες;
- Υπάρχει έλλειψη υποστηρικτικού κοινωνικού δικτύου;
- Όσα επιθυμούν να εργαστούν καταφέρνουν να βρουν εργασία;

- Ποια άλλα προβλήματα αντιμετωπίζουν;

Τι κάνει η δομή φιλοξενίας αναφορικά με την πρόληψη των προβλημάτων των παιδιών;

- Πως συμβάλλει η δομή στην προετοιμασία για την διαδικασία του αιτήματος ασύλου;
- Με ποιους τρόπους προετοιμάζει ή/και στηρίζει το παιδί σε αυτήν την διαδικασία;
- Προβλέπονται ενέργειες(εκ μέρους της δομής) για τον σωστό καθορισμό της ηλικίας;
- Γίνονται ενέργειες οικογενειακής επανένωσης; Με ποιό τρόπο; Ποιες διαδικασίες ακολουθούνται;
- Πως συμβάλλει η δομή και συγκεκριμένα εσείς με την ειδικότητά σας, στην πρόσβαση του ανηλίκου στις διάφορες υπηρεσίες;
- Πως συμβάλλει η δομή στην όσο το δυνατό φυσιολογική κοινωνική ζωή των παιδιών αυτών σύμφωνα με την ηλικία τους; Αναφέρετε τρόπους ψυχαγωγίας, χαρτζιλίκι, δραστηριότητες κοινωνικοποίησης, δημιουργία υποστηρικτικού δικτύου.
- Με ποιους τρόπους γίνεται κάλυψη των πολιτισμικών, θρησκευτικών και γλωσσικών αναγκών;
- Υπάρχει βοήθεια ως προς την επαγγελματική αποκατάσταση ή την τεχνική κατάρτιση όσων εξ αυτών το επιθυμούν;

Προτάσεις

- Τι προτάσεις θα κάνατε ως προς την ενίσχυση των δομών ώστε να μπορούν να δίνουν λύσεις στα πολύπλευρα προβλήματα αυτής της ιδιαίτερης κατηγορίας παιδιών;
- Υπάρχουν ανάγκες για επιπλέον προσωπικό; Λείπουν κάποιες ειδικότητες;
- Ποια η αναγκαιότητα του θεσμού της επιτροπείας; Πιστεύετε είναι σημαντική για την επίλυση των προβλημάτων τους;
- Ποιες είναι οι εκπαιδευτικές σας ανάγκες ώστε να συμβάλετε ακόμα πιο αποτελεσματικά;

- Υπάρχει έλλειψη σε πόρους που μπορεί να δυσχεραίνει άμεσα ή έμμεσα τα προβλήματα των παιδιών;